

ຕຳລາຮຽນ: ມາດຕະຖານນັກຂ່າວຄຸນນະພາບສີຂຽວ

ການລາຍງານກ່ຽວກັບສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສະພາບອາກາດໃນ ສປປ ລາວ

Photo by Ioana Farcas on Unsplash

**ໂຄງການສ້າງຄວາມເຂັ້ມແຂງໃຫ້ແກ່ສົມວນຊົນ ໂດຍການມີສ່ວນຮ່ວມຂອງອົງການຈັດຕັ້ງ
ມະຫາຊົນ ແລະ ອົງການຈັດຕັ້ງທາງສັງຄົມ ເພື່ອການພັດທະນາສີຂຽວ ໃນ ສປປ ລາວ
(GAMCIL)**

ໂຄງການໜຶ່ງຂອງ ສະມາຄົມຂ່າວແຫ່ງ ສປປ ລາວ ແລະ CARE ລາວ

ຂຽນໂດຍ : ຄາຍ ເຈມ

ຕຸລາ 2024

ຕາຕະລາງເນື້ອໃນ

ຄໍາແນະນຳ	ໜ້າ 3
ບົດທີ 1 ມາດຕະຖານນັກຂ່າວຄຸນນະພາບ	ໜ້າ 4
ບົດທີ 2 ການນຳໃຊ້ອຸປະກອນດິຈິຕອນ ແລະ ວິຊາການຂ່າວ	ໜ້າ 10
ບົດທີ 3 ການລາຍງານສີຂຽວ: ລວມທັງສະພາບແວດລ້ອມ ແລະ ພູມອາກາດ	ໜ້າ 27
ບົດທີ 4 ການສົ່ງເສີມບົດບາດຍິງຊາຍ ແລະ ຊົນເຜົ່າ ສະເໝີພາບ	ໜ້າ 50

ຄໍານຳ

ຄູ່ມືນີ້ຖືກອອກແບບເພື່ອປະກອບໃຫ້ນັກຂ່າວລາວມີທັກສະແລະຄວາມຮູ້ທີ່ຈຳເປັນເພື່ອລາຍງານຢ່າງມີປະສິດທິພາບ ກ່ຽວກັບບັນຫາສິ່ງແວດລ້ອມແລະດິນຟ້າອາກາດ, ເຊິ່ງກຳລັງກາຍມາເປັນບັນຫາທີ່ສຳຄັນຫຼາຍຂຶ້ນຕໍ່ການພັດທະນາໃນ ອະນາຄົດຂອງສາທາລະນະລັດປະຊາທິປະໄຕປະຊາຊົນລາວ.

ຄູ່ມືນີ້ໄດ້ຖືກພັດທະນາຂຶ້ນສຳລັບໂຄງການ "ໂຄງການສ້າງຄວາມເຂັ້ມແຂງໃຫ້ແກ່ສົມວນຊົນ ໂດຍການມີສ່ວນຮ່ວມ ຂອງອົງການຈັດຕັ້ງມະຫາຊົນ ແລະ ອົງການຈັດຕັ້ງທາງສັງຄົມ ເພື່ອການພັດທະນາສີຂຽວ ໃນ ສປປ ລາວ (GAMCIL)", ທີ່ໄດ້ຮັບທຶນສະໜັບສະໜູນຈາກສະຫະພາບຢູໂຣບ ແລະ ຈັດຕັ້ງປະຕິບັດໂດຍ ສະມາຄົມນັກຂ່າວ ລາວ (LJA) ຮ່ວມ ກັບ ອົງການ CARE ລາວ, ຄູ່ມືນີ້ມີຈຸດປະສົງເປັນແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ງ່າຍຕໍ່ການອ່ານ, ເຂົ້າເຖິງໄດ້ທີ່ນັກ ຂ່າວສາມາດນຳໃຊ້ໃນວຽກປະຈຳວັນຂອງເຂົາເຈົ້າ. ມັນມີຈຸດມຸ່ງໝາຍທີ່ຈະສ້າງຄວາມເຂັ້ມແຂງໃຫ້ນັກຂ່າວໃນການ ເລົ່າເລື່ອງສຳຄັນເຫຼົ່ານີ້ໃນທາງທີ່ສ້າງຄວາມປະທັບໃຈກັບຜູ້ຊົມຂອງເຂົາເຈົ້າ, ຊ່ວຍເພີ່ມຄວາມຮັບຮູ້ຂອງປະຊາ ຊົນ ແລະ ສົ່ງເສີມການປ່ຽນແປງໃນທາງບວກ.

ເປົ້າໝາຍຂອງຄູ່ມືນີ້ແມ່ນເພື່ອໃຫ້ຄຳແນະນຳທີ່ເປັນປະໂຫຍດ, ປະຕິບັດໄດ້ຈົ່ງສຳລັບນັກຂ່າວລາວໃນທຸກລະດັບປະ ສົບການ. ມັນບໍ່ແມ່ນແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ຄົບຖ້ວນກ່ຽວກັບວິທະຍາສາດດິນຟ້າອາກາດແລະສິ່ງແວດລ້ອມ, ແຕ່ຊື້ໃຫ້ນັກຂ່າວ ໄປຫາແຫຼ່ງຂໍ້ມູນອອນລາຍທີ່ສະເໝີຂໍ້ມູນ ແລະ ການພັດທະນາໃນຂົງເຂດທີ່ມີການປ່ຽນແປງຢ່າງໄວວານີ້. ການບັບປຸງ ທັກສະຂອງເຂົາເຈົ້າໃນການຂຽນຂ່າວສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ດິນຟ້າອາກາດ, ນັກຂ່າວບໍ່ພຽງແຕ່ຈະເພີ່ມຄຸນນະພາບການ ລາຍງານຂອງຕົນເອງເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ຍັງມີສ່ວນໃຫ້ປະຊາຊົນມີຄວາມຮັບຮູ້ຫຼາຍຂຶ້ນ ແລະ ໃຫ້ຂໍ້ມູນທີ່ດີຂຶ້ນແກ່ຜູ້ກຳນົດ ນະໂຍບາຍກ່ຽວກັບບັນຫາທີ່ຮີບດ່ວນທີ່ສຸດໃນຍຸກນີ້. ມີຄວາມຫວັງວ່າການລາຍງານທີ່ແໜ້ນແກ່ນ, ຖືກຕ້ອງກ່ຽວກັບ ບັນຫາສີ ຂຽວຈະຊຸກຍູ້ໃຫ້ປະຊາຊົນພິຈາລະນາການກະທຳຂອງຕົນເອງກ່ຽວກັບສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ດິນຟ້າອາກາດ ແລະ ຮຽນຮູ້ວິ ທິການບັບຕົວກັບໂລກທີ່ກຳລັງປ່ຽນແປງ. ເລື່ອງສີຂຽວຍັງຊ່ວຍໃຫ້ຂໍ້ມູນແກ່ຜູ້ກຳນົດນະໂຍບາຍເມື່ອ ເຂົາເຈົ້າພິຈາລະນາກົດລະບຽບ ແລະ ລະບຽບການກ່ຽວກັບຄວາມຍືນຍົງ, ການປົກປ້ອງສິ່ງແວດລ້ອມແລະການອອກ ນະໂຍບາຍເພື່ອປົກປ້ອງປະຊາກອນທີ່ມີຄວາມເປັນອັນຕະລາຍ. ບໍ່ວ່າຈະລາຍງານສຳລັບວິທະຍຸ, ໂທລະພາບ, ສື່ພິມ ຫຼື ສື່ອອນລາຍ, ຄູ່ມືນີ້ຈະຊ່ວຍໃຫ້ນັກຂ່າວເລົ່າເລື່ອງທີ່ລວມເອົາທຸກຄົນ ລວມທັງສຽງຂອງກຸ່ມທີ່ຖືກປ່ອຍປະລະເລີຍ ເຊັ່ນ: ແມ່ຍິງ, ກຸ່ມຊົນເຜົ່າ, ແລະ ໄວໜຸ່ມ ທີ່ຈະມີຄວາມສຳຄັນຫຼາຍຕໍ່ອະນາຄົດຂອງ ສາທາລະນະລັດປະຊາທິປະໄຕ ປະຊາຊົນລາວ ແລະ ປະຊາຊົນລາວ.

ບົດທີ 1

ມາດຕະຖານການຂຽນຂ່າວທີ່ມີຄຸນນະພາບ

ການຂຽນຂ່າວທີ່ມີຄຸນນະພາບແມ່ນຫຍັງ?

ການຂຽນຂ່າວທີ່ມີຄຸນນະພາບແມ່ນຄຳສັບທີ່ໃຊ້ເພື່ອອະທິບາຍຂ່າວສານທີ່ມີຈຸດປະສົງເພື່ອໃຫ້ຂໍ້ມູນແກ່ປະຊາຊົນກ່ຽວກັບເຫດການທີ່ເກີດຂຶ້ນໃນພາກພື້ນ, ເຂດ ແລະ ໂລກຂອງເຂົາເຈົ້າທີ່ຖືກຕ້ອງ, ຍຸດຕິທຳ ແລະ ໄດ້ຄົ້ນຄວ້າມາດິ. ເປົ້າໝາຍຂອງການຂຽນຂ່າວທີ່ມີຄຸນນະພາບແມ່ນເພື່ອຮັບໃຊ້ຜົນປະໂຫຍດສາທາລະນະ, ໃຫ້ຂໍ້ມູນແກ່ປະຊາຊົນເພື່ອໃຫ້ເຂົາເຈົ້າສາມາດດຳເນີນການເພື່ອຜົນປະໂຫຍດທີ່ດີທີ່ສຸດຂອງຕົນເອງ. ການຂຽນຂ່າວທີ່ມີຄຸນນະພາບສຸມໃສ່ຄວາມຈິງ, ຄວາມໂປ່ງໃສ ແລະ ຈັນຍາບັນ ແລະ ຫຼີກເວັ້ນການເຮັດໃຫ້ຕື່ນເຕັ້ນເກີນໄປ. ມັນຍັງໃຫ້ສະພາບການ ແລະ ການວິເຄາະ, ຊ່ວຍປະຊາຊົນເຂົ້າໃຈບັນຫາສຳຄັນ ແລະ ຕັດສິນໃຈຢ່າງມີຂໍ້ມູນສຳລັບຕົນເອງ ແລະ ຊຸມຊົນຂອງເຂົາເຈົ້າ.

ລັກສະນະສຳຄັນຂອງການຂຽນຂ່າວທີ່ມີຄຸນນະພາບ:

ຄວາມຖືກຕ້ອງ ແລະ ຄວາມຈິງ

- ກວດສອບຂໍ້ມູນທີ່ແທ້ຈິງທຸກຢ່າງກ່ອນການເຜີຍແຜ່.
- ການໃຊ້ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້ ແລະ ໜ້າເຊື່ອຖື.
- ຫຼີກເວັ້ນການແຜ່ກະຈາຍຂໍ້ມູນທີ່ຜິດ ຫຼື ການເວົ້າເກີນຄວາມຈິງ.
- ແກ້ໄຂຂໍ້ຜິດພາດຢ່າງໄວວາ ແລະ ໂປ່ງໃສ.

ຄວາມຍຸດຕິທຳ ແລະ ຄວາມສົມດຸນ

- ນຳສະເໜີຫຼາຍດ້ານຂອງເລື່ອງ ຫຼື ບັນຫາ.
- ຫຼີກເວັ້ນການລຳອຽງ ຫຼື ການສະໜັບສະໜູນທັດສະນະໃດໜຶ່ງເໝືອນກວ່າອີກທັດສະນະໜຶ່ງ.
- ໃຫ້ໂອກາດຜູ້ມີສ່ວນໄດ້ສ່ວນເສຍທຸກຝ່າຍ ຫຼື ຝ່າຍທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບຕອບໂຕ້.
- ພະຍາຍາມມີຄວາມເປັນກາງໃນການລາຍງານ.

ວິທີການທີ່ອົງໃສ່ຫຼັກຖານ

- ດຳເນີນການສືບສວນ ແລະ ຄົ້ນຄວ້າກັບແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້.
- ກວດສອບຂໍ້ມູນຈາກແຫຼ່ງຕ່າງໆເພື່ອຮັບປະກັນຄວາມຖືກຕ້ອງ.
- ຊອກຫາຄວາມຄິດເຫັນຂອງຜູ້ຊ່ຽວຊານ ແລະ ຂໍ້ມູນທີ່ສາມາດກວດສອບໄດ້.

ຄວາມໂປ່ງໃສ

- ເປີດເຜີຍແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ (ບ່ອນທີ່ເໝາະສົມ).
- ອະທິບາຍຂະບວນການທີ່ຢູ່ເບື້ອງຫຼັງການລາຍງານ, ໂດຍສະເພາະສຳລັບຫົວຂໍ້ທີ່ສັບສົນ.
- ຊີ້ແຈງຄວາມຂັດແຍ້ງທາງຜົນປະໂຫຍດທີ່ອາດມີ.
- ມີຄວາມໂປ່ງໃສກ່ຽວກັບການແກ້ໄຂ ຫຼື ການປ່ຽນແປງເລື່ອງ.

ການລາຍງານທີ່ມີຈັນຍາບັນ

- ເຄົາລົບຄວາມເປັນສ່ວນຕົວ ແລະ ກຽດຕິສັກສີຂອງບຸກຄົນ, ໂດຍສະເພາະກຸ່ມທີ່ມີຄວາມອ່ອນແອ ແລະ ຖືກຊຸມຊົນປະຖິ້ມ.
- ຫຼີກເວັ້ນການທຳຮ້າຍ ຫຼື ການຂຸດຮີດຜ່ານການລາຍງານ.
- ປະຕິບັດຕາມລະຫັດຈັນຍາບັນທີ່ໄດ້ກຳນົດໄວ້ໃນວົງການຂ່າວ (ຕົວຢ່າງ: ກົດໝາຍສື່ມວນຊົນ).
- ຫຼີກເວັ້ນການລອກຮຽນແບບ ແລະ ໃຫ້ກຽດແກ່ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທຸກແຫຼ່ງ ຫຼື ແຮງຈູງໃຈ.

ຄວາມຮັບຜິດຊອບ

- ຕິດຕາມ ແລະ ຄວບຄຸມສະຖາບັນ, ບໍລິສັດ ແລະ ບຸກຄົນທີ່ມີອຳນາດ.
- ສືບສວນການກະທຳຜິດ, ການສໍ້ລາດບັງຫຼວງ ຫຼື ການໃຊ້ອຳນາດໃນທາງທີ່ຜິດ.
- ມີສ່ວນຮ່ວມໃນການຂຽນຂ່າວເພື່ອລະບົບທີ່ຮັບໃຊ້ຜົນປະໂຫຍດສາທາລະນະ.

ຄວາມຈະແຈ້ງ ແລະ ຄວາມສາມາດເຂົ້າເຖິງໄດ້

- ການໃຊ້ພາສາທີ່ຈະແຈ້ງ, ເຂົ້າໃຈງ່າຍ.
- ເຮັດໃຫ້ຫົວຂໍ້ທີ່ສັບສົນເຂົ້າໃຈງ່າຍສຳລັບຜູ້ຊົມທົ່ວໄປ.
- ອະທິບາຍຄວາມໝາຍຂອງສັບສະເພາະ ແລະ ຄຳສັບທາງວິຊາການຢ່າງຈະແຈ້ງ.
- ການໃຊ້ພາບ ຫຼື ສື່ປະສານເພື່ອປັບປຸງຄວາມເຂົ້າໃຈ.

ການມີສ່ວນຮ່ວມກັບປະຊາຊົນ

- ສະທ້ອນຄວາມກັງວົນ ແລະ ຄວາມສົນໃຈຂອງຜູ້ຊົມ.
- ລວມເອົາສຽງ ແລະ ທັດສະນະທີ່ຫຼາກຫຼາຍ, ໂດຍສະເພາະຈາກຊຸມຊົນທີ່ຖືກຊຸມຊົນປະຖິ້ມ.
- ຊຸກຍູ້ການຕອບກັບຈາກປະຊາຊົນ.
- ຕອບສະໜອງຕໍ່ຄຳຖາມ ແລະ ຄວາມກັງວົນຂອງຜູ້ຊົມ.

ສະພາບແວດລ້ອມ ແລະ ຄວາມເລິກ

- ລະບຸປະຫວັດ ແລະ ສະພາບແວດລ້ອມ.
- ເຊື່ອມໂຍງເຫດການທ້ອງຖິ່ນກັບທຳອ່ຽງພາກພື້ນ, ປະເທດ ຫຼື ໂລກທີ່ກວ້າງຂວາງຂຶ້ນ.
- ຄາດຄະເນຜົນກະທົບໄລຍະຍາວຂອງເລື່ອງ ຫຼື ບັນຫາ.

ນະວັດກຳ ແລະ ການປັບຕົວ

- ການປັບຕົວກັບເທັກໂນໂລຢີ ແລະ ເວທີໃໝ່ເພື່ອເຂົ້າເຖິງຜູ້ຊົມທີ່ກວ້າງຂວາງຂຶ້ນ.
- ການໃຊ້ສື່ປະສານ, ການສະແດງຂໍ້ມູນດ້ວຍພາບ ແລະ ສື່ສັງຄົມເພື່ອເລົ່າເລື່ອງຢ່າງມີປະສິດທິພາບ.
- ການຍອມຮັບຮູບແບບການຂຽນຂ່າວໃໝ່, ເຊັ່ນ: ພອດແຄັສ, ວິດີໂອ ແລະ ການຮ່ວມມື.

ຄວາມອ່ອນໄຫວ ແລະ ຄວາມເຄົາລົບທາງວັດທະນະທຳ ແລະ ເພດ

- ເຄົາລົບຄວາມແຕກຕ່າງທາງວັດທະນະທຳໃນການລາຍງານ.
- ພະຍາຍາມເພື່ອຄວາມເທົ່າທຽມທາງເພດໃນການລາຍງານ.
- ຫຼີກເວັ້ນຄວາມຄິດແບບເຈາະຈົງ.

- ຮັບປະກັນການລາຍງານທີ່ຖືກຕ້ອງ ແລະ ເຄົາລົບກຸ່ມຊົນສ່ວນນ້ອຍ ຫຼື ກຸ່ມຊົນພື້ນເມືອງ.

ທັກສະການຂ່າວພື້ນຖານ

Photo by Alejandro Escamilla on Unsplash

ການຂ່າວເປັນຂະແໜງການທີ່ມີຄວາມຫຼາກຫຼາຍເທົ່າກັບເລື່ອງຂ່າວທີ່ມັນປົກຄຸມ. ການແບ່ງປັນ ຫຼື ພື້ນທີ່ການປົກຄຸມຂ່າວທີ່ແຕກຕ່າງກັນ (ເຊັ່ນ: ທຸລະກິດ, ສິ່ງແວດລ້ອມ, ວັດທະນະທຳ, ກິລາ) ຕ້ອງການຊຸດທັກສະ ແລະ ຄວາມຮູ້ທີ່ແຕກຕ່າງກັນເລັກນ້ອຍ. ຕົວຢ່າງ, ນັກຂ່າວທຸລະກິດຕ້ອງສາມາດອ່ານລາຍງານການເງິນ ແລະ ເຂົ້າໃຈທ່າອ່ຽງຕະຫຼາດ, ໃນຂະນະທີ່ນັກຂ່າວດ້ານສະພາບອາກາດຕ້ອງມີຄວາມເຂົ້າໃຈພື້ນຖານກ່ຽວກັບວິທະຍາສາດເບື້ອງໜ້າການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ.

ແນວໃດກໍຕາມ, ມີທັກສະສໍາຄັນທີ່ນັກຂ່າວທຸກຄົນຄວນມີ ແລະ ນໍາໃຊ້ໃນການເຮັດວຽກທັງໝົດ. ຂ້າງລຸ່ມນີ້ແມ່ນບາງທັກສະຈາກການສໍາຫຼວດຂະໜາດໃຫຍ່ທີ່ດໍາເນີນການໂດຍນັກຂ່າວແລະນັກການສຶກສາການຂ່າວໂດຍສະຖາບັນ Poynter, ສະຖາບັນການສຶກສາການຂ່າວຊັ້ນນໍາທີ່ຕັ້ງຢູ່ໃນສະຫະລັດອາເມລິກາ. ອີງຕາມຜູ້ຊ່ຽວຊານເຫຼົ່ານີ້ທີ່ໄດ້ຮັບການສໍາຫຼວດ, ນັກຂ່າວເຊັ່ນທ່ານຄວນ: ໃສ່ໃຈກ່ຽວກັບຄວາມຖືກຕ້ອງ

- **ຄວາມຖືກຕ້ອງແມ່ນບຸລິມະສິດສໍາຄັນຂອງການຂ່າວ:** ນັກຂ່າວຄວນລວມເອົາພຽງແຕ່ຂໍ້ມູນທີ່ເຂົາເຈົ້າຮູ້ວ່າເປັນຄວາມຈິງຕາມຄວາມຮູ້ທີ່ດີທີ່ສຸດຂອງເຂົາເຈົ້າເທົ່ານັ້ນ. ຄວາມຈິງຄວນຖືກກວດກາຊ້າ ແລະ ບອກຜູ້ຊົມວ່າຂໍ້ມູນມາຈາກໃສ. ຖ້ານັກຂ່າວບໍ່ສາມາດຮັບປະກັນຄວາມຖືກຕ້ອງຂອງບາງສິ່ງໄດ້, ມັນບໍ່ຄວນຖືກລວມໃສ່ໃນເລື່ອງຂ່າວ. ກົດລະບຽບທີ່ດີທີ່ຄວນປະຕິບັດແມ່ນ: "ຖ້າບໍ່ແນ່ໃຈ, ຢ່າໃສ່".

- **ມີຄວາມຢາກຮູ້ຢາກເຫັນ:** ຄວາມຢາກຮູ້ຢາກເຫັນ ແລະ ຄວາມສົນໃຈໃນໂລກຊຸກຍູ້ຄວາມຕ້ອງການຂອງນັກຂ່າວທີ່ຈະຄົ້ນພົບຄວາມຈິງ ແລະ ຊອກຫາບັນຫາທີ່ຍັງບໍ່ທັນໄດ້ຮັບການປົກຄຸມແຕ່ມີຄວາມສໍາຄັນຕໍ່ຜູ້ຊົມ.

- **ໃຊ້ຂໍ້ມູນແລະແຫຼ່ງທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້:** ການຂ່າວທີ່ມີຄຸນນະພາບຂຶ້ນກັບແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ມີຄຸນນະພາບ. ດັ່ງນັ້ນ, ນັກຂ່າວຄວນໃຊ້ພຽງແຕ່ແຫຼ່ງທີ່ເຂົາເຈົ້າຮູ້ວ່າເຊື່ອຖືໄດ້ເທົ່ານັ້ນ (ເຊັ່ນ: ໜັງສືທີ່ໄດ້ຮັບການຈັດພິມ ແລະ

ສາລານຸກົມ, ເວັບໄຊຢ່າງເປັນທາງການ, ອົງການຂ່າວໃຫຍ່, ຜູ້ຊ່ຽວຊານທີ່ຮູ້ຈັກ, NGO ສາກົນ ແລະ ທ້ອງຖິ່ນ, ແລະອື່ນໆ). ໃນໂລກດິຈິຕອນ, ບ່ອນທີ່ຂໍ້ມູນບໍ່ຈຳກັດ - ທັງດີແລະບໍ່ດີ - ຢູ່ໃນມືຂອງທຸກຄົນ, ນີ້ມີຄວາມສຳຄັນເປັນພິເສດ. ມັນງ່າຍຫຼາຍສຳລັບຜູ້ມີຄວາມຕັ້ງໃຈບໍ່ດີທີ່ຈະເຜີຍແຜ່ຂໍ້ມູນເຊື່ອມຕໍ່ຫຼືສຳລັບຄົນທີ່ແບ່ງປັນຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງໂດຍບໍ່ຮູ້ຕົວ. ນັກຂ່າວສົນໃຈຄວາມຈິງ ແລະ ພະຍາຍາມຍຸດ ຫຼື ຢ່າງນ້ອຍແມ່ນລໍການແຜ່ກະຈາຍຂອງຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ ແລະ ຂໍ້ມູນເຊື່ອມຕໍ່. ເຂົາເຈົ້າສົງໄສຫຼາຍໃນແຫຼ່ງທີ່ບໍ່ເຊື່ອຖືໄດ້ (ໂພສທີ່ບໍ່ເປີດເຜີຍຊື່ໃນສື່ສັງຄົມ, ຂ່າວລື, ແລະ ອື່ນໆ) ແລະ ກວດກາເຂົາເຈົ້າຢ່າງລະອຽດກ່ອນນຳໃຊ້ໃນການລາຍງານ.

• **ຂຽນ ຫຼື ຜະລິດເນື້ອໃນທີ່ຊັດເຈນ ແລະ ເຂົ້າໃຈໄດ້:** ເປົ້າໝາຍຂອງນັກຂ່າວແມ່ນການແຈ້ງຂໍ້ມູນໃຫ້ສາທາລະນະ. ດັ່ງນັ້ນ, ຖ້າສາທາລະນະສົນໃສຫຼັງຈາກອ່ານ, ເບິ່ງ ຫຼື ຟັງເລື່ອງ, ເປົ້າໝາຍນັ້ນຍັງບໍ່ທັນໄດ້ຮັບ. ເນື້ອໃນຂ່າວຄວນເຂົ້າໃຈໄດ້ສຳລັບກຸ່ມເປົ້າໝາຍຂອງສື່ມວນຊົນຂອງທ່ານ. ນັ້ນໝາຍຄວາມວ່າທ່ານຄວນຄິດວ່າໃຜກຳລັງອ່ານຫຼືເບິ່ງຫຼືຟັງລາຍງານຂອງທ່ານ. ມັນເປັນກຸ່ມຄົນຕົວເມືອງທີ່ມີການສຶກສາຕົ້ນ, ຊຸມຊົນຊົນນະບົດ, ຜູ້ຊົມລະດັບຊາດທີ່ມີລະດັບການສຶກສາ ແລະ ຄວາມຮູ້ແຕກຕ່າງກັນບໍ່? ຄິດ ແລະ ໃຊ້ຄຳສັບທີ່ເໝາະສົມກັບຜູ້ຊົມຂອງທ່ານ. ຢ່າສົມມຸດຄວາມຮູ້ຈາກຝ່າຍເຂົາເຈົ້າກ່ຽວກັບບັນຫາຕ່າງໆ. ອະທິບາຍພື້ນຖານ ແລະ ສະພາບການຂອງເລື່ອງທັງໝົດຂອງທ່ານ, ເຖິງແມ່ນວ່າພຽງແຕ່ໃນບໍ່ກໍ່ປະໂຫຍກ.

• **ເຂົ້າໃຈຈັນຍາບັນ ແລະ ກົດໝາຍຂອງການຂ່າວ:** ປະເທດຕ່າງໆມີກົດໝາຍ ແລະ ມາດຕະຖານທີ່ແຕກຕ່າງກັນກ່ຽວກັບການຂ່າວ. ມັນສຳຄັນທີ່ຕ້ອງເຂົ້າໃຈສິ່ງເຫຼົ່ານີ້ເພື່ອທີ່ທ່ານຈະບໍ່ເກີດບັນຫາກັບເຈົ້າໜ້າທີ່ ແລະ ອາດຈະປະເຊີນກັບບັນຫາທາງກົດໝາຍ. (ລາຍລະອຽດເພີ່ມເຕີມກ່ຽວກັບກົດໝາຍສື່ມວນຊົນລາວຂ້າງລຸ່ມ)

• **ມີຄວາມຮູ້ກ່ຽວກັບເຫດການປັດຈຸບັນ:** ມັນສຳຄັນທີ່ນັກຂ່າວຍັງຄົງໃຫ້ທັນສະໄໝກ່ຽວກັບສິ່ງທີ່ກຳລັງເກີດຂຶ້ນໃນພາກພື້ນ, ປະເທດ ແລະ ໂລກຂອງເຂົາເຈົ້າ. ເຂົາເຈົ້າຄວນອ່ານ ແລະ ເບິ່ງເນື້ອໃນຈາກສື່ມວນຊົນອື່ນເປັນປົກກະຕິ. ນີ້ຊ່ວຍໃຫ້ເຂົາເຈົ້າຕິດຕາມການພັດທະນາເມື່ອສະຖານະການມີການພັດທະນາ, ເຫັນທັດສະນະທີ່ແຕກຕ່າງກັນ ແລະ ເອົາບັນຫາໃສ່ໃນບໍລິບົດເພື່ອຊ່ວຍຜູ້ຊົມເຂົ້າໃຈດີຂຶ້ນກ່ຽວກັບສິ່ງທີ່ກຳລັງເກີດຂຶ້ນ ແລະ ເປັນຫຍັງມັນຈຶ່ງເປັນຂ່າວ.

• **ສາມາດດຳເນີນການສຳພາດທີ່ດີ:** ຄວາມສາມາດໃນການຖາມແຫຼ່ງຂໍ້ມູນຄຳຖາມທີ່ກ່ຽວຂ້ອງແລະ ໄຕ່ຕອງ - ບໍ່ວ່າຈະເປັນຜູ້ຊ່ຽວຊານ, ຜູ້ກຳນົດນະໂຍບາຍຫຼືຄົນທົ່ວໄປ - ແມ່ນສິ່ງຈຳເປັນ. ນັກຂ່າວຄວນສາມາດລົມກັບຄົນຫຼາກຫຼາຍ, ຈາກລັດຖະມົນຕີລັດຖະບານໄປຫາຊາວນາ.

• **ມີການຕັດສິນໃຈຂ່າວທີ່ດີ:** ນັກຂ່າວຄວນສາມາດຕັດສິນໃຈວ່າເລື່ອງໃດເປັນຂ່າວ ຫຼື ບໍ່. ປັດໄຈຂ່າວປົກກະຕິທີ່ນັກຂ່າວພິຈາລະນາແມ່ນດັ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

- ມັນສົ່ງຜົນກະທົບຕໍ່ຜູ້ຊົມຂອງທ່ານບໍ່?
- ມັນເປັນເລື່ອງໃໝ່, ເມື່ອເທົ່າໃດນີ້ບໍ່?
- ມັນເປັນເລື່ອງກ່ຽວກັບຄົນທີ່ມີຊື່ສຽງ, ທີ່ມີຊື່ສຽງບໍ່?
- ມັນເກີດຂຶ້ນໃກ້ຜູ້ຊົມບໍ່?
- ມັນມີຄວາມຂັດແຍ້ງບໍ່?
- ມັນເປັນສິ່ງປົກກະຕິບໍ່? ບໍ່ຄາດຄິດບໍ່?
- ມັນໜ້າສົນໃຈ, ສຳຄັນ, ເປັນການໂຕ້ວາທີບໍ່?

- ຄົນກຳລັງລົມເລື່ອງນີ້ຢູ່ແລ້ວບໍ່?
- ມັນສຳພັດຄວາມຮູ້ສຶກຂອງຄົນບໍ່?

ຍັງມີປັດໄຈຂ່າວເຫຼົ່ານີ້ທີ່ນຳໃຊ້ກັບບັນຫາທີ່ເຫດການໃດໜຶ່ງຫຼາຍ, ມັນຍັງມີຄຳຂ່າວຫຼາຍ.

• **ສ້າງການຕິດຕໍ່ ແລະ ພັດທະນາແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ:** ນັກຂ່າວຂຶ້ນກັບແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ, ແລະການພັດທະນາແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ ແລະ ເຄືອຂ່າຍຈະໃຫ້ເຂົາເຈົ້າເຂົ້າເຖິງຂໍ້ມູນທີ່ຄົນອື່ນອາດຈະບໍ່ມີ - ບໍ່ວ່າຫົວຂໍ້ທີ່ທ່ານລາຍງານໃດກໍຕາມ. ຖ້າທ່ານມີການຕິດຕໍ່ທີ່ດີກັບຜູ້ນຳທຸລະກິດ, ທ່ານສາມາດຕິດຕໍ່ເຂົາເຈົ້າບາງຄັ້ງເພື່ອເບິ່ງວ່າເຂົາເຈົ້າມີຂໍ້ມູນໃດໆກ່ຽວກັບການພັດທະນາທີ່ໜ້າສົນໃຈໃນໂລກທຸລະກິດບໍ່. ມັນອາດຈະມີມູນຄ່າເປັນເລື່ອງຂ່າວ. ສຳລັບການລາຍງານດ້ານສີຂຽວ, ຮຽນຮູ້ວ່າຜູ້ຊ່ຽວຊານດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສະພາບອາກາດໃນ ສປປ ລາວ ແມ່ນໃຜເພື່ອທີ່ທ່ານຈະສາມາດຕິດຕໍ່ເຂົາເຈົ້າເພື່ອສຳພາດ ຫຼື ບາງທີພຽງແຕ່ຖາມວ່າມີຫຍັງໃໝ່ ຫຼື ໜ້າສົນໃຈທີ່ກຳລັງເກີດຂຶ້ນໃນສາຂາຂອງເຂົາເຈົ້າບໍ່. ນັ້ນອາດໃຫ້ທ່ານມີແນວທາງທີ່ດີ.

• **ເລົ່າເລື່ອງໃນວິທີທີ່ຜູ້ຊົມເກີດຄວາມຮູ້ສຶກເຊື່ອມໂຍງ:** ທັກສະການເລົ່າເລື່ອງທີ່ດີມີຄວາມສຳຄັນໃນການເຮັດໃຫ້ຄົນອ່ານ, ຟັງ ຫຼື ເບິ່ງເລື່ອງຂອງທ່ານຈິງໆ. ການນຳສະເໜີຄວາມຈິງແຫ້ງແຫງແບບງ່າຍໆບໍ່ໜ້າສົນໃຈສຳລັບຄົນສ່ວນໃຫຍ່. ມະນຸດມັກເລື່ອງເລົ່າ, ດັ່ງນັ້ນການຮຽນຮູ້ພື້ນຖານຂອງການເລົ່າເລື່ອງເປັນທັກສະທີ່ມີຄຸນຄ່າທີ່ຈະເຮັດໃຫ້ວຽກຂອງທ່ານມີຊີວິດຊີວາ, ບໍ່ວ່າຈະເປັນຫົວຂໍ້ໃດກໍຕາມ. ໃນເລື່ອງສີຂຽວ, ພະຍາຍາມຊອກຫາຕົວລະຄອນທີ່ດີທີ່ສາມາດສະແດງໃຫ້ເຫັນບັນຫາຫຼັກຂອງລາຍງານຂອງທ່ານ, ເຊັ່ນ: ຊາວນາທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບຈາກໄພແຫ້ງແລ້ງ, ຄອບຄົວທີ່ເຮືອນຖືກນ້ຳຖ້ວມສະຫຼາຍ, ແລະ ອື່ນໆ. ດ້ວຍວິທີນັ້ນທ່ານສ້າງການເຊື່ອມຕໍ່ທາງຈິດໃຈກັບຜູ້ຊົມຂອງທ່ານ, ແລະ ເຂົາເຈົ້າມີທ່າອ່ຽງທີ່ຈະອ່ານ ແລະ ຈິ່ງເລື່ອງຂອງທ່ານຫຼາຍຂຶ້ນ.

ກົດໝາຍສື່ມວນຊົນລາວ

ມັນສຳຄັນທີ່ຕ້ອງເຂົ້າໃຈວ່າກົດໝາຍສື່ມວນຊົນແຫ່ງຊາດສິ່ງຜົນກະທົບແນວໃດຕໍ່ວຽກຂອງນັກຂ່າວເພື່ອທີ່ເຂົາເຈົ້າຈະສາມາດປະຕິບັດວຽກຂອງເຂົາເຈົ້າໃນການປະຕິບັດຕາມກົດໝາຍ. ສະຫຼຸບຂ້າງລຸ່ມນີ້ໃຫ້ພາບລວມທົ່ວໄປຂອງກົດລະບຽບກອບລັດຖະບານກ່ຽວກັບສື່ມວນຊົນ. ສະຫຼຸບນີ້ອີງໃສ່ກົດໝາຍສະບັບ 2008. ມັນໄດ້ຮັບການອັບເດດໃນ 2016, ແຕ່ສະບັບໃໝ່ຄ້າຍຄືກັບສະບັບ 2008.

ຈຸດສຳຄັນສຳລັບຄູ່ມືສຳລັບນັກຂ່າວອີງຕາມກົດໝາຍສື່ມວນຊົນລາວ:

ເສລີພາບ ແລະ ຂໍ້ຈຳກັດສຳລັບນັກຂ່າວ:

- ພົນລະເມືອງລາວມີສິດທິໄດ້ຮັບຂໍ້ມູນຂ່າວສານ ແລະ ສະແດງຄວາມຄິດເຫັນຂອງຕົນຢ່າງສ້າງສັນ. ຢ່າງໃດກໍຕາມ, ສິດທິເຫຼົ່ານີ້ແມ່ນຂຶ້ນກັບເງື່ອນໄຂການເຄົາລົບກົດໝາຍ ແລະ ຜົນປະໂຫຍດຂອງຊາດ. ນັກຂ່າວຖືກຄາດຫວັງໃຫ້ແກ້ໄຂຂໍ້ຜິດພາດ ແລະ ອາດຈະຕ້ອງໄດ້ຮັບການລົງໂທດສຳລັບການເຜີຍແຜ່ເນື້ອໃນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ ຫຼື ເປັນອັນຕະລາຍຕໍ່ປະເທດຊາດ.
- ການລົງໂທດສຳລັບການລະເມີດລວມມີການໃຫ້ຄວາມຮູ້ຄືນໃໝ່, ການປັບໄໝ, ແລະ ການຖອນໃບອະນຸຍາດ ແລະ ບັດຂອງນັກຂ່າວຊົ່ວຄາວ ຫຼື ຖາວອນ.

- ນັກຂ່າວ ແລະ ພະນັກງານສື່ມວນຊົນອື່ນໆຖືກຫ້າມບໍ່ໃຫ້ສ້າງຂໍ້ມູນຂ່າວສານທີ່ຂັດກັບຈັນຍາບັນຂອງນັກຂ່າວລາວ, ເຊັ່ນ: ການໃຊ້ພາສາທີ່ບໍ່ດີ ແລະ ຄຳເວົ້າຫຍາບຄາຍ, ພ້ອມທັງປະຕິບັດຕາມຂໍ້ຫ້າມທີ່ກຳນົດໄວ້ໃນມາດຕາ 50 ຂອງກົດໝາຍສະບັບນີ້.

ບົດບາດຂອງລັດຖະບານໃນການຄຸ້ມຄອງສື່ມວນຊົນ:

- ສື່ມວນຊົນໃນ ສປປ ລາວ ແມ່ນຢູ່ພາຍໃຕ້ການຄຸ້ມຄອງຂອງລັດຖະບານ. ມັນເປັນເຄື່ອງມືໃນການເຜີຍແຜ່ຂໍ້ມູນຂ່າວສານທີ່ສອດຄ່ອງກັບນະໂຍບາຍຂອງລັດຖະບານ. ອົງການຈັດຕັ້ງສື່ມວນຊົນຖືກຄາດຫວັງໃຫ້ສົ່ງເສີມຄວາມສາມັກຄີແຫ່ງຊາດ, ຄວາມຮັກຊາດ ແລະ ການປົກປ້ອງນະໂຍບາຍຂອງລັດ.
- ກະຊວງຂໍ້ມູນຂ່າວສານ ແລະ ວັດທະນະທຳຄຸ້ມຄອງ ແລະ ກວດກາການດຳເນີນງານຂອງສື່ມວນຊົນທົ່ວປະເທດ. ນີ້ລວມມີການອອກໃບອະນຸຍາດໃຫ້ແກ່ອົງການຈັດຕັ້ງສື່ມວນຊົນ, ການຈັດການຄືນຄວາມຖີ່ກະຈາຍສຽງ ແລະ ຮັບປະກັນການປະຕິບັດຕາມນະໂຍບາຍຂອງລັດຖະບານ.

ບົດບາດຂອງສື່ມວນຊົນໃນ ສປປ ລາວ:

- ຕາມກົດໝາຍ, ບົດບາດຂອງສື່ມວນຊົນບໍ່ພຽງແຕ່ແຈ້ງຂ່າວສານເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ຍັງໃຫ້ຄວາມຮູ້ ແລະ ໂຄສະນານະໂຍບາຍຂອງລັດຖະບານ ແລະ ການພັດທະນາປະເທດຊາດ, ຂຽນຂ່າວໃຫ້ຖືກຕ້ອງ ແລະ ຊັດເຈນກ່ຽວກັບສະຖານະການທີ່ເກີດຂຶ້ນໃນລາວ ແລະ ປະເທດອື່ນໆ.
- ສື່ມວນຊົນມີຄວາມຮັບຜິດຊອບໃນການຮັກສາຄຸນຄ່າວັດທະນະທຳຂອງຊາດ ແລະ ສົ່ງເສີມນະໂຍບາຍຂອງລັດຖະບານ ແລະ ແຜນການເສດຖະກິດ-ສັງຄົມ.
- ສື່ມວນຊົນຄວນສ້າງບັນຍາກາດທີ່ດີໃຫ້ແກ່ສັງຄົມ ແລະ ວິພາກວິຈານຢ່າງສ້າງສັນຕໍ່ກິດຈະກຳທີ່ຜິດກົດໝາຍ ແລະ ກິດຈະກຳທາງລົບຂອງສັງຄົມ ເຊັ່ນ: ການສໍ້ລາດບັງຫຼວງ ແລະ ກິດຈະກຳຢາເສບຕິດທີ່ຜິດກົດໝາຍ.
- ສື່ມວນຊົນມີໜ້າທີ່ຮັບປະກັນວ່າເນື້ອໃນແມ່ນຖືກຕ້ອງ, ສະທ້ອນຄວາມຈິງ, ສົ່ງເສີມການສຶກສາ, ໂຄສະນານະໂຍບາຍຂອງລັດຖະບານ ແລະ ປົກປ້ອງຜົນປະໂຫຍດຂອງຊາດ. ອົງການຈັດຕັ້ງສື່ມວນຊົນຍັງຖືກຄາດຫວັງໃຫ້ຕໍ່ສູ້ກັບການສໍ້ລາດບັງຫຼວງ ແລະ ປະກົດການທາງລົບຂອງສັງຄົມ ໃນຂະນະທີ່ສົ່ງເສີມຄວາມສະເໝີພາບລະຫວ່າງຍິງ-ຊາຍ ແລະ ສິດທິຂອງແມ່ຍິງ ແລະ ເດັກນ້ອຍ.

ຂໍ້ຈຳກັດໃນການສະແດງອອກ:

- ສື່ມວນຊົນຖືກຫ້າມບໍ່ໃຫ້ເຜີຍແຜ່ເນື້ອໃນທີ່ອາດເປັນອັນຕະລາຍຕໍ່ຜົນປະໂຫຍດຂອງຊາດ, ເປີດເຜີຍຄວາມລັບຂອງລັດ, ສ້າງຄວາມແຕກແຍກລະຫວ່າງກຸ່ມຊົນເຜົ່າ ຫຼື ເຜີຍແຜ່ຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ. ກົດໝາຍຍັງຫ້າມການສົ່ງເສີມຄວາມຮຸນແຮງ, ສົງຄາມ ຫຼື ເນື້ອໃນອື່ນໆທີ່ອາດເຮັດຄວາມເສຍຫາຍຕໍ່ຊື່ສຽງຂອງປະເທດ.
- ນັກຂ່າວ ແລະ ພະນັກງານສື່ມວນຊົນຕ້ອງປະຕິບັດຕາມຈັນຍາບັນຂອງນັກຂ່າວ, ແລະ ມີຂໍ້ຫ້າມກ່ຽວກັບການໃຊ້ຂໍ້ມູນທີ່ເຮັດໃຫ້ຫຼົງຜິດ ຫຼື ໃສ່ຮ້າຍບ້າຍສີ. ນອກຈາກນັ້ນ, ອົງການຈັດຕັ້ງສື່ມວນຊົນຕ້ອງຮັບປະກັນວ່າການໂຄສະນາແມ່ນຖືກຕ້ອງ ແລະ ບໍ່ເວົ້າເກີນຄວາມເປັນຈິງ.

ສຳລັບລາຍລະອຽດເພີ່ມເຕີມ, ກະລຸນາເບິ່ງສະບັບພາສາລາວ, ມີຢູ່ທີ່ສະມາຄົມນັກຂ່າວລາວ (LJA).

ບົດທີ 2 ເຄື່ອງມືດິຈິຕອນ ແລະ ວິຊາການຂ່າວ

ເທັກໂນໂລຢີດິຈິຕອນໄດ້ເຮັດໃຫ້ນັກຂ່າວສາມາດເຂົ້າເຖິງຂໍ້ມູນ, ບັນທຶກເນື້ອໃນວິດີໂອ ແລະ ສຽງ, ແລະ ນຳສະເໜີຂໍ້ມູນໃຫ້ແກ່ຜູ້ຟັງຜູ້ອ່ານຂອງພວກເຂົາໃນທາງທີ່ຊັດເຈນ ແລະ ເຂົ້າໃຈງ່າຍຂຶ້ນ. ປະຊາຊົນມີຈຳນວນຫຼາຍຂຶ້ນ, ໂດຍສະເພາະແມ່ນຄົນໜຸ່ມ, ໄດ້ຮັບຂໍ້ມູນສ່ວນໃຫຍ່ຂອງພວກເຂົາຜ່ານທາງອອນລາຍ, ໂດຍສະເພາະຜ່ານຊ່ອງທາງສື່ສັງຄົມ. ໃນ ສປປ ລາວ, Facebook ແລະ WhatsApp ແມ່ນແພລດຟອມທີ່ນິຍົມທີ່ສຸດ. ໃນພາກສ່ວນນີ້, ພວກເຮົາຈະເບິ່ງເຄື່ອງມືບາງຢ່າງທີ່ນັກຂ່າວສາມາດໃຊ້ເພື່ອປັບປຸງຄຸນນະພາບຂອງການລາຍງານຂອງພວກເຂົາ ແລະ ຂະຫຍາຍການເຂົ້າເຖິງວຽກງານຂອງພວກເຂົາ.

Photo by freestocks on Unsplash

ປັນຍາປະດິດ (AI) ແມ່ນຫຍັງ?

- AI ໝາຍເຖິງລະບົບຄອມພິວເຕີທີ່ສາມາດປະຕິບັດວຽກງານທີ່ໂດຍທົ່ວໄປຮຽກຮ້ອງໃຫ້ມີສະຕິປັນຍາຂອງມະນຸດ.
- ຕົວຢ່າງ: ການຮັບຮູ້ສຽງເວົ້າ, ແກ້ໄຂບັນຫາ, ຮຽນຮູ້ຈາກປະສົບການ ແລະ ການຕັດສິນໃຈ.
- ລະບົບ AI ສາມາດປະມວນຜົນຂໍ້ມູນຈຳນວນຫຼາຍຢ່າງໄວວາ ແລະ ປັບປຸງການປະຕິບັດງານຂອງມັນໃຫ້ດີຂຶ້ນເມື່ອເວລາຜ່ານໄປຜ່ານການຮຽນຮູ້ຂອງເຄື່ອງຈັກ.

ປະເພດຫຼັກຂອງ AI

1. **Narrow AI (Weak AI):** ເຫຼົ່ານີ້ຖືກອອກແບບສຳລັບວຽກງານ ແລະ ຫນ້າທີ່ສະເພາະ (ເຊັ່ນ: ຜູ້ຊ່ວຍສຽງ, ລະບົບແນະນຳ).
- ຕົວຢ່າງ: Siri, Google Translate, ການແນະນຳໃນແພລດຟອມເຊັ່ນ Netflix ແລະ Spotify.
2. **General AI (Strong AI):** ລະບົບເຫຼົ່ານີ້ສາມາດປະຕິບັດວຽກງານໃນຂົງເຂດຕ່າງໆດ້ວຍສະຕິປັນຍາຄືກັບມະນຸດ. ແຕ່ AI ປະເພດນີ້ແມ່ນທາງທົດສະດີ ແລະ ຍັງບໍ່ມີຢູ່ເທື່ອ.
3. **Machine Learning (ML):** AI ທີ່ຮຽນຮູ້ຈາກຂໍ້ມູນເພື່ອປັບປຸງການປະຕິບັດງານຂອງມັນໃຫ້ດີຂຶ້ນເມື່ອເວລາຜ່ານໄປ.

- ຕົວຢ່າງ: ຕົວກອງສະແປມ, ການກວດຫາການສໍ້ໂກງ, ການຮັບຮູ້ຮູບພາບ.
- 4. **Natural Language Processing (NLP):** AI ທີ່ສາມາດເຂົ້າໃຈ ແລະ ສ້າງພາສາຂອງມະນຸດ.
 - ຕົວຢ່າງ: ChatGPT, chatbots ອັດຕະໂນມັດ.
- 5. **Computer Vision:** ອັນນີ້ເຮັດໃຫ້ AI ສາມາດແບກຜິດພິດຂໍ້ມູນເບິ່ງເຫັນຈາກໂລກ.
 - ຕົວຢ່າງ: ການຮັບຮູ້ໜ້າ, ການກວດພົບວັດຖຸ.
- 6. **Robotics AI:** AI ທີ່ໃຊ້ໃນຫຸ້ນຍົນເພື່ອປະຕິບັດວຽກງານໃນອຸດສາຫະກຳເຊັ່ນການຜະລິດ ຫຼື ສຸຂະພາບ.
 - ຕົວຢ່າງ: ໂດຣນຈັດສົ່ງອັດຕະໂນມັດ, ຫຸ້ນຍົນກະສິກຳ, ລົດຂັບເອງ.

AI ບໍ່ແມ່ນສິ່ງໃໝ່. ຮູບແບບຕ່າງໆຂອງມັນມີມາແຕ່ຊຸມປີ 1950. ມັນຢູ່ໃນຊຸມປີ 1980 ທີ່ການຄົ້ນຄວ້າໄດ້ຂະຫຍາຍເຂົ້າສູ່ການຮຽນຮູ້ຂອງເຄື່ອງຈັກ ແລະ ມັນໄດ້ພັດທະນາຢ່າງໄວວາມາກັບແຕ່ຊຸມປີ 2010 ດ້ວຍການມາເຖິງຂອງການຮຽນຮູ້ເລິກ, ປະເພດໜຶ່ງຂອງການຮຽນຮູ້ຂອງເຄື່ອງຈັກທີ່ໃຊ້ເຄືອຂ່າຍປະສາດທີ່ສ້າງແບບຕາມສະຫມອງຂອງມະນຸດ.

Generative AI

Generative AI ເປັນຕົວແທນຂອງບາດກ້າວຕໍ່ໄປໃນການພັດທະນາຂອງ AI ທີ່ມັນເຮັດໃຫ້ຜູ້ໃຊ້ສາມາດປ້ອນຄຳແນະນຳໃນເຄື່ອງມື AI ເພື່ອສ້າງເນື້ອໃນໃໝ່, ຕົ້ນຕໍ, ເຊັ່ນ ຂໍ້ຄວາມ, ຮູບພາບ, ວິດີໂອ, ສຽງ ແລະ ສິ່ງອື່ນໆ. ລະບົບ AI ກ່ອນໜ້ານີ້ຈະວິເຄາະ ແລະ ຈັດປະເພດ, ແລະ ພວກມັນດຳເນີນງານຜ່ານກົດລະບຽບທີ່ມີຢູ່ແລ້ວ. ແຕ່ generative AI ສ້າງຂໍ້ມູນ ແລະ ແນວຄວາມຄິດໃໝ່.

ມັນ "ຮຽນຮູ້" ແລະ ຖືກຝຶກກ່ຽວກັບເອກະສານ ແລະ ຂໍ້ມູນທີ່ມີຢູ່ແລ້ວອອນລາຍ, ໂດຍໃຊ້ແບບຈຳລອງຂັ້ນສູງເພື່ອຈຳລອງຄວາມຄິດສ້າງສັນ.

AI ແລະ ວິຊາການຂ່າວ

AI ສາມາດເປັນປະໂຫຍດຫຼາຍສຳລັບນັກຂ່າວ. ມັນສາມາດແຈ້ງເຕືອນນັກຂ່າວເຖິງຂ່າວດ່ວນ, ວິເຄາະເອກະສານ ແລະ ຊຸດຂໍ້ມູນຂະໜາດໃຫຍ່, ແລະ ແມ້ກະທັ້ງຂຽນ ແລະ ຜະລິດຂ່າວ.

ແຕ່ຍັງມີຄວາມສ່ຽງເຊັ່ນກັນ. ລະບົບ AI ສາມາດກະຈາຍຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ ແລະ ໃຫ້ຄຳຖະແຫຼງທີ່ມີອະຄະຕິ ຫຼື ການເຮັດໃຫ້ທົ່ວໄປເຖິງກຸ່ມຄົນໃນສັງຄົມ. ນັກຂ່າວໃນປັດຈຸບັນກຳລັງພະຍາຍາມຫາຄວາມສົມດຸນລະຫວ່າງຜົນປະໂຫຍດ ແລະ ຄວາມສ່ຽງ (ໂດຍສະເພາະຕໍ່ວຽກງານ). ຂົງເຂດນີ້ກຳລັງພັດທະນາຢ່າງໄວວາ, ແລະ ເຄື່ອງມື AI ກຳລັງກາຍເປັນຖືກລາຄາ ແລະ ເຂົ້າເຖິງໄດ້ງ່າຍຂຶ້ນສຳລັບທຸກຄົນ. ດັ່ງນັ້ນມັນມີຄວາມສຳຄັນຫຼາຍທີ່ອົງການຈັດຕັ້ງສົມວນຊົນສ້າງຄຳແນະນຳກ່ຽວກັບວິທີການໃຊ້ AI ແລະ ສິ່ງທີ່ຄວນຫຼີກເວັ້ນ.

ນັກຂ່າວສາມາດໃຊ້ AI ແນວໃດ?

- ການສ້າງເນື້ອໃນ: ເຄື່ອງມື AI ສາມາດຊ່ວຍຂຽນບົດຄວາມ ຫຼື ສ້າງບົດສະຫຼຸບຕົວມາຈາກຂໍ້ມູນ, ເຮັດໃຫ້ຂະບວນການລາຍງານໄວຂຶ້ນ.
- ການກວດສອບຄວາມຈິງ: AI ສາມາດຊ່ວຍໃນການກວດສອບຄວາມຈິງໂດຍການອ້າງອີງຂໍ້ມູນຈາກຫຼາຍແຫຼ່ງຢ່າງໄວວາ.

- ການວິເຄາະຂໍ້ມູນ: AI ສາມາດປະມວນຜົນຂຸດຂໍ້ມູນຂະໜາດໃຫຍ່, ຊ່ວຍນັກຂ່າວຊອກຫາທ່າອ່ຽງ ຫຼື ສິ່ງ ຜິດປົກກະຕິສໍາລັບບົດລາຍງານສືບສວນ.
- ການຖອດຄວາມ: ເຄື່ອງມືຖອດຄວາມທີ່ຂັບເຄື່ອນໂດຍ AI ປ່ຽນການສໍາພາດ ຫຼື ຄໍາເວົ້າເປັນຂໍ້ຄວາມ, ປະຫຍັດເວລາສໍາລັບນັກຂ່າວ.
- ການແກ້ໄຂມັນຕີມີເດຍ: AI ສາມາດຊ່ວຍໃນການແກ້ໄຂວິດີໂອ ແລະ ຮູບພາບ, ເຮັດໃຫ້ການສ້າງເນື້ອໃນ ເບິ່ງເຫັນທີ່ສວຍງາມງ່າຍຂຶ້ນ.

ຄໍາແນະນຳດ້ານຈະລິຍະທຳສໍາລັບການໃຊ້ AI ໃນວິຊາການຂ່າວ

1. ຄວາມຖືກຕ້ອງ: ນັກຂ່າວຕ້ອງກວດສອບເນື້ອໃນທີ່ສ້າງໂດຍ AI ສອງເທື່ອສໍາລັບຂໍ້ຜິດພາດ ຫຼື ອະຄະຕິ, ເພາະ AI ບາງຄັ້ງອາດຈະແປຄວາມໝາຍຂອງຂໍ້ມູນຜິດ ຫຼື ໃຫ້ຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ. ຢ່າໃຊ້ລະບົບ AI ເຊັ່ນ Google. ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້ຍິ່ງຈຳເປັນ. ບໍ່ມີຫຍັງທີ່ສ້າງໂດຍ AI ຄວນຖືກສົ່ງອອກສູ່ສາທາລະນະກ່ອນ ທີ່ຈະຖືກກວດສອບຢ່າງໃກ້ຊິດໂດຍຄົນ.
2. ຄວາມໂປ່ງໃສ: ຈົ່ງຊັດເຈນກັບຜູ້ຟັງຂອງທ່ານສະເໝີຫາກ AI ໄດ້ຖືກໃຊ້ເພື່ອສ້າງ ຫຼື ຊ່ວຍໃນການຜະລິດ ເນື້ອໃນ, ລວມທັງບົດຄວາມ, ສຽງ, ວິດີໂອ ແລະ ຮູບພາບ. ເນື້ອໃນ AI ຄວນຖືກໝາຍຢ່າງຊັດເຈນ. ສິ່ງນີ້ ສ້າງຄວາມໄວ້ວາງໃຈ ແລະ ຮັກສາຜູ້ອ່ານໃຫ້ມີຂໍ້ມູນ.
3. ອະຄະຕິ ແລະ ຄວາມຍຸດຕິທຳ: ລະບົບ AI ບາງຄັ້ງອາດມີອະຄະຕິໂດຍອີງໃສ່ຂໍ້ມູນທີ່ພວກມັນຖືກຝຶກ. ນັກ ຂ່າວຕ້ອງຮັບຮູ້ສິ່ງນີ້ເພື່ອຫຼີກເວັ້ນການເຮັດໃຫ້ແຂງແກ່ນຄວາມເຂົ້າໃຈຜິດ ຫຼື ຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ.
4. ຄວາມເປັນສ່ວນຕົວ: ເມື່ອໃຊ້ເຄື່ອງມື AI ທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບຂໍ້ມູນສ່ວນບຸກຄົນ (ເຊັ່ນການຮັບຮູ້ໜ້າ ຫຼື ການ ວິເຄາະຂໍ້ມູນ), ໃຫ້ຮັບປະກັນການປະຕິບັດຕາມກົດໝາຍຄວາມເປັນສ່ວນຕົວ ແລະ ມາດຕະຖານດ້ານຈະລິ ຍະທຳເພື່ອປົກປ້ອງສິດທິຂອງບຸກຄົນ.
5. ຄວາມຮັບຜິດຊອບ: ນັກຂ່າວຄວນຮັບຜິດຊອບຕໍ່ເນື້ອໃນທີ່ພວກເຂົາເຜີຍແຜ່ສະເໝີ, ເຖິງແມ່ນວ່າມີ AI ກ່ຽວຂ້ອງ. ໃຫ້ແນ່ໃຈວ່າທ່ານຮັບຜິດຊອບຕໍ່ຂໍ້ຜິດພາດ ຫຼື ຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງໃດໆ, ແລະ ແກ້ໄຂຂໍ້ຜິດພາດ ເມື່ອຈຳເປັນ.
6. ຮັກສາການຄວບຄຸມຂອງມະນຸດ: ການສຳພັດຂອງມະນຸດມີຄວາມສຳຄັນສໍາລັບການຮັກສາຄຸນນະພາບ ແລະ ມາດຕະຖານດ້ານຈະລິຍະທຳນັກຂ່າວ. ໃນຂະນະທີ່ AI ສາມາດຊ່ວຍປັບປຸງຂະບວນການເຮັດວຽກ, ເພີ່ມ ຄວາມຖືກຕ້ອງ ແລະ ຊ່ວຍກັບການລາຍງານບາງຢ່າງ, ມັນບໍ່ສາມາດແທນທີ່ນັກຂ່າວມະນຸດໄດ້.

ເຄື່ອງມື AI

ເຄື່ອງມືໃໝ່ກຳລັງອອກມາຢ່າງໄວວາ. ແຕ່ໃນເດືອນຕຸລາ 2024, ສິ່ງຕໍ່ໄປນີ້ໄດ້ຖືກນຳໃຊ້ຢ່າງກວ້າງຂວາງ:

Generative AI

ChatGPT 3.5 (ຟຣີ)

ChatGPT 4 (ເສຍຄ່າ)

Google's Gemini (ຟຣີ)

ຮູບພາບ

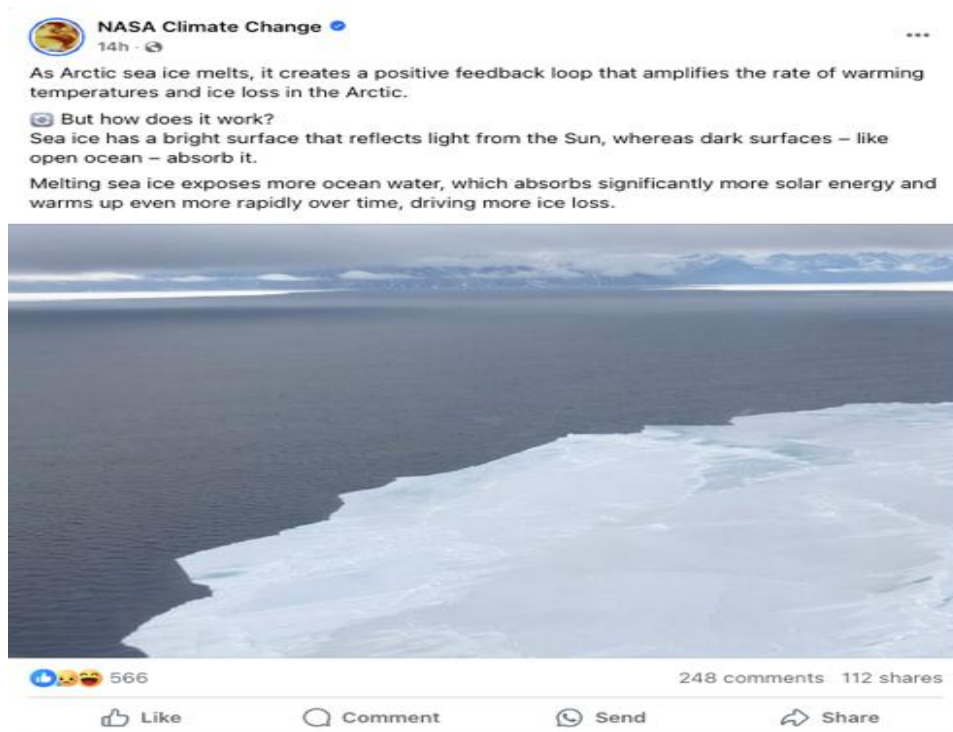
DALL-E (ChatGPT 4)

Canva (ເວີຊັນຟຣີ)

LeonardoAI (ເວີຊັນຟຣີ)

ວິທີໃຊ້ສື່ສັງຄົມເມື່ອລາຍງານກ່ຽວກັບບັນຫາສິ່ງແວດລ້ອມ

1. **ເພີ່ມຄວາມຮັບຮູ້ ແລະ ແບ່ງປັນການອັບເດດແບບເວລາຈິງ:** ແຟລດຟອມເຊັ່ນ Facebook ແລະ WhatsApp Channels ສາມາດຖືກໃຊ້ເພື່ອແບ່ງປັນຂ່າວສິ່ງແວດລ້ອມຄັ້ງແຮກ, ເຊັ່ນ ໄພພິບັດທຳຊາດທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບສະພາບອາກາດເຊັ່ນນ້ຳຖ້ວມ ແລະ ພາຍຸຮຸນແຮງ, ການພັດທະນານະໂຍບາຍສິ່ງແວດລ້ອມໃໝ່, ຫຼື ການຄົ້ນພົບທາງວິທະຍາສາດ.
2. **ອະທິບາຍວິທະຍາສາດທີ່ສັບສົນໃນທາງທີ່ເຂົ້າໃຈງ່າຍ:** ການໃຊ້ຮູບພາບພ້ອມກັບຄຳອະທິບາຍສັ້ນສາມາດສຶກສາຜູ້ຊົມໂດຍບໍ່ເຮັດໃຫ້ພວກເຂົາຮູ້ສຶກຫຼົ້ມທ່ວມ. ຕົວຢ່າງ: ໂພສ Facebook ສັ້ນຂ້າງລຸ່ມນີ້ອະທິບາຍແນວຄວາມຄິດຂອງ "ວົງຈອນຕອບສະໜອງ" ໃນທາງທີ່ງ່າຍ ແລະ ລວມເອົາຮູບທີ່ນຳສົນໃຈ.

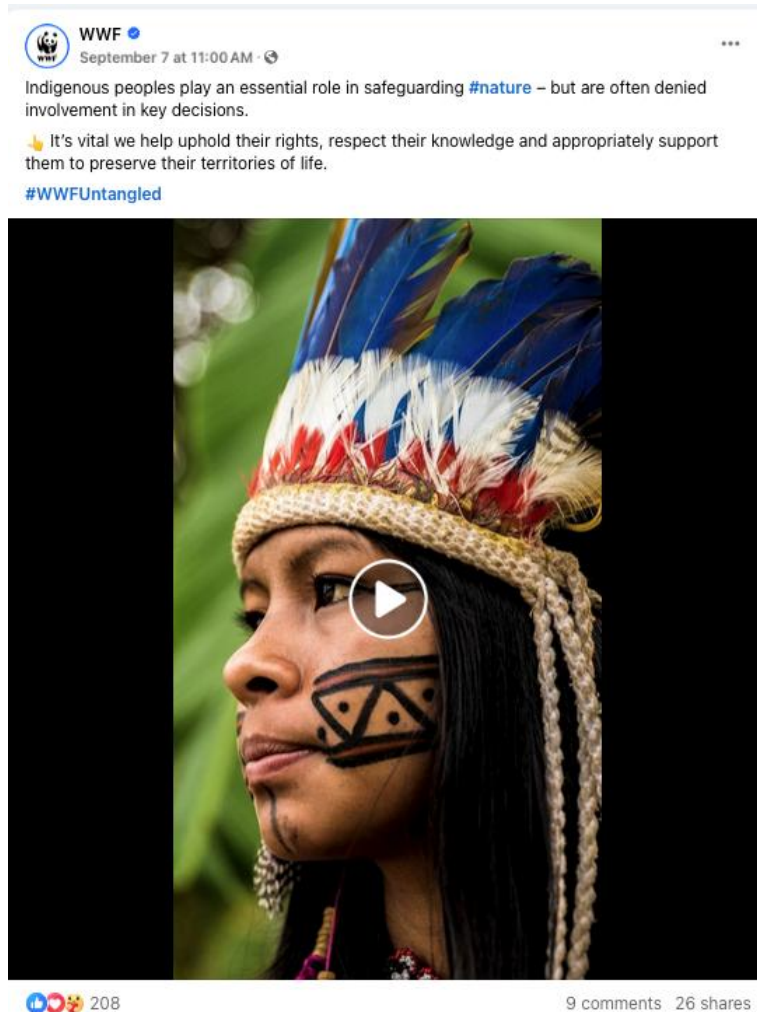
2. **ດຶງດູດຜູ້ຊົມແລະເຂົ້າເຖິງຄົນຫຼາຍຂຶ້ນ:** ທ່ານສາມາດໃຊ້ຮູບພາບ, ວິດີໂອ ແລະ ອິນໂຟກຣາຟິກ, ເພື່ອເຮັດໃຫ້ບັນຫາສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ດິນຟ້າອາກາດທີ່ສັບສົນເຂົ້າໃຈງ່າຍ ແລະ ໜ້າສົນໃຈຫຼາຍຂຶ້ນ. ຕົວຢ່າງ, ນັກຂ່າວອາດຈະໃຊ້ Facebook Reels ຫຼື Stories ເພື່ອສະແດງຜົນກະທົບຂອງນ້ຳຖ້ວມຢ່າງເປັນຮູບປະກົດ. ເນື້ອໃນທີ່ເປັນພາບແມ່ນມີຄວາມໜ້າສົນໃຈຕໍ່ຄົນຫຼາຍຄົນ ແລະ ງ່າຍຕໍ່ການແບ່ງປັນ. ແຟລດຟອມເຊັ່ນ YouTube ສາມາດຖືກນຳໃຊ້ເພື່ອສ້າງວິດີໂອອະທິບາຍ ຫຼື ລາຍງານແບບສາລະຄະດີກ່ຽວກັບຫົວຂໍ້ການປ່ຽນແປງດິນຟ້າອາກາດ. ໂພສຢູ່ດ້ານຊ້າຍຂ້າງລຸ່ມນີ້ແມ່ນວິດີໂອຂອງຄົນທະເລໃສ່ທາງ Facebook;

ອັນທີ່ຢູ່ດ້ານຂວາແມ່ນໂພສ Instagram ທີ່ໃຫ້ສະຖິຕິກ່ຽວກັບພະລັງງານທົດແທນທີ່ອ່ານງ່າຍ ແລະ ນຳສະເໜີຍ່າງໜ້າສົນໃຈ.

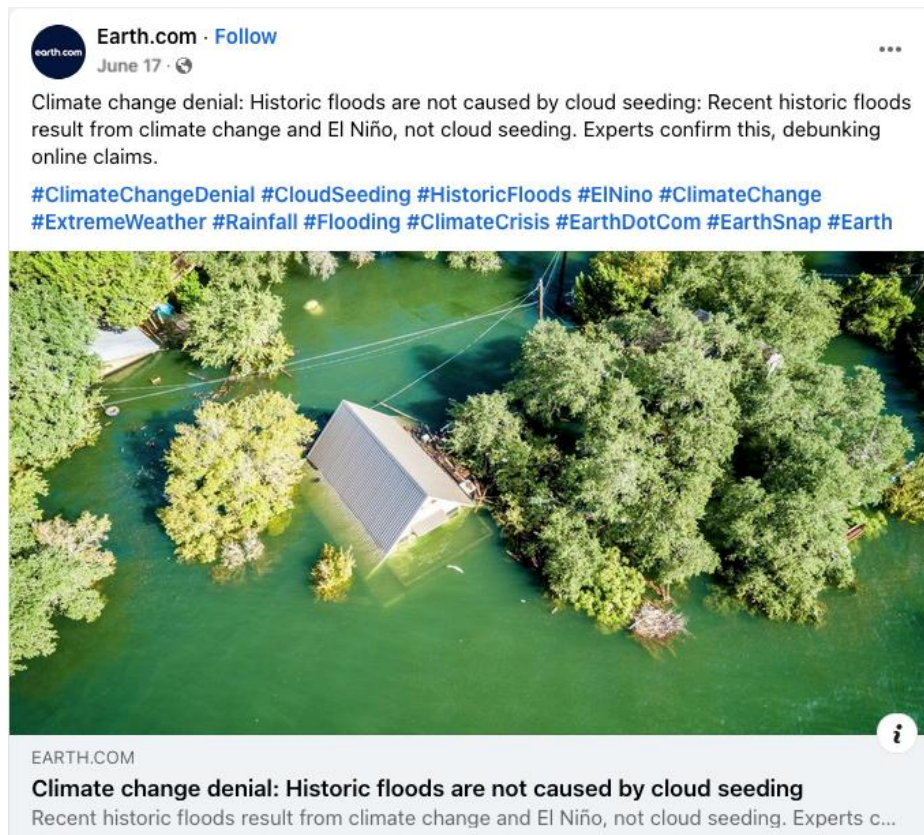

3. ການລວບລວມຂໍ້ມູນແລະຂໍ້ມູນຈາກປະຊາຊົນ: ໃຊ້ສື່ສັງຄົມເພື່ອຖາມຄໍາຖາມແລະໄດ້ຮັບຂໍ້ມູນຈາກຜູ້ຊົມທ້ອງຖິ່ນຫຼືແມ້ກະທັ້ງທົ່ວໂລກ. ເຈົ້າສາມາດຖາມປະຊາຊົນໃຫ້ແບ່ງປັນປະສົບການຂອງພວກເຂົາກ່ຽວກັບເຫດການທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບສະພາບອາກາດ ຫຼືຖາມປະຊາຊົນໃນເຂດໃດໜຶ່ງໃຫ້ບອກເຈົ້າວ່າກໍາລັງເກີດຫຍັງຂຶ້ນຢູ່ທີ່ນັ້ນ. ເຈົ້າສາມາດຄົ້ນພົບມຸມມອງໃໝ່ ຫຼື ເລື່ອງລາວໃໝ່ໂດຍອີງໃສ່ສິ່ງທີ່ປະຊາຊົນບອກເຈົ້າ.

4. ຂະຫຍາຍສຽງຂອງກຸ່ມທີ່ຖືກເພີກເຍາຍ: ນັກຂ່າວສາມາດນຳສະເໜີຊຸມຊົນທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບໜັກຈາກການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ, ລວມທັງກຸ່ມຊົນເຜົ່າພື້ນເມືອງ, ແມ່ຍິງ, ແລະເດັກນ້ອຍແລະໄວໜຸ່ມ. ເຈົ້າສາມາດແບ່ງປັນເລື່ອງລາວຂອງພວກເຂົາໃນສື່ສັງຄົມໂດຍຜ່ານການອ້າງອີງ, ການສຳພາດ, ຫຼືເນື້ອໃນທີ່ຜູ້ໃຊ້ສ້າງຂຶ້ນ (ຮູບພາບຫຼືວິດີໂອທີ່ປະຊາຊົນສ້າງແລະສົ່ງມາໃຫ້ເຈົ້າ). ເຫຼົ່ານີ້ແມ່ນກຸ່ມທີ່ໄດ້ຮັບການເຫັນໃນສົມວນຊົນໜ້ອຍ, ແຕ່ການດື່ມລືນແລະຄວາມສຳເລັດຂອງພວກເຂົາຄວນຖືກເລົ່າ.

5. ການຫັກລ້າງຂໍ້ມູນທີ່ຜິດ: ການປະຕິເສດການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດແລະຂໍ້ມູນທີ່ຜິດແມ່ນແຕ່ຫຼາຍຢ່າງກວ້າງຂວາງໃນສັງຄົມ. ມີເນື້ອໃນຫຼາຍໃນອິນເຕີເນັດທີ່ພະຍາຍາມຊັກຊວນປະຊາຊົນໃຫ້ເຊື່ອວ່າການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດບໍ່ມີຈິງແລະມັນພຽງແຕ່ເປັນການສົມຄິດເພື່ອຄວບຄຸມປະຊາຊົນ. ສິ່ງນີ້ບໍ່ເປັນຄວາມຈິງແລະເປັນອັນຕະລາຍຕໍ່ຄວາມພະຍາຍາມໃນການຫຼຸດຜ່ອນຜົນກະທົບທີ່ຮ້າຍແຮງທີ່ສຸດຂອງການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດ. ນັກຂ່າວສາມາດນຳໃຊ້ເວທີຂອງພວກເຂົາເພື່ອຫັກລ້າງການຂີ້ຕົວະປະເພດນີ້ແລະຄວາມເຊື່ອທີ່ຜິດອື່ນໆ, ໂດຍນຳໃຊ້ຂໍ້ມູນທີ່ຖືກຕ້ອງ, ຖືກຍືນຍັນຈາກອົງການຈັດຕັ້ງທີ່ມີຊື່ສຽງດີ.

6. ການເລົ່າເລື່ອງແບບໂຕ້ຕອບ: ໃຊ້ກະທູ້ແບບໂຕ້ຕອບ, ກອງປະຊຸມຖາມ-ຕອບ, ການລົງຄະແນນສຽງ ແລະການຖ່າຍທອດສົດໃນເວທີຕ່າງໆເຊັ່ນ Facebook Live ຫຼື YouTube ເພື່ອພົວພັນໂດຍກົງກັບຜູ້ຊົມ. ນັກຂ່າວສາມາດເຊີນນັກວິທະຍາສາດດ້ານສະພາບອາກາດຫຼືຜູ້ກຳນົດນະໂຍບາຍມາສຳລັບການສື່ສານນາສົດ, ຕອບຄຳຖາມຈາກຜູ້ຊົມ.

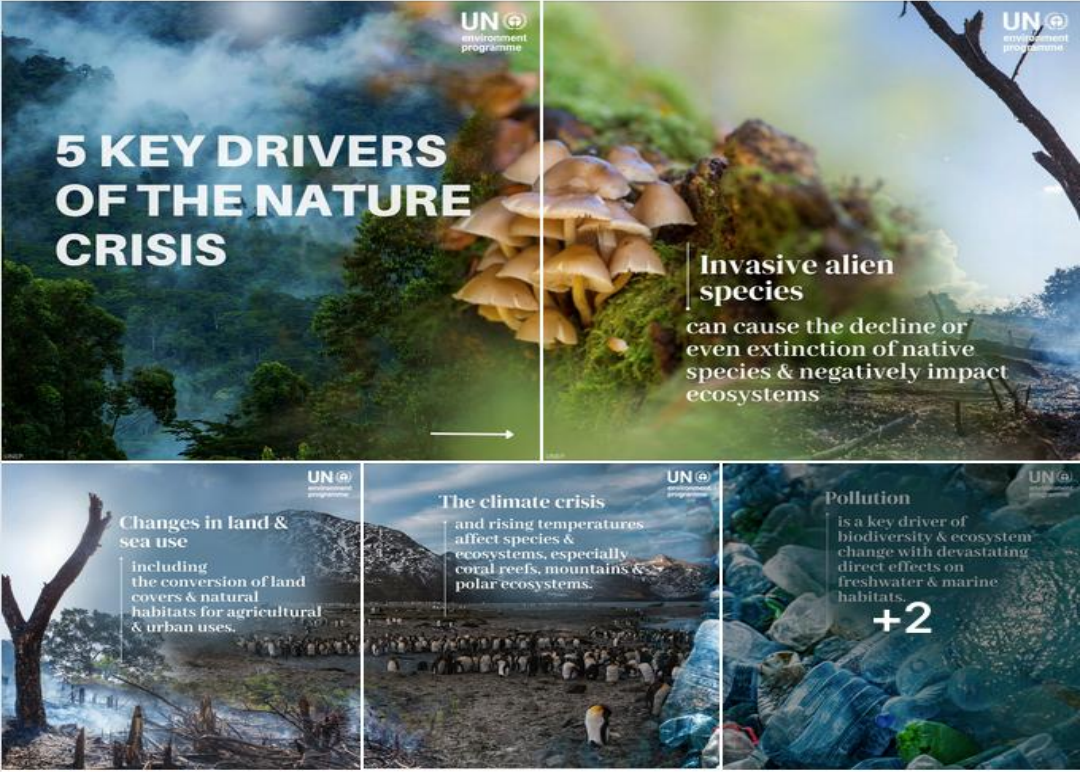
7. ການນຳໃຊ້ແຮັດແທ້ກ: ແຮັດແທ້ກທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບສິ່ງແວດລ້ອມແລະສະພາບອາກາດ, ເຊັ່ນ #ClimateAction, #environment, #nature, #sustainability, #climatechange ແລະອື່ນໆ ສາມາດເພີ່ມການເຫັນໄດ້ແລະເຂົ້າເຖິງຜູ້ຊົມທີ່ກວ້າງຂວາງກວ່າ.

ຕົວຢ່າງຂໍ້ມູນສຳຄັນ:

ໂພສນີ້ໃນ Facebook ຈາກໂຄງການສິ່ງແວດລ້ອມອົງການສະຫະປະຊາຊາດນຳສະເໜີຄວາມຈິງໃນທາງທີ່ຊັດເຈນໂດຍນຳໃຊ້ຮູບພາບທີ່ໜ້າສົນໃຈແລະພາສາທີ່ເຂົ້າໃຈງ່າຍ. ມັນໃຫ້ຄຳອະທິບາຍສັ້ນໆທີ່ສະຫຼຸບສິບທ້າທາຍດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມແລະສະພາບອາກາດໄວ້ເໝືອນຮູບພາບທີ່ກ່ຽວຂ້ອງ. ເຫຼົ່ານີ້ແມ່ນສິ່ງທີ່ດີເພື່ອໃຫ້ໄດ້ຄວາມຈິງທີ່ສຳຄັນກ່ຽວກັບບັນຫາໃດໜຶ່ງໄປເຖິງຜູ້ຊົມໃນແນວທາງທີ່ພວກເຂົາສາມາດເຂົ້າໃຈໄດ້ງ່າຍ.

 UN Environment Programme · Follow
December 28, 2023 ·

Discover the 5 drivers of the nature crisis.
<https://www.unep.org/new.../story/five-drivers-nature-crisis>

5 KEY DRIVERS OF THE NATURE CRISIS

Invasive alien species
can cause the decline or even extinction of native species & negatively impact ecosystems

Changes in land & sea use
including the conversion of land covers & natural habitats for agricultural & urban uses.

The climate crisis
and rising temperatures affect species & ecosystems, especially coral reefs, mountains & polar ecosystems.

Pollution
is a key driver of biodiversity & ecosystem change with devastating direct effects on freshwater & marine habitats.
+2

  242

10 comments 116 shares

ຄຳແນະນຳສຳລັບການສ້າງໂພສສື່ສັງຄົມທີ່ດີກວ່າ

ຮັກສາພາສາຂອງເຈົ້າໃຫ້ເປັນມິດແລະສົນທະນາໄດ້: ການແລກປ່ຽນສື່ສັງຄົມແມ່ນຄືກັບການສົນທະນາ. ຮູບແບບຄວນເປັນແບບບໍ່ເປັນທາງການກວ່າແຕ່ເໝາະສົມກັບເນື້ອໃນ.

ຮັກສາໂພສໃຫ້ສັ້ນໃນລະດັບໜຶ່ງ: ໃຊ້ພຽງແຕ່ສອງສາມປະໂຫຍກຕໍ່ຫຍໍ້ໜ້າແລະຈຳກັດຈຳນວນຂໍ້ຄວາມທັງໝົດ. ຄົນໜ້ອຍຄົນຈະອ່ານຂໍ້ຄວາມຫຼາຍໃນສື່ສັງຄົມ.

ໂພສກ່ຽວກັບຫົວຂໍ້ທີ່ຫຼາກຫຼາຍ: ເຈົ້າຄວນໂພສກ່ຽວກັບສິ່ງທ້າທາຍແລະບັນຫາດ້ານສະພາບອາກາດແລະສິ່ງແວດລ້ອມທີ່ຮ້າຍແຮງ, ແຕ່ກໍເພີ່ມໂພສທີ່ເປົ່າລົງແລະແມ້ກະທັ້ງມີຄວາມມ່ວນຊື່ນບາງຢ່າງ. ຄົນຊອບຄວາມຫຼາກຫຼາຍແລະບໍ່ສະເໝີໄປຕ້ອງການເລື່ອງທີ່ມີດົນແລະຫຼຸດຖິ້ງ. ໂພສເປັນປົກກະຕິ: ໃຫ້ແນ່ໃຈວ່າຄົນເຫັນເຈົ້າທຸກມື້ໃນຟິດຂ່າວຂອງພວກເຂົາ. ແຕ່ຢ່າປ່ອຍຂໍ້ມູນຫຼາຍເກີນໄປໃສ່ຄົນ.

ຖາມຄວາມຄິດເຫັນຂອງຄົນ: ຖາມຜູ້ຊົມຂອງເຈົ້າໃຫ້ແບ່ງປັນຄວາມຄິດແລະຄຳຕິຊົມກ່ຽວກັບເລື່ອງ. ເລີ່ມການສົນທະນາ—ແຕ່ກໍຕິດຕາມພວກເຂົາສຳລັບຄຳເຫັນທີ່ໄຫ້ຫຼືໝິ່ນປະມາດ. ເຂົ້າຮ່ວມໃນການສົນທະນາ: ຮັກສາໂພສຂອງເຈົ້າໃຫ້ມີຊີວິດຊີວາ. ຕອບຄຳຖາມທີ່ຈິງຈັງຫຼືສິ່ງຄຳເຫັນໄປໃຫ້ບຸກຄົນຫຼືແຜນກສະເພາະ.

ນຳໃຊ້ "ການຮຽກຮ້ອງໃຫ້ປະຕິບັດ": ຂໍໃຫ້ຜູ້ອ່ານທຳບາງສິ່ງບາງຢ່າງ. "ໃຫ້ຄຳເຫັນ", "ບອກພວກເຮົາວ່າເຈົ້າຄິດແນວໃດ" ຫຼື "ແບ່ງປັນເລື່ອງຂອງຄອບຄົວເຈົ້າ". ສັ້ນ, ຊັດເຈນແລະກະຈ່າງແຈ້ງ, ສິ່ງນີ້ປັບປຸງອັດຕາການຕອບໂຕ້.

ຄຳແນະນຳສຳລັບຮູບຖ່າຍທີ່ດີກວ່າ

ຄົນຖືກດຶງດູດໂດຍຮູບຖ່າຍທີ່ດີ. ມັນຈະເຮັດໃຫ້ພວກເຂົາສົນໃຈຢາກອ່ານເລື່ອງທີ່ມາພ້ອມກັບມັນຫຼື ຍຸດເລື່ອນໃນໂທລະສັບຂອງພວກເຂົາແລະອ່ານໂພສຢ່າງແທ້ຈິງ. ນັ້ນແມ່ນເຫດຜົນທີ່ມັນສຳຄັນທີ່ຈະ ຖ່າຍຮູບໃຫ້ດີ. ດ້ວຍກ້ອງຖ່າຍຮູບໂທລະສັບໃນປັດຈຸບັນ, ມັນງ່າຍກວ່າທີ່ເຄີຍມີມາໃນການໄດ້ຮູບ ພາບທີ່ມີຄຸນນະພາບສູງ. ໃນຖານະເປັນນັກຖ່າຍຮູບ, ເຈົ້າຕ້ອງຄິດ: ຫຍັງຈະເຮັດໃຫ້ຄົນສົນໃຈດ້ວຍ ສາຍຕາ?

ການກະທຳ ຫຼື ກິດຈະກຳແທນການໂພສ

ຮູບຖ່າຍປະເພດຄືກັບອັນຂ້າງລຸ່ມນີ້ – ຈາກກອງປະຊຸມຝຶກອົບຮົມ – ແມ່ນດີສຳລັບບາງສິ່ງ, ແຕ່ມັນ ຍາກທີ່ຈະອ່ານໃນໜ້າຈໍນ້ອຍ (ຄົນຈະນ້ອຍຫຼາຍ) ແລະບໍ່ໄດ້ບອກຜູ້ຊົມຫຼາຍກ່ຽວກັບສິ່ງທີ່ກຳລັງເກີດ ຂຶ້ນເພາະວ່າບໍ່ມີການກະທຳຫຼືກິດຈະກຳຢູ່ໃນຮູບ. ມັນເປັນແບບຄຶງທີ່ເພາະວ່າມັນເປັນພຽງຄົນໂພສ. ບໍ່ມີຫຍັງຜິດກັບຮູບເອງ, ແຕ່ສຳລັບໂພສສື່ສັງຄົມຫຼືຮູບໜັງສືກອນລາຍຫຼືໃນງານພິມ, ພະຍາຍາມຈັບ ບາງຢ່າງຂອງກິດຈະກຳຖ້າເຈົ້າສາມາດໄດ້.

Credit: Deborah Urban

ດີກວ່າ: ຮູບພາບຂ້າງລຸ່ມນີ້ຈາກກອງປະຊຸມດຽວກັນສະແດງໃຫ້ເຫັນບຸກຄົນໜຶ່ງກຳລັງນຳສະເໜີຂໍ້ມູນ. ມີກິດຈະກຳ ບາງຢ່າງກຳລັງດຳເນີນຢູ່.

Credit: Kyle James

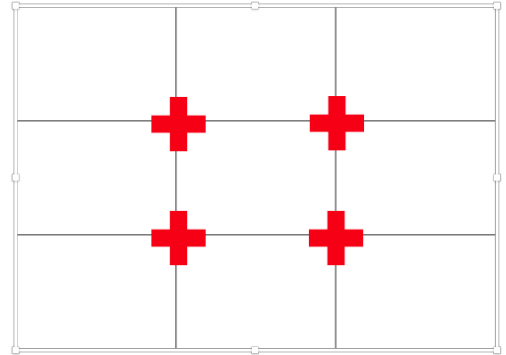
ຄຶກວ່າ: ຜູ້ຊາຍຄົນນີ້ກຳລັງພາຍເຮືອຂຶ້ນແມ່ນ້ຳ, ມີສ່ວນຮ່ວມໃນກິດຈະກຳ. ມັນສາມາດສະແດງໃຫ້ເຫັນເຖິງພາກພື້ນຫ່າງໄກສອກຫຼີກທີ່ຕົກຢູ່ໃນອັນຕະລາຍຈາກການພັດທະນາ ຫຼື ການຂາດແຄນນ້ຳ.

Credit: Kyle James

ການໃຊ້ "ກົດສາມສ່ວນ"

ເຕັກນິກນີ້ຖືກນຳໃຊ້ເລື້ອຍໆໂດຍຊ່າງພາບເພື່ອເຮັດໃຫ້ຮູບພາບມີຄວາມໜ້າສົນໃຈ ແລະ ເຄື່ອນໄຫວຫຼາຍຂຶ້ນ. ການໃຊ້ "ກົດສາມສ່ວນ" ເພີ່ມຄວາມຕຶງຄຽດ ແລະ ການເຄື່ອນໄຫວໃຫ້ກັບຮູບພາບໂດຍການເລື່ອນຫົວຂ້ອຍອອກຈາກໃຈກາງ ແລະ ໄປຕາມເສັ້ນ ຫຼື ຈຸດຕັດຂອງຕາຕະລາງຈົນຕະນາການຢູ່ໃນໜ້າຈໍໂທລະສັບ ຫຼື ຊ່ອງມອງຂອງກ້ອງຖ່າຍຮູບຂອງທ່ານ. ການວາງເສັ້ນຂອບຟ້າຕາມສ່ວນເທິງ ຫຼື ສ່ວນລຸ່ມທີສາມ, ແທນທີ່ຈະເປັນໃຈກາງ, ເຮັດໃຫ້ທົວທັດມີຄວາມເຄື່ອນໄຫວ ແລະ ສົມດຸນຫຼາຍຂຶ້ນ.

ພະຍາຍາມວາງອົງປະກອບທາງສາຍຕາທີ່ສຳຄັນ **ບ່ອນທີ່ເສັ້ນຕັດກັນ** (ໃນຮູບພາບຂ້າງລຸ່ມນີ້, ຄືດວງຕາຂອງແມ່ຍິງ). ຫົວຂໍ້ບໍ່ຈຳເປັນຕ້ອງຢູ່ບ່ອນຕັດກັນແທ້ໆ ແຕ່ຄວນຢູ່ໃກ້ພໍສົມຄວນ. ໃນການເຮັດແນວນີ້, ທ່ານສາມາດເນັ້ນໃຫ້ເຫັນອົງປະກອບທີ່ສຳຄັນທີ່ສຸດຂອງຮູບພາບຂອງທ່ານໂດຍການບໍ່ວາງມັນໄວ້ຕອນກາງຂອງຮູບພາບ (ຕົວຢ່າງ, ໃບໜ້າ ຫຼື ດວງຕາຂອງບຸກຄົນ, ເສັ້ນຂອບຟ້າ, ແລະອື່ນໆ). ໃນຮູບພາບການເຄື່ອນໄຫວ, ການວາງຫົວຂໍ້ນອກໃຈກາງສາມາດເພີ່ມຄວາມຮູ້ສຶກຂອງການເຄື່ອນໄຫວໂດຍການສະໜອງພື້ນທີ່ຫຼາຍຂຶ້ນໃຫ້ຫົວຂໍ້ "ເຄື່ອນທີ່" ພາຍໃນຮູບຖ່າຍ.

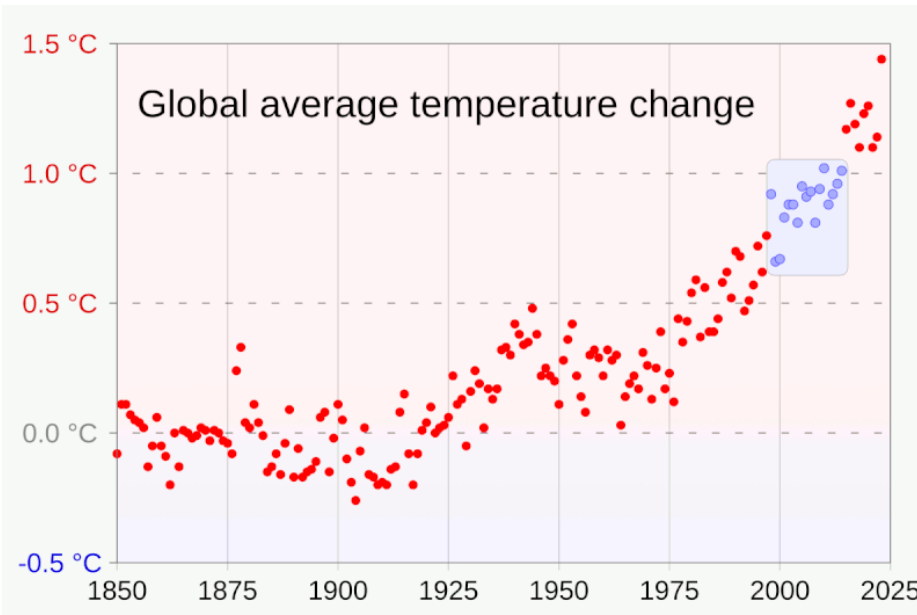

ໃຊ້ອິນໂຟກຣາຟິກເພື່ອນຳສະເໜີຂໍ້ມູນຢ່າງເປັນພາບ

ໃນການລາຍງານສີຂຽວ, ມັກຈະມີຂໍ້ມູນ ແລະ ສະຖິຕິຫຼາຍ. ນີ້ສາມາດເຮັດໃຫ້ປະຊາຊົນສັບສົນ ແລະ ຍາກຕໍ່ການເຂົ້າໃຈ. ການວາງຂໍ້ມູນນີ້ໃນຮູບແບບສາຍຕາຜ່ານກຣາຟ ແລະ ຕາຕະລາງສາມາດແບ່ງແຍກຂໍ້ມູນນີ້ອອກເປັນສ່ວນນ້ອຍໆທີ່ງ່າຍຕໍ່ການເຂົ້າໃຈ. ອິນໂຟກຣາຟິກສາມາດສະແດງໃຫ້ເຫັນທ່າອ່ຽງຕ່າງໆເຊັ່ນ: ອຸນຫະພູມໂລກທີ່ເພີ່ມຂຶ້ນ, ການປ່ອຍຄາບອນ, ຫຼື ອັດຕາການທຳລາຍປ່າໄມ້ໄດ້ຢ່າງງ່າຍດາຍ, ເຮັດໃຫ້ຜົນການຄົ້ນພົບທາງວິທະຍາສາດທີ່ສັບສົນງ່າຍຂຶ້ນເປັນພາບທີ່ງ່າຍຕໍ່ການຕິດຕາມ. ນອກຈາກນີ້, ພາບເຫຼົ່ານີ້ດຶງດູດຄວາມສົນໃຈຂອງຄົນ ແລະ ຮັກສາຄວາມສົນໃຈຂອງເຂົາເຈົ້າໄດ້ດີກວ່າຂໍ້ຄວາມເທົ່ານັ້ນ.

ອິນໂຟກຣາຟິກເຮັດໃຫ້ງ່າຍຕໍ່ການປຽບທຽບຊຸດຂໍ້ມູນທີ່ແຕກຕ່າງກັນ ແລະ ສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າພວກມັນກ່ຽວຂ້ອງກັນແນວໃດ. ນີ້ມີປະໂຫຍດໃນການລາຍງານດ້ານສະພາບອາກາດເມື່ອປຽບທຽບສິ່ງຕ່າງໆເຊັ່ນ: ການປ່ອຍ CO2 ຕາມປະເທດ ຫຼື ການປ່ຽນແປງອຸນຫະພູມຕາມເວລາ (ດັ່ງທີ່ຢູ່ໃນກຣາຟຂ້າງລຸ່ມນີ້).

Credit: Wikimedia Commons

The pie chart below shows where greenhouse gases came from in 2016.

Global GHG Emissions by Sector

2016 global emissions of greenhouse gases
(fuel combustion emissions attributed to energy consumers)

- Energy industry own use (4.4%)
- Manufacturing and construction (24.3%)
- Transport (Road) (12.1%)
- Transport (Int. Shipping) (1.4%)
- Transport (Int. Aviation) (1.1%)
- Transport (Other) (1.9%)
- Residential (11.0%)
- Commercial (6.7%)
- Unallocated Combustion (3.6%)
- Agriculture (11.9%)
- Land Use Change and Forestry (6.6%)
- Waste (3.2%)
- Industrial Processes (5.7%)
- Fugitive Emissions (5.9%)

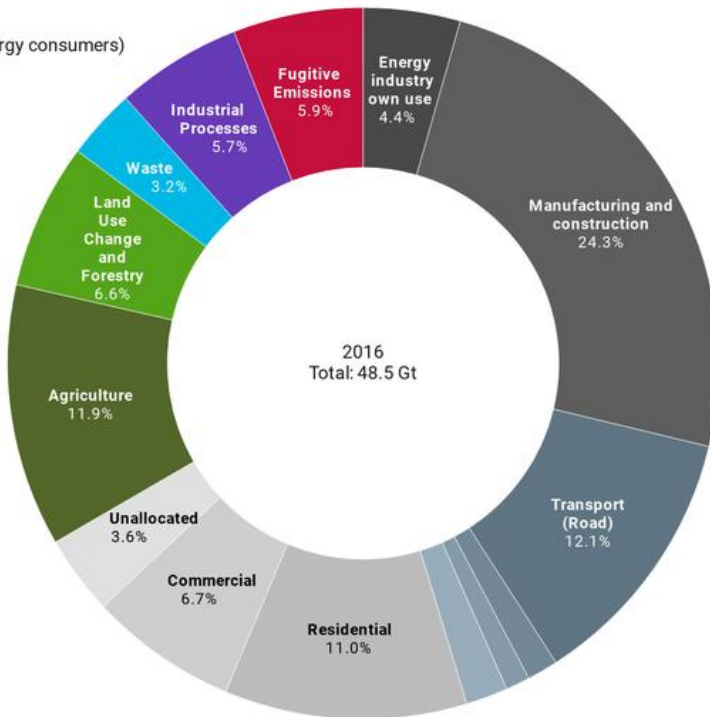

Chart: EarthCharts.org • Source: See website • Created with Datawrapper

Credit: Wikimedia Commons

ເຄື່ອງມືສໍາລັບການສ້າງອິນໂຟກຣາຟິກ

ມີເຄື່ອງມືຫຼາຍຢ່າງທີ່ທ່ານສາມາດໃຊ້ເພື່ອສ້າງກາຣາຟ ແລະ ພາບ. ບາງອັນຕ້ອງການການສະໝັກສະມາຊິກແບບຈ່າຍເງິນ ແຕ່ບາງອັນແມ່ນພຣີ ຫຼື ມີແຜນການແບບພຣີ. ຖ້າສິ່ງເຫຼົ່ານີ້ບໍ່ຕອບສະໜອງຄວາມຕ້ອງການຂອງທ່ານ, ພຽງແຕ່ຄົ້ນຫາໃນ Google. ມີເຄື່ອງມືໃໝ່ໆປາກົດຂຶ້ນມາຕະຫຼອດເວລາ.

DataWrapper: ເຄື່ອງມືອອນໄລນ໌ທີ່ນິຍົມຊົມຊອບພ້ອມກັບເວີຊັນພຣີທີ່ອະນຸຍາດໃຫ້ຜູ້ໃຊ້ສ້າງແຜນຜັງ, ແຜນທີ່ ແລະ ຕາຕະລາງເພື່ອນໍາສະເໜີຂໍ້ມູນຢ່າງຊັດເຈນ. ມັນເປັນທີ່ຮູ້ຈັກວ່າໃຊ້ງ່າຍ. <https://www.datawrapper.de/>

Excel: ເຄື່ອງມືສປຣດຊິດທີ່ຖືກນໍາໃຊ້ຢ່າງກວ້າງຂວາງ ນີ້ອະນຸຍາດໃຫ້ຜູ້ໃຊ້ສະແດງຂໍ້ມູນເປັນພາບໃນຮູບແບບຕ່າງໆເຊັ່ນ: ແຜນຜັງ ແລະ ກາຣາບ. ທ່ານສາມາດສ້າງແຜນຜັງແຕ່ງ, ແຜນຜັງເສັ້ນ, ແຜນຜັງວົງມົນ, ແຜນຜັງກະຈາຍ, ແລະ ປະເພດອື່ນໆ.

<https://www.canva.com/>

SOCIAL IMPACTS

Access to food and water could be compromised.

Higher temperatures and pollution may cause health issues, particularly in the sick and elderly.

Some people may be displaced out of their homes because of rising sea levels.

ANY OTHERS?

(ໂພສນີ້ມີຄຳຖາມ "ຮຽກຮ້ອງໃຫ້ມີການກະທຳ" ຢູ່ມຸມລຸ່ມຂວາມື. ນັ້ນຊຸກຍູ້ໃຫ້ຄົນອອກຄວາມຄິດເຫັນກ່ຽວກັບ ແນວຄວາມຄິດຂອງພວກເຂົາ. ມັນເປັນວິທີທີ່ດີໃນການດຶງດູດຜູ້ຊົມຂອງທ່ານ.)

CLIMATE change

Actions to protect our planet

1 Recycle

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua.

Green energy 2

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua.

3 Nature

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua.

Plastics 4

Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua.

Find more at www.reallygreatsite.com

Credit: Canva.com

ບົດທີ 3

ການລາຍງານສີຂຽວ: ການລາຍງານກ່ຽວກັບສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສະພາບອາກາດ ຍຸດທະສາດການເຕີບໂຕສີຂຽວຂອງ ສປປ ລາວ

ໃນປີ 2018, ລັດຖະບານ ສປປ ລາວໄດ້ອອກຍຸດທະສາດການເຕີບໂຕສີຂຽວແຫ່ງຊາດຂອງ ສປປ ລາວຈົນເຖິງປີ 2030. ຍຸດທະສາດໂດຍລວມແມ່ນສຸມໃສ່ການເຕີບໂຕທາງເສດຖະກິດ, ການປົກປ້ອງສິ່ງແວດລ້ອມ, ແລະ ການພັດທະນາສັງຄົມ ແລະ ເນັ້ນໃສ່ຄວາມຍືນຍົງໃນໄລຍະຍາວ.

ພາກສ່ວນສຸມໃສ່ຕົ້ນຕໍ:

1. ສະພາບແວດລ້ອມການລົງທຶນ ແລະ ການຄຸ້ມຄອງ:

- ປັບປຸງສະພາບແວດລ້ອມດ້ານກົດລະບຽບເພື່ອອໍານວຍຄວາມສະດວກໃຫ້ແກ່ການລົງທຶນທີ່ປະກອບສ່ວນເຂົ້າໃນການພັດທະນາແບບຍືນຍົງ.
- ແກ້ໄຂຄວາມບໍ່ມີປະສິດທິພາບໃນຂະບວນການອະນຸມັດການລົງທຶນ, ຫຼຸດຜ່ອນຜົນກະທົບດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສັງຄົມຈາກໂຄງການທີ່ໄດ້ຮັບການອະນຸມັດ.

2. ການພັດທະນາຊຸມນະບົດ ແລະ ການຫຼຸດຜ່ອນຄວາມທຸກຍາກ:

- ສົ່ງເສີມການເຕີບໂຕທາງເສດຖະກິດແບບສົມບູນ, ທີ່ມີສ່ວນຮ່ວມ ແລະ ຍຸດຕິທຳທີ່ຫຼຸດຜ່ອນຄວາມທຸກຍາກ, ໂດຍສະເພາະໃນເຂດຊຸມນະບົດ.
- ເນັ້ນໃສ່ການພັດທະນາໂຄງລ່າງພື້ນຖານ, ການສຶກສາ, ແລະ ການເຂົ້າເຖິງການດູແລສຸຂະພາບໃນຊຸມຊົນຊຸມນະບົດ.

3. ບົດບາດຍິງ-ຊາຍ ແລະ ຄວາມກ້າວໜ້າຂອງແມ່ຍິງ:

- ຮັບປະກັນຄວາມສະເໝີພາບລະຫວ່າງຍິງ-ຊາຍໃນການພັດທະນາໂດຍການສຸມໃສ່ການສຶກສາ ແລະ ໂອກາດດ້ານເສດຖະກິດ-ສັງຄົມສຳລັບແມ່ຍິງ.
- ເອົາບົດບາດຍິງ-ຊາຍເຂົ້າໃນນະໂຍບາຍແຫ່ງຊາດ ແລະ ທ້ອງຖິ່ນ.

ການສຸມໃສ່ດ້ານຂະແໜງການ:

- ຍຸດທະສາດໄດ້ເນັ້ນໜັກເຖິງເຈັດຂະແໜງການຕົ້ນຕໍສຳລັບການເຕີບໂຕສີຂຽວ: ຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ ແລະ ສິ່ງແວດລ້ອມ, ກະສິກຳ ແລະ ປ່າໄມ້, ອຸດສາຫະກຳ ແລະ ການຄ້າ, ໂຍທາທິການ ແລະ ຂົນສົ່ງ, ພະລັງງານ ແລະ ບໍ່ແຮ່, ຂ່າວສານ ແລະ ວັດທະນະທຳ, ແລະ ວິທະຍາສາດ ແລະ ເຕັກໂນໂລຢີ.

ການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ ແລະ ຄວາມຍືນຍົງດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ:

- ເນັ້ນໃສ່ການຫຼຸດຜ່ອນການປ່ອຍອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວ ແລະ ສົ່ງເສີມພະລັງງານທົດແທນ ແລະ ການປະຕິບັດກະສິກຳແບບຍືນຍົງ.
- ເສີມສ້າງຄວາມຢືດຢູ່ນຂອງປະເທດຕໍ່ໄພພິບັດທຳມະຊາດ ແລະ ຄວາມສ່ຽງທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບສະພາບອາກາດ.

ກົນໄກສະຖາບັນ:

- ການສ້າງຕັ້ງສູນສົ່ງເສີມການເຕີບໂຕສີຂຽວແຫ່ງຊາດ ແລະ ກອງທຶນການເຕີບໂຕສີຂຽວເພື່ອປະສານງານ ແລະ ສະໜອງທຶນໃຫ້ແກ່ການລິເລີ່ມການພັດທະນາແບບຍືນຍົງໃນທົ່ວຂະແໜງການ.

ຍຸດທະສາດການເຕີບໂຕສີຂຽວແຫ່ງຊາດ ໄດ້ວາງຍຸດທະສາດຂອງຕົນສໍາລັບການຈັດການກັບສິ່ງທ້າທາຍດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສະພາບອາກາດທີ່ປະເຊີນໜ້າກັບ ສປປ ລາວໃນຊຸມປີຕໍ່ໜ້າ. ນີ້ແມ່ນບົດສະຫຼຸບ:

1. ຄວາມອ່ອນໄຫວສູງຕໍ່ການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ:

- ລາວແມ່ນພື້ນທີ່ພະຍາກອນທໍາມະຊາດຢ່າງຫຼວງຫຼາຍ ແລະ ມີຄວາມອ່ອນໄຫວຕໍ່ການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ. ນີ້ເຮັດໃຫ້ປະເທດມີຄວາມອ່ອນໄຫວເປັນພິເສດຕໍ່ຜົນກະທົບຂອງໄພພິບັດທໍາມະຊາດທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບສະພາບອາກາດ, ເຊັ່ນ: ໄພແຫ້ງແລ້ງ, ນໍ້າຖ້ວມ, ພາຍຸ, ແລະ ການລະບາດຂອງພະຍາດ.
- ພາຍໃນປີ 2050, ມັນຄາດຄະເນວ່າອຸນຫະພູມໃນລາວຈະເພີ່ມຂຶ້ນ $0.5-0.7^{\circ}\text{C}$, ແລະ ປະລິມານຝົນຈະເພີ່ມຂຶ້ນປະມານ 14%, ນໍ້າໄປສູ່ຝົນຕົກໜັກຂຶ້ນແຕ່ລະດູຝົນສັ້ນລົງ. ການປ່ຽນແປງເຫຼົ່ານີ້ຄາດວ່າຈະເພີ່ມຄວາມຖີ່ ແລະ ຄວາມຮຸນແຮງຂອງໄພພິບັດທໍາມະຊາດ.

2. ຍຸດທະສາດການປັບຕົວຕົ້ນຕໍ:

- ລັດຖະບານໄດ້ປະຕິບັດນະໂຍບາຍ ແລະ ຍຸດທະສາດເພື່ອປັບຕົວເຂົ້າກັບການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ ແລະ ຄຸ້ມຄອງໄພພິບັດທໍາມະຊາດ, ເຊັ່ນ: ແຜນປັບຕົວແຫ່ງຊາດ (NAPA) ແລະ ແຜນຍຸດທະສາດວ່າດ້ວຍການຄຸ້ມຄອງຄວາມສ່ຽງໄພພິບັດ.
- ຄະນະກຳມະການແຫ່ງຊາດວ່າດ້ວຍການຄຸ້ມຄອງໄພພິບັດ (NCDM) ໄດ້ຖືກສ້າງຕັ້ງຂຶ້ນເພື່ອປະສານງານການເຝົ້າລະວັງ, ລະບົບການເຕືອນໄພລ່ວງໜ້າ ແລະ ຄວາມພະຍາຍາມຟື້ນຟູທັງໄພພິບັດ. ຄະນະກຳມະການດຳເນີນການຢູ່ລະດັບແຫ່ງຊາດ, ແຂວງ ແລະ ເມືອງ.

3. ສົ່ງເສີມຄວາມຢືດຢຸນ ແລະ ຫຼຸດຜ່ອນຄວາມອ່ອນໄຫວ:

- ຍຸດທະສາດແມ່ນມີຈຸດປະສົງເພື່ອປັບປຸງການຮັບຮູ້, ຄວາມສາມາດ ແລະ ຄວາມເຂົ້າໃຈຂອງເຈົ້າໜ້າທີ່ ແລະ ອົງການຈັດຕັ້ງທີ່ກ່ຽວຂ້ອງໃນການປັບຕົວເຂົ້າກັບສະພາບອາກາດ.
- ຄວາມພະຍາຍາມສຸມໃສ່ການສົ່ງເສີມແຫຼ່ງລາຍຮັບທີ່ຫຼາກຫຼາຍໃຫ້ແກ່ປະຊາກອນເພື່ອຫຼຸດຜ່ອນຄວາມອ່ອນໄຫວຂອງເຂົາເຈົ້າຕໍ່ໄພພິບັດທໍາມະຊາດ. ນີ້ລວມເຖິງການສ້າງໂອກາດໃຫ້ປະຊາຊົນສ້າງລາຍຮັບຜ່ານການປະຕິບັດທີ່ຍືນຍົງດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ທຶນທຳມະຊາດ.

4. ການເຕີບໂຕທາງເສດຖະກິດແບບປ່ອຍຄາບອນຕໍ່າ:

- ລາວມີຄວາມໝັ້ນໝາຍໃນການສົ່ງເສີມການເຕີບໂຕທາງເສດຖະກິດທີ່ມີການປ່ອຍອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວຕໍ່າ. ຍຸດທະສາດເນັ້ນໃສ່ການນໍາໃຊ້ເຕັກໂນໂລຢີທີ່ສະອາດ ແລະ ເປັນມິດກັບສິ່ງແວດລ້ອມທີ່ປະຢັດພະລັງງານ, ຜະລິດສິ່ງເສດເຫຼືອໜ້ອຍ ແລະ ປະກອບສ່ວນເຂົ້າໃນການຫຼຸດຜ່ອນການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ.
- ຍຸດທະສາດຍັງຊຸກຍູ້ໃຫ້ມີການປົກປ້ອງ ແລະ ຂະຫຍາຍແຫຼ່ງດູດຊຶມຄາບອນ, ເຊັ່ນ: ປ່າໄມ້ ແລະ ດິນ, ເພື່ອຊ່ວຍດູດຊຶມອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວ.

5. ສິ່ງທ້າທາຍໃນການປະຕິບັດ:

- ເຖິງວ່າຈະມີຄວາມພະຍາຍາມເຫຼົ່ານີ້, ສິ່ງທ້າທາຍຍັງຄົງມີຢູ່, ລວມທັງງົບປະມານທີ່ຈຳກັດ, ການຮັບຮູ້ຕໍ່ໃນບັນດາພາກສ່ວນກ່ຽວຂ້ອງຕົ້ນຕໍ ແລະ ການຂາດແຄນເຕັກໂນໂລຢີການປັບຕົວທີ່ມີປະສິດທິພາບ. ສິ່ງທ້າທາຍເຫຼົ່ານີ້ເປັນອຸປະສັກຕໍ່ການເອົາຍຸດທະສາດການປັບຕົວເຂົ້າກັບສະພາບອາກາດເຂົ້າໃນແຜນການພັດທະນາແຫ່ງຊາດ ແລະ ທ້ອງຖິ່ນຢ່າງເຕັມສ່ວນ.

What is Environmental and Climate Change Journalism?

Photo by Ivan Bandura on Unsplash

ຄຳນິຍາມ ແລະ ຄວາມແຕກຕ່າງ:

ນັກຂ່າວດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ ສຸມໃສ່ການລາຍງານເລື່ອງທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບໂລກທຳມະຊາດ, ລະບົບນິເວດ, ຊີວະນາໆພັນ, ແລະ ຜົນກະທົບຂອງມະນຸດຕໍ່ສິ່ງແວດລ້ອມ. ມັນກ່ຽວຂ້ອງກັບການລາຍງານກ່ຽວກັບບັນຫາທີ່ກວ້າງຂວາງ, ລວມທັງ:

- ມົນລະພິດ (ອາກາດ, ນ້ຳ ແລະ ດິນ)
- ການທຳລາຍປ່າໄມ້ ແລະ ການນຳໃຊ້ທີ່ດິນ
- ການອະນຸລັກສັດປ່າ ແລະ ການສູນເສຍຊີວະນາໆພັນ
- ການຂາດແຄນນ້ຳ ແລະ ການຄຸ້ມຄອງຊັບພະຍາກອນ
- ກະສິກຳແບບຍືນຍົງ ແລະ ການເສື່ອມໂຊມຂອງດິນ
- ຊັບພະຍາກອນພະລັງງານ (ທັງທົດແທນ ແລະ ບໍ່ທົດແທນ)
- ນະໂຍບາຍ ແລະ ກົດໝາຍດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ ໃນລະດັບທ້ອງຖິ່ນ, ແຫ່ງຊາດ, ແລະ ສາກົນ

ນັກຂ່າວສິ່ງແວດລ້ອມ ແມ່ນມີຈຸດປະສົງເພື່ອແຈ້ງຂໍ້ມູນໃຫ້ສາທາລະນະຊົນກ່ຽວກັບສະພາບຂອງສິ່ງແວດລ້ອມ, ເນັ້ນໃຫ້ເຫັນເຖິງການເສື່ອມໂຊມ ຫຼື ການປັບປຸງໃດໆ, ເພື່ອຄືນຫາຜົນກະທົບຂອງສິ່ງແວດລ້ອມທີ່ປ່ຽນແປງຕໍ່ປະຊາຊົນ ແລະ ຊຸມຊົນ, ແລະ ເພື່ອສະໜັບສະໜູນການປົກປ້ອງສິ່ງແວດລ້ອມທີ່ດີຂຶ້ນຜ່ານການສ້າງຈິດສຳນຶກສາທາລະນະ. ນັກຂ່າວໃນຂະແໜງນີ້ອາດຈະລາຍງານເລື່ອງກ່ຽວກັບບັນຫາມົນລະພິດໃນທ້ອງຖິ່ນ, ນະໂຍບາຍຂອງລັດຖະບານກ່ຽວກັບການຄຸ້ມຄອງຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ ຫຼື ຜົນກະທົບຂອງກິດຈະກຳອຸດສາຫະກຳຕໍ່ລະບົບນິເວດ.

ການລາຍງານການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ ແມ່ນສ່ວນໜຶ່ງຂອງນັກຂ່າວສິ່ງແວດລ້ອມ ແຕ່ສຸມໃສ່ໂດຍສະເພາະກ່ຽວກັບສາເຫດ, ຜົນກະທົບ, ແລະ ການຕອບສະໜອງທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດໂລກ. ຫົວຂໍ້ການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດທີ່ສະເພາະບາງອັນແມ່ນ:

- ການປ່ອຍອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວ ແລະ ພາວະໂລກຮ້ອນ
- ນ້ຳມັນເຊື້ອໄຟ ແລະ ພະລັງງານທົດແທນ ແລະ ບົດບາດຂອງມັນໃນການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ
- ເຫດການສະພາບອາກາດທີ່ຮຸນແຮງ (ພາຍຸເຮືອໂຄນ, ນ້ຳຖ້ວມ, ໄພແຫ້ງແລ້ງ) ແລະ ການເຊື່ອມໂຍງຂອງມັນກັບການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ
- ຜົນກະທົບຂອງການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດຕໍ່ລະດູການ, ກະສິກຳ, ການດຳລົງຊີວິດ ແລະ ລະບົບນິເວດ
- ຂໍ້ຕົກລົງສະພາບອາກາດສາກົນ (ເຊັ່ນ: ຂໍ້ຕົກລົງປາຣີ) ແລະ ຄວາມກ້າວໜ້າຂອງນະໂຍບາຍດ້ານສະພາບອາກາດ
- ຍຸດທະສາດການປັບຕົວ ແລະ ການຫຼຸດຜ່ອນເພື່ອຮັບມືກັບຜົນກະທົບຂອງສະພາບອາກາດທີ່ປ່ຽນແປງ

ວິທີການຊອກຫາເລື່ອງສີຂຽວ

ເລື່ອງສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດບໍ່ແມ່ນເລື່ອງຍາກທີ່ຈະຊອກຫາ ເພາະວ່າສິ່ງທ້າທາຍເຫຼົ່ານີ້ກຳລັງກາຍເປັນທີ່ປະກົດຊັດເຈນຫຼາຍຂຶ້ນ ແລະ ຫຼາຍຂຶ້ນໃນຊີວິດປະຈຳວັນຂອງພວກເຮົາ. ແນ່ນອນ, ນັກຂ່າວສາມາດລາຍງານເຫດການສະພາບອາກາດທີ່ຮຸນແຮງເຊັ່ນ: ພາຍຸ ແລະ ນ້ຳຖ້ວມທີ່ເກີດຂຶ້ນ, ແຕ່ເຂົາເຈົ້າສາມາດຊອກຄົ້ນເລິກເຂົ້າໄປ ແລະ ຊອກຫາປະເພດທີ່ແຕກຕ່າງກັນຂອງຫົວຂໍ້ທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບສີຂຽວ.

1. **ຕິດຕາມທ່າອ່ຽງສະພາບອາກາດໃນທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ທົ່ວໂລກ ແລະ ການຄົ້ນຄວ້າ:** ອ່ານລາຍງານກ່ຽວກັບການປ່ຽນແປງຂອງຮູບແບບສະພາບອາກາດ, ເຫດການສະພາບອາກາດທີ່ຮຸນແຮງ, ແລະ ບັນຫາທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບສະພາບອາກາດເຊັ່ນ: ນ້ຳຖ້ວມ, ໄພແຫ້ງແລ້ງ, ຫຼື ລະດັບນ້ຳທະເລທີ່ສູງຂຶ້ນ. ເບິ່ງເວັບໄຊທ໌ທີ່ນຳສະເໜີການຄົ້ນຄວ້າໃໝ່ກ່ຽວກັບສະພາບອາກາດ ແລະ ສິ່ງແວດລ້ອມ. ການບໍລິການດ້ານອາກາດ, ອົງການຈັດຕັ້ງຂອງລັດຖະບານ, ແລະ ເວທີສາກົນ (ບາງອັນລະບຸໄວ້ຂ້າງລຸ່ມ) ມັກຈະເຜີຍແຜ່ຂໍ້ມູນສະພາບອາກາດ ແລະ ການພັດທະນາທີ່ສາມາດເປັນຈຸດເລີ່ມຕົ້ນສຳລັບເລື່ອງຕ່າງໆ. ຊອກຫາຊຸມຊົນ ແລະ ທຸລະກິດໃນທ້ອງຖິ່ນທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບຈາກທ່າອ່ຽງເຫຼົ່ານີ້ ແລະ ຫຼື ຄົນ ແລະ ອົງການຈັດຕັ້ງທີ່ກຳລັງເຮັດບາງສິ່ງບາງຢ່າງເພື່ອຊ່ວຍສິ່ງແວດລ້ອມ ຫຼື ສະພາບອາກາດ.

2. **ເຊື່ອມຕໍ່ກັບກຸ່ມສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສະພາບອາກາດ:** ສ້າງຄວາມສຳພັນກັບອົງການຈັດຕັ້ງທີ່ບໍ່ແມ່ນລັດຖະບານໃນທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ນັກເຄື່ອນໄຫວດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ. ປຶກສາຫາລືກັບເວັບໄຊທ໌ຂອງອົງການຈັດຕັ້ງໂລກເຊັ່ນ: WWF ຫຼື Greenpeace, ບາງອົງການຈັດຕັ້ງມີການດຳເນີນງານຢູ່ໃນ ສປປ ລາວ. ກຸ່ມເຫຼົ່ານີ້ສາມາດສະໜອງແນວຄວາມຄິດເລື່ອງ ຫຼື ຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບໂຄງການ ແລະ ການພັດທະນາທີ່ກຳລັງດຳເນີນຢູ່.
3. **ເຂົ້າຮ່ວມກອງປະຊຸມ ແລະ ກອງປະຊຸມສຸດຍອດດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ:** ໄປເຂົ້າຮ່ວມກອງປະຊຸມ ຫຼື ກອງປະຊຸມທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບສິ່ງແວດລ້ອມ ຫຼື ສະພາບອາກາດໃນ ສປປ ລາວ. ຖ້າມີຊັບພະຍາກອນ, ສິ່ງນັກຂ່າວໄປກອງປະຊຸມການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດປະຈຳປີຂອງສະຫະປະຊາຊາດ (COP). ກອງປະຊຸມສະໜອງການເຂົ້າເຖິງຜູ້ກຳນົດນະໂຍບາຍ, ນັກຄົ້ນຄວ້າ ແລະ ນັກເຄື່ອນໄຫວທີ່ສາມາດເວົ້າກ່ຽວກັບບັນຫາປະຈຸບັນ.
4. **ຕິດຕາມການພັດທະນານະໂຍບາຍ ແລະ ກົດຈະກຳຂອງລັດຖະບານ:** ຕິດຕາມຂ່າວສານໃຫ້ທັນສະໄໝກ່ຽວກັບນະໂຍບາຍດ້ານສະພາບອາກາດຂອງລັດຖະບານ, ການລິເລີ່ມດ້ານຄວາມຍືນຍົງ ຫຼື ຂໍ້ຕົກລົງສາກົນ, ເຊັ່ນ: ຂໍ້ຕົກລົງປາຣີ. ລາຍງານກ່ຽວກັບວິທີທີ່ນະໂຍບາຍເຫຼົ່ານີ້ຖືກປະຕິບັດ.
5. **ໄປຢ້ຽມຢາມຊຸມຊົນໃນທ້ອງຖິ່ນ: ຄົ້ນຫາວ່າຊຸມຊົນໃນທ້ອງຖິ່ນ,** ໂດຍສະເພາະປະຊາກອນທີ່ມີຄວາມອ່ອນໄຫວ ຫຼື ຊົນເຜົ່າພື້ນເມືອງ, ກຳລັງໄດ້ຮັບຜົນກະທົບຈາກການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ ຫຼື ສິ່ງທ້າທາຍດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມແນວໃດ. ເຂົ້າຮ່ວມກອງປະຊຸມຂອງເມືອງ, ສົນທະນາກັບຊາວກະສິກອນ, ຫຼື ຄົ້ນຫາວ່າເຂດຕົວເມືອງກຳລັງຮັບມືກັບສິ່ງທ້າທາຍດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມເຊັ່ນ: ມົນລະພິດ ຫຼື ສະພາບອາກາດທີ່ຮຸນແຮງແນວໃດ.
6. **ໃຊ້ສື່ສັງຄົມ:** ຕິດຕາມຫົວຂໍ້ການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດໃນສື່ສັງຄົມ ແລະ ຕິດຕາມການສົນທະນາເພື່ອເບິ່ງວ່າຄົນກຳລັງເວົ້າກ່ຽວກັບຫຍັງ ຫຼື ຖ້າມີການເຄື່ອນໄຫວຂອງປະຊາຊົນຖານລາກກຳລັງເລີ່ມຕົ້ນ. ສື່ສັງຄົມສາມາດສະໜອງຂໍ້ຄຶດກ່ຽວກັບສິ່ງທີ່ຄົນກຳລັງເວົ້າກ່ຽວກັບການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ.

ເຂົ້າໃຈວິທະຍາສາດ (ພື້ນຖານ)

ນັກຂ່າວທີ່ລາຍງານເລື່ອງສີຂຽວບໍ່ຈຳເປັນຕ້ອງມີປະລິນຍາຂັ້ນສູງດ້ານວິທະຍາສາດສິ່ງແວດລ້ອມແຕ່ພວກເຂົາເຈົ້າຕ້ອງເຂົ້າໃຈພື້ນຖານເພື່ອທີ່ຈະສາມາດເຂົ້າໃຈ ແລະ ອະທິບາຍຫົວຂໍ້ທີ່ສັບສົນເຊັ່ນ: ວົງຈອນຄາບອນ, ຊີວະນາໆພັນ ແລະ ອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວໃນແບບທີ່ຜູ້ຊົມຂອງສີຂອງເຂົາເຈົ້າສາມາດເຂົ້າໃຈໄດ້.

ເຊັ່ນດຽວກັນກັບວິທະຍາສາດທັງໝົດ, ວິທະຍາສາດສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສະພາບອາກາດກຳລັງພັດທະນາ, ແລະ ທ່ານຄວນພະຍາຍາມຕິດຕາມການພັດທະນາ. ທ່ານສາມາດເຮັດຄວາມຄຸ້ນເຄີຍກັບບັນຫາໂດຍລວມໂດຍຜ່ານວິດີໂອໃນ YouTube. (ພຽງແຕ່ໃຫ້ແນ່ໃຈວ່າຜູ້ສ້າງວິດີໂອແມ່ນແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້.) ນີ້ແມ່ນການແນະນຳທີ່ດີບາງອັນກ່ຽວກັບບັນຫາການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດໃນພາສາອັງກິດ.

What is Climate Change? (13:02)

<https://www.youtube.com/watch?v=9PFhrpyWV-w>

IPCC's Climate Change Report Explained (12:41)

<https://www.youtube.com/watch?v=82dBcjGaVU>

Al Jazeera "What is Climate Change" (7:06)

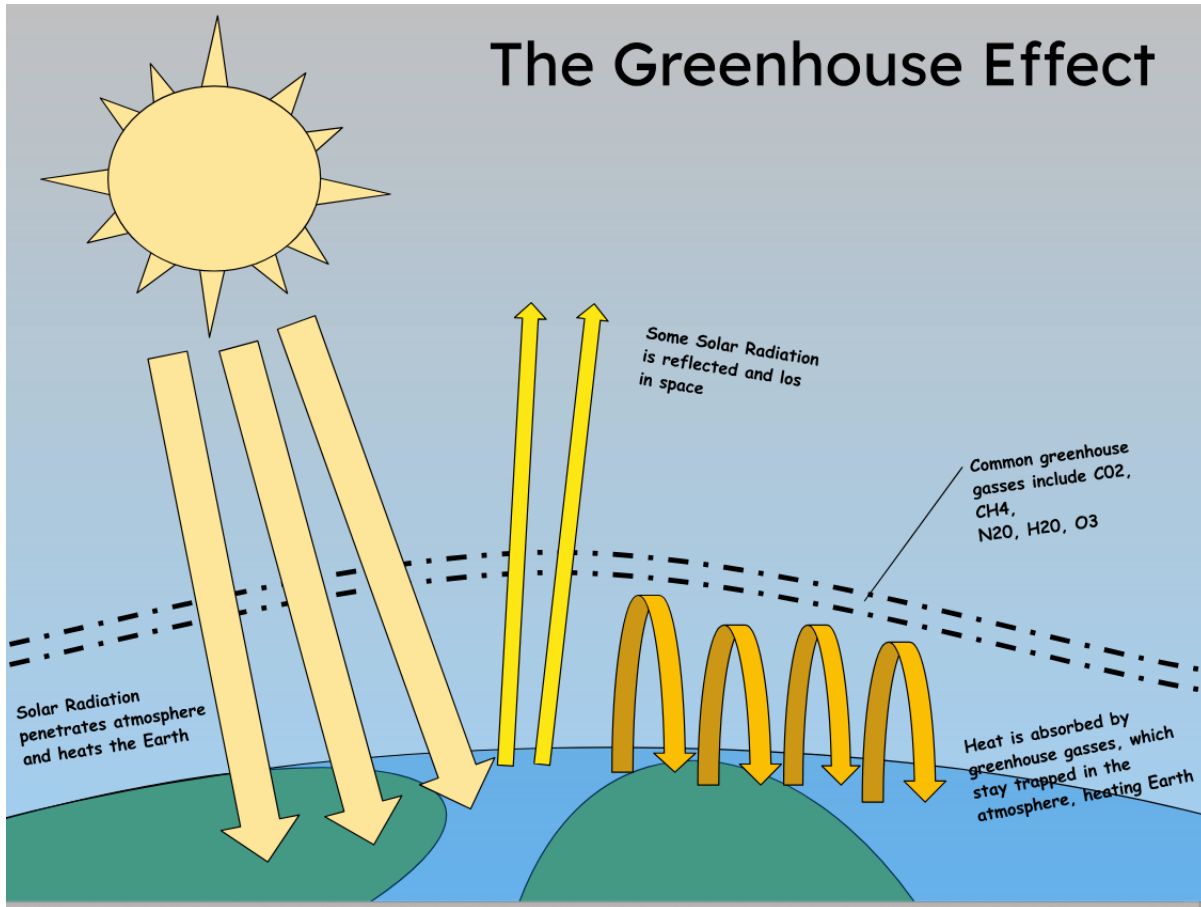
<https://www.youtube.com/watch?v=dcBXmj1nMTQ>

Journalism & Environment (video series)

<https://conseilsdejournalistes.com/en/journalism-environment/>

ປະຕິກິລິຍາເຮືອນແກ້ວ

ປະຕິກິລິຍາເຮືອນແກ້ວເກີດຂຶ້ນເມື່ອອາຍແກັສເຊັ່ນ: ຄາບອນໄດອອກໄຊ (CO₂), ມີເທນ (CH₄), ແລະ ໄອນ້ຳໃນຊັ້ນບັນຍາກາດຂອງໂລກດັກຄວາມຮ້ອນຈາກດວງອາທິດ. ປົກກະຕິ, ພະລັງງານແສງຕາເວັນເຂົ້າສູ່ຊັ້ນບັນຍາກາດ, ເຮັດໃຫ້ໂລກອົບອຸ່ນ ແລະ ຫຼັງຈາກນັ້ນກໍ່ແຜ່ກັບຄືນສູ່ອາວະກາດ. ອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວດູດຊຶມຄວາມຮ້ອນບາງສ່ວນນີ້ ແລະ ແຜ່ກັບຄືນສູ່ພື້ນຜິວໂລກ, ເຮັດໃຫ້ດາວເຄາະມີຄວາມອົບອຸ່ນຫຼາຍກວ່າທີ່ຈະເປັນໄດ້. ໃນຂະນະທີ່ຂະບວນການທຳມະຊາດນີ້ມີຄວາມຈຳເປັນສຳລັບຊີວິດ, ກິດຈະກຳຂອງມະນຸດໄດ້ເພີ່ມລະດັບອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວ, ເຮັດໃຫ້ຜົນກະທົບເພີ່ມທະວີຂຶ້ນ ແລະ ນຳໄປສູ່ພາວະໂລກຮ້ອນ.

Credit: Hungrypenguin459, CC BY-SA 4.0

ຊັບພະຍາກອນດ້ານສະພາບອາກາດ ແລະ ສິ່ງແວດລ້ອມອື່ນໆ

ຄູ່ມືນີ້ບໍ່ແມ່ນຄູ່ມືທີ່ສົມບູນກ່ຽວກັບວິທະຍາສາດສະພາບອາກາດ ຫຼື ສິ່ງແວດລ້ອມ. ແຕ່ທ່ານສາມາດໄປຢ້ຽມຢາມ ເວັບໄຊທ໌ຕໍ່ໄປນີ້ບາງອັນເພື່ອໃຫ້ໄດ້ຂໍ້ມູນລະອຽດຫຼາຍຂຶ້ນ. ມັນເປັນພາສາອັງກິດ, ແຕ່ທ່ານສາມາດລອງແປໜ້າເວັບ ໄປເປັນພາສາລາວ.

Reporter resources Earth Journalism Network

<https://earthjournalism.net/resources>

Tools to help report on climate Covering Climate Now

<https://coveringclimatenow.org/resource/tools-to-help-report-on-climate/>

Climate science 101 Covering Climate Now

<https://coveringclimatenow.org/resource/climate-science-101/>

Environmental Reporting Toolkit

<https://ijnnet.org/en/toolkit/environmental-reporting>

ຮຽນຮູ້ຄຳສັບພື້ນຖານກ່ຽວກັບບັນຫາສີຂຽວ:

ຂ້າງລຸ່ມນີ້ແມ່ນພຽງຕົວຢ່າງບາງອັນຂອງຄຳສັບທີ່ນັກຂ່າວພົບໃນການລາຍງານບັນຫາສີຂຽວ.

Anthropocene (ຍຸກມະນຸດ)

ຍຸກທາງທໍລະນີສາດໃໝ່ທີ່ສະເໜີຂຶ້ນທີ່ເກີດຈາກການປ່ຽນແປງທີ່ສໍາຄັນທີ່ຂັບເຄື່ອນໂດຍມະນຸດຕໍ່ໂຄງສ້າງ ແລະ ການເຮັດວຽກຂອງລະບົບໂລກ, ລວມທັງລະບົບສະພາບອາກາດ.

Biodiversity (ຊີວະນາໆພັນ)

ຄວາມຫຼາກຫຼາຍຂອງສິ່ງມີຊີວິດທັງໝົດ, ລວມທັງພືດ, ສັດ, ແລະ ຈຸລິນຊີ, ໃນສະພາບແວດລ້ອມໃດໜຶ່ງ. ຊີວະນາໆພັນທີ່ຫຼາຍກວ່າຮັບປະກັນວ່າລະບົບນິເວດມີສຸຂະພາບດີ ແລະ ທົນທານຕໍ່ການປ່ຽນແປງຫຼາຍຂຶ້ນ.

Ecosystem (ລະບົບນິເວດ)

ຊຸມຊົນຂອງສິ່ງມີຊີວິດ, ເຊັ່ນ: ພືດ ແລະ ສັດ, ທີ່ມີການໂຕ້ຕອບກັບສະພາບແວດລ້ອມທາງກາຍະພາບຂອງພວກມັນ, ເຊັ່ນ: ອາກາດ, ນໍ້າ, ແລະ ດິນ.

Sustainability (ຄວາມຍືນຍົງ)

ການຕອບສະໜອງຄວາມຕ້ອງການໃນປະຈຸບັນໂດຍບໍ່ທໍາລາຍຄວາມສາມາດຂອງຄົນລຸ້ນຕໍ່ໄປໃນການຕອບສະໜອງຄວາມຕ້ອງການຂອງພວກເຂົາ, ໂດຍສະເພາະໃນຄວາມສໍາພັນກັບການນໍາໃຊ້ຊັບພະຍາກອນ.

Anthropogenic (ມະນຸດສ້າງ)

ໝາຍເຖິງການປ່ຽນແປງ ຫຼື ຜົນກະທົບຕໍ່ສິ່ງແວດລ້ອມທີ່ເກີດຈາກກິດຈະກຳຂອງມະນຸດ, ເຊັ່ນ: ມົນລະພິດ, ການທໍາລາຍປ່າໄມ້, ແລະ ການປ່ອຍອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວ.

Eutrophication (ການອຸດົມສົມບູນເກີນຂອງນໍ້າ)

ຂະບວນການທີ່ສານອາຫານສ່ວນເກີນ, ມັກມາຈາກຜຸ່ນປຸຍ, ໄຫລລົງສູ່ແຫຼ່ງນໍ້າ, ເຮັດໃຫ້ເກີດການເກີດຂອງໄຄ ແລະ ຫຼຸດລະດັບອົກຊີເຈນ, ເຊິ່ງເປັນອັນຕະລາຍຕໍ່ຊີວິດໃນນໍ້າ.

Decarbonization (ການຫຼຸດຄາບອນ)

ຂະບວນການຫຼຸດຜ່ອນ ຫຼື ກໍາຈັດການປ່ອຍຄາບອນໄດອອກໄຊ (CO2) ຈາກການຜະລິດພະລັງງານ, ອຸດສາຫະກຳ, ແລະ ການຂົນສົ່ງເພື່ອຫຼຸດຜ່ອນການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ.

Feedback Loops (ວົງຈອນການຕອບສະໜອງ)

ຂະບວນການທີ່ການປ່ຽນແປງເບື້ອງຕົ້ນເຮັດໃຫ້ເກີດການປ່ຽນແປງຕໍ່ໄປທີ່ອາດຈະຂະຫຍາຍ (ການຕອບສະໜອງທາງບວກ) ຫຼື ຫຼຸດຜ່ອນ (ການຕອບສະໜອງທາງລົບ) ຜົນກະທົບເບື້ອງຕົ້ນ. ຕົວຢ່າງ,

ການລະລາຍຂອງນ້ຳກ້ອນໃນອາກາດທູດການສະທ້ອນແສງຂອງພື້ນຜິວ, ເຮັດໃຫ້ມີການດູດຊຶມຄວາມຮ້ອນຫຼາຍຂຶ້ນ ແລະ ລະລາຍຫຼາຍຂຶ້ນ (ວົງຈອນການຕອບສະໜອງທາງບວກ).

Ecological Resilience (ຄວາມຢືດຢຸນຂອງລະບົບນິເວດ)

ຄວາມສາມາດຂອງລະບົບນິເວດໃນການຟື້ນຕົວ ແລະ ຮັກສາການເຮັດວຽກຫຼັງຈາກຖືກລົບກວນໂດຍປັດໃຈພາຍນອກ, ເຊັ່ນ: ໄພພິບັດທຳມະຊາດ, ການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ, ຫຼື ກິດຈະກຳຂອງມະນຸດ.

ຄຳສັບດ້ານການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ

Carbon Footprint (ຮອຍຕີນຄາບອນ)

ປະລິມານທັງໝົດຂອງອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວທີ່ຜະລິດໂດຍກິດຈະກຳຂອງມະນຸດ, ໂດຍປົກກະຕິວັດເປັນໂຕນຂອງ CO₂. ຕົວຢ່າງ, ຖ້າມີຄົນບິນ ຫຼື ຂັບລົດຫຼາຍ, ພວກເຂົາມີຮອຍຕີນຄາບອນທີ່ໃຫຍ່ກວ່າ.

IPCC (Intergovernmental Panel on Climate Change) (ຄະນະກຳມະການລະຫວ່າງລັດຖະບານວ່າດ້ວຍການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ) ອົງການສາກົນຂອງນັກວິທະຍາສາດທີ່ທົບທວນ ແລະ ປະເມີນການຄົ້ນຄວ້າທາງວິທະຍາສາດກ່ຽວກັບການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ ແລະ ສະໜອງລາຍງານທີ່ສົມບູນເພື່ອນຳພານະໂຍບາຍທົ່ວໂລກ.

Net zero emissions (ການປ່ອຍອາຍເປັນສູນສຸດທິ)

ເມື່ອການປ່ອຍອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວທີ່ເກີດຈາກມະນຸດສູ່ຊັ້ນບັນຍາກາດມີຄວາມສົມດູນກັບການກຳຈັດທີ່ເກີດຈາກມະນຸດໃນໄລຍະເວລາທີ່ກຳນົດ.

Mitigation measures (ມາດຕະການຫຼຸດຜ່ອນ)

ເຕັກໂນໂລຢີ, ຂະບວນການ ຫຼື ການປະຕິບັດທີ່ປະກອບສ່ວນເຂົ້າໃນການຫຼຸດຜ່ອນການປ່ອຍອາຍ ຫຼື ເພີ່ມແຫຼ່ງດູດຊຶມອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວ.

El Nio-Southern Oscillation (ENSO) (ປະກົດການເອນິໂຍ-ການສັ່ນໄຫວພາກໃຕ້)

ຄວາມອົບອຸ່ນຂອງມະຫາສະໝຸດແປຊີຟິກເຂດຮ້ອນ ແລະ ການຜັນແປຂອງຮູບແບບຄວາມກົດດັນພື້ນຜິວ. ມັນມີຜົນກະທົບຂະໜາດໃຫຍ່ຕໍ່ລົມ, ອຸນຫະພູມພື້ນຜິວທະເລ ແລະ ຮູບແບບຝົນຕົກໃນເຂດແປຊີຟິກເຂດຮ້ອນ.

Climate justice (ຄວາມຍຸດຕິທຳດ້ານສະພາບອາກາດ)

ການແກ້ໄຂການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດໃນຂະນະທີ່ປົກປ້ອງສິດຂອງປະຊາຊົນທີ່ມີຄວາມອ່ອນໄຫວທີ່ສຸດ ແລະ ແບ່ງປັນພາລະ ແລະ ຜົນປະໂຫຍດຂອງການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ ແລະ ຜົນກະທົບຂອງມັນຢ່າງສະເໝີພາບ ແລະ ຍຸດຕິທຳ.

Decarbonization (ການຫຼຸດຄາບອນ)

ຂະບວນການທີ່ມີຈຸດປະສົງເພື່ອບັນລຸການມີຄາບອນຈາກນ້ຳມັນເປັນສູນ. ໂດຍປົກກະຕິໝາຍເຖິງການຫຼຸດຜ່ອນການປ່ອຍຄາບອນທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບໄຟຟ້າ, ອຸດສາຫະກຳ ແລະ ການຂົນສົ່ງ.

Decoupling (ການແຍກອອກ)

ໃນຄວາມສຳພັນກັບການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ, ມັນແມ່ນບ່ອນທີ່ການເຕີບໂຕທາງເສດຖະກິດບໍ່ມີຄວາມກ່ຽວຂ້ອງຢ່າງແຂງແຮງອີກຕໍ່ໄປກັບການບໍລິໂພກນ້ຳມັນເຊື້ອໄຟ.

Anthropogenic (ມະນຸດສ້າງ)

ເກີດຈາກ ຫຼື ຜະລິດໂດຍກິດຈະກຳຂອງມະນຸດ.

Adaptation (ການປັບຕົວ)

ຂະບວນການປັບຕົວເຂົ້າກັບສະພາບອາກາດ ແລະ ຜົນກະທົບຂອງມັນທີ່ແທ້ຈິງ ຫຼື ຄາດຄະເນ, ເພື່ອຫຼຸດຜ່ອນອັນຕະລາຍ ຫຼື ໃຊ້ປະໂຫຍດຈາກໂອກາດທີ່ເປັນປະໂຫຍດ.

Carbon sequestration (ການດູດຊຶມຄາບອນ)

ຂະບວນການເກັບຮັກສາຄາບອນໃນບ່ອນເກັບຮັກສາຄາບອນ.

Tropical cyclone (ພາຍຸຫມູນເຂດຮ້ອນ)

ຄຳທີ່ວ່າໄປສຳລັບການລົບກວນທີ່ເຂັ້ມແຂງ, ຂະໜາດໃຫຍ່ທີ່ເກີດຂຶ້ນເໝືອນມະຫາສະໝຸດເຂດຮ້ອນ. ແຍກອອກຈາກລະບົບທີ່ອ່ອນແອກວ່າໂດຍຄວາມໄວລົມທີ່ສູງກວ່າ.

Sustainable development (ການພັດທະນາແບບຍືນຍົງ)

ການພັດທະນາທີ່ຕອບສະໜອງຄວາມຕ້ອງການຂອງປະຈຸບັນໂດຍບໍ່ທຳລາຍຄວາມສາມາດຂອງຄົນລຸ້ນຕໍ່ໄປໃນການຕອບສະໜອງຄວາມຕ້ອງການຂອງພວກເຂົາເອງ ແລະ ດຸ່ນດ່ຽງຄວາມກັງວົນດ້ານສັງຄົມ, ເສດຖະກິດ ແລະ ສິ່ງແວດລ້ອມ.

Tipping point (ຈຸດປ່ຽນ)

ລະດັບຂອງການປ່ຽນແປງໃນຄຸນສົມບັດຂອງລະບົບທີ່ເກີນໄປຊຶ່ງລະບົບຈັດຕັ້ງໃໝ່ ແລະ ບໍ່ກັບຄືນສູ່ສະພາບເບື້ອງຕົ້ນເຖິງແມ່ນວ່າປັດໃຈຂັບເຄື່ອນຂອງການປ່ຽນແປງຖືກຫຼຸດຜ່ອນ.

Greenhouse gases (GHGs) (ອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວ)

ອາຍແກັສໃນຊັ້ນບັນຍາກາດທີ່ຮັບຜິດຊອບຕໍ່ການເຮັດໃຫ້ເກີດພາວະໂລກຮ້ອນ ແລະ ການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ. ອັນຕົ້ນຕໍແມ່ນ ຄາບອນໄດອອກໄຊ (CO₂), ມີເທນ (CH₄) ແລະ ໄນຕຣິສອອກໄຊ (N₂O).

Resilience (ຄວາມຍືດຢຸນ)

ຄວາມສາມາດຂອງລະບົບສັງຄົມ, ເສດຖະກິດ ແລະ ສິ່ງແວດລ້ອມໃນການຮັບມືກັບເຫດການທີ່ເປັນອັນຕະລາຍ ຫຼື ທ່າອ່ຽງ ຫຼື ການລົບກວນ.

Industrial revolution (ການປະຕິວັດອຸດສາຫະກຳ)

ໄລຍະຂອງການເຕີບໂຕທາງອຸດສາຫະກຳຢ່າງໄວວາທີ່ມີຜົນສະທ້ອນດ້ານສັງຄົມ ແລະ ເສດຖະກິດທີ່ກວ້າງໄກ, ເລີ່ມຕົ້ນໃນອັງກິດໃນລະຫວ່າງເຄິ່ງຫຼັງຂອງສະຕະວັດທີ 18.

Climate target (ເປົ້າໝາຍດ້ານສະພາບອາກາດ)

ຂອບເຂດອຸນຫະພູມ, ລະດັບຄວາມເຂັ້ມຂຶ້ນ, ຫຼື ເປົ້າໝາຍການຫຼຸດຜ່ອນການປ່ອຍອາຍທີ່ໃຊ້ເພື່ອຈຸດປະສົງຂອງການຫຼີກເວັ້ນການແຊກແຊງທີ່ເກີດຈາກມະນຸດທີ່ເປັນອັນຕະລາຍຕໍ່ລະບົບສະພາບອາກາດ.

ຫຼີກເວັ້ນຄຳສັບວິຊາການ

ໃນຂະນະທີ່ທ່ານອາດຈະຮູ້ບັນຫາເຫຼົ່ານີ້ ແລະ ບັນຫາອື່ນໆ, ຜູ້ຊົມຂອງທ່ານອາດຈະບໍ່ຮູ້. ຢ່າພຽງແຕ່ກ່າວເຖິງຄຳເຊັ່ນ "anthropogenic" ຫຼື "mitigation" ໂດຍບໍ່ອະທິບາຍວ່າພວກມັນໝາຍຄວາມວ່າແນວໃດໃນຄຳງ່າຍໆ. ນອກຈາກນັ້ນ, ເມື່ອສຳພາດຜູ້ຊ່ຽວຊານ, ຢ່າກົວທີ່ຈະຂໍໃຫ້ເຂົາເຈົ້າອະທິບາຍບາງສິ່ງບາງຢ່າງອີກຄັ້ງຖ້າທ່ານບໍ່ເຂົ້າໃຈມັນ ຫຼື ຄຳສັບວິຊາການທີ່ລາວໃຊ້. ຜູ້ຊ່ຽວຊານເຄີຍຊົນກັບຄຳເຫຼົ່ານີ້ ແລະ ວິທະຍາສາດທີ່ສັບສົນທີ່ກ່ຽວຂ້ອງ, ແຕ່ທ່ານ ແລະ ຜູ້ຊົມຂອງທ່ານອາດຈະບໍ່ເຄີຍ. **ເປົ້າໝາຍ: ຄວາມເຂົ້າໃຈ!**

ໃຊ້ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້

ມັນມີຄວາມສຳຄັນສຳລັບນັກຂ່າວທີ່ຈະໃຊ້ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້, ເຊັ່ນດຽວກັນເມື່ອລາຍງານບັນຫາສີຂຽວ. ການໃຊ້ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້ຮັບປະກັນວ່າຂໍ້ມູນທີ່ນຳສະເໜີແມ່ນເຊື່ອຖືໄດ້ ແລະ ໄວ້ວາງໃຈໄດ້. ການລາຍງານທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງສາມາດເຮັດໃຫ້ສາທາລະນະຊົນເຂົ້າໃຈຜິດ, ທຳລາຍຄວາມໄວ້ເນື້ອເຊື່ອໃຈລະຫວ່າງສົມມຸດສາດ ແລະ ສາທາລະນະຊົນ, ແລະ ຫຼຸດຜ່ອນຄວາມໝັ້ນຄົງຂອງນັກຂ່າວ ແລະ ສິ່ງພິມ.

ຫົວຂໍ້ສີຂຽວມັກກ່ຽວຂ້ອງກັບຂໍ້ມູນທາງວິທະຍາສາດທີ່ສັບສົນ. ດັ່ງນັ້ນນັກຂ່າວຄວນໄປຫາແຫຼ່ງຜູ້ຊ່ຽວຊານເພື່ອໃຫ້ແນ່ໃຈວ່າຂໍ້ມູນທີ່ພວກເຂົາໄດ້ຮັບແມ່ນຖືກຕ້ອງ. ຄວາມຜິດພາດ ຫຼື ການເຂົ້າໃຈວິທະຍາສາດຜິດສາມາດນຳໄປສູ່ຄວາມສັບສົນ ແລະ ສິ່ງຜິດໃຫ້ເກີດລາຍງານທີ່ມີຄຸນນະພາບຕ່ຳ ຫຼື ແມ້ກະທັ້ງເປັນອັນຕະລາຍ.

ເນື່ອງຈາກວ່ານັກຂ່າວສີຂຽວມັກມີອິດທິພົນຕໍ່ນະໂຍບາຍ ແລະ ການປະຕິບັດຂອງລັດຖະບານ, ການລາຍງານທີ່ຖືກຕ້ອງໂດຍອີງໃສ່ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້ສາມາດມີອິດທິພົນຕໍ່ກົດໝາຍ ແລະ ພຶດຕິກຳຂອງບໍລິສັດ. ລາຍງານທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງສາມາດເຮັດໃຫ້ຄວາມຄືບໜ້າຊ້າລົງ ຫຼື ນຳໄປສູ່ການຕັດສິນໃຈທີ່ບໍ່ດີ.

ທ່ານຈະຮູ້ໄດ້ແນວໃດວ່າແຫຼ່ງຂໍ້ມູນເຊື່ອຖືໄດ້?

ກວດສອບຄວາມຊ່ຽວຊານຂອງແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ

ຍັງຢືນຄຸນວຸດທິຂອງແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ. ຜູ້ຊ່ຽວຊານໃນວິທະຍາສາດສະພາບອາກາດ, ນະໂຍບາຍສິ່ງແວດລ້ອມ, ຫຼື ນິເວດວິທະຍາ, ເຊັ່ນ: ນັກອາກາດສາດ, ນັກວິທະຍາສາດສິ່ງແວດລ້ອມ, ຫຼື ອົງການຈັດຕັ້ງເຊັ່ນ: ຄະນະກຳມະການລະຫວ່າງລັດຖະບານວ່າດ້ວຍການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ (IPCC), ມີຄວາມໝັ້ນເຊື່ອຖືຫຼາຍກວ່ານັກທົ່ວໄປ ຫຼື ຜູ້ທີ່ບໍ່ແມ່ນຜູ້ຊ່ຽວຊານ.

ໃຊ້ການຄົ້ນຄວ້າຈາກອົງການຈັດຕັ້ງທີ່ຮູ້ຈັກ ແລະ ເຊື່ອຖືໄດ້

ອີງໃສ່ການສຶກສາ ແລະ ຂໍ້ມູນທີ່ເຜີຍແຜ່ໃນການເປັນນັກຂ່າວວິທະຍາສາດທີ່ຮູ້ຈັກກັນດີ ຫຼື ອົງການຈັດຕັ້ງທີ່ມີປະຫວັດການເຮັດວຽກທີ່ໜັກແໜ້ນເຊິ່ງການຄົ້ນຄວ້າຂອງພວກເຂົາຖືກກວດສອບໂດຍຜູ້ຊ່ຽວຊານອື່ນໃນສາຂານັ້ນ. ໄວ້ວາງໃຈແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເປັນທີ່ຮູ້ຈັກສໍາລັບການກວດສອບຄວາມຈິງຢ່າງເຂັ້ມງວດ ແລະ ມາດຕະຖານນັກຂ່າວ, ເຊັ່ນ: BBC, Reuters ຫຼື ໂຄງການສິ່ງແວດລ້ອມແຫ່ງສະຫະປະຊາຊາດ. ຫຼັກເວັ້ນການອີງໃສ່ເວັບໄຊທ໌ ຫຼື ສິ່ງພິມທີ່ມີປະຫວັດການເຜີຍແຜ່ຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ ຫຼື ການເຮັດໃຫ້ຄວາມຈິງເປັນເລື່ອງໃຫຍ່.

ກວດສອບຂໍ້ມູນຂ້າມແຫຼ່ງ:

ອ້າງອີງຄວາມຈິງກັບແຫຼ່ງຂໍ້ມູນຫຼາຍແຫ່ງເພື່ອຢືນຢັນຄວາມຖືກຕ້ອງ. ຖ້າແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ມີຊື່ສຽງຫຼາຍແຫ່ງລາຍງານຂໍ້ມູນດຽວກັນ, ມັນມີທ່າອ່ຽງທີ່ຈະເຊື່ອຖືໄດ້ຫຼາຍຂຶ້ນ.

ປະເມີນຄວາມເປັນກາງຂອງແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ:

ໃຫ້ແນ່ໃຈວ່າແຫຼ່ງຂໍ້ມູນບໍ່ມີຄວາມຂັດແຍ້ງຂອງຜົນປະໂຫຍດ ຫຼື ຄວາມລໍາອຽງທີ່ສາມາດມີອິດທິພົນຕໍ່ຂໍ້ມູນ. ຕົວຢ່າງ, ການສຶກສາທີ່ໄດ້ຮັບການສະໜັບສະໜູນທຶນຈາກບໍລິສັດກ່ຽວກັບປັນຫາສິ່ງແວດລ້ອມອາດຈະມີຄວາມລໍາອຽງ, ໃນຂະນະທີ່ການຄົ້ນຄວ້າວິຊາການທີ່ເປັນເອກະລາດມັກຈະເປັນກາງຫຼາຍຂຶ້ນ.

ບາງແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້ (ສາກົນ):

Intergovernmental Panel on Climate Change (IPCC) <https://www.ipcc.ch/>

Covering Climate Now <https://coveringclimatenow.org/resources/>

Carbon Brief <https://www.carbonbrief.org/>

Climate Central <https://www.climatecentral.org/>

World Resources Institute <https://www.wri.org/>

The United Nations Environment Programme (UNEP) <https://www.unep.org/>

The International Energy Agency (IEA) <https://www.iea.org/>

Yale Climate Connections <https://yaleclimateconnections.org/>

Conservation International <https://www.conservation.org/>

WWF (World Wildlife Fund) <https://www.worldwildlife.org/>

Environmental Defense Fund (EDF) <https://www.edf.org>

Global Forest Watch <https://www.globalforestwatch.org/>

International Institute for Environment and Development (IIED) <https://www.iied.org/>

Earth Journalism Network (resources for journalists) <https://earthjournalism.net/resources>

ບາງແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້ (ໃນ ສປປ ລາວ):

Lao Biodiversity Association (LBA)

Wildlife Conservation Society (WCS) Laos Program <https://laos.wcs.org/>

World Wildlife Fund (WWF) Laos <https://www.wwf.org.la/>

The Center for People and Forests (RECOFTC) Laos Office <https://www.recoftc.org/>

Green Community Development Association (GCDA) <https://laocso.org/member/gcda/>

Village Focus International (VFI) (Land rights, environmental conservation, sustainable rural development) <https://villagefocus.org/>

Lao Conservation Trust for Wildlife (LCTW) <https://lctwildlife.org/>

ຄວາມຖືກຕ້ອງ, ຄວາມໂປ່ງໃສ ແລະ ຄວາມສົມດູນໃນການລາຍງານສີຂຽວ

ໃນຂະນະທີ່ຄວາມຖືກຕ້ອງ ແລະ ຄວາມໂປ່ງໃສເປັນເສົ້າຫຼັກຫຼັກຂອງນັກຂ່າວທີ່ມີຄຸນນະພາບ, ພວກມັນມີຄວາມສໍາຄັນເປັນພິເສດໃນການລາຍງານສີຂຽວດ້ວຍເຫດຜົນຫຼາຍປະການ:

- **ການລາຍງານສາມາດມີຜົນກະທົບໃນໄລຍະຍາວ:** ການປ່ຽນແປງດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສະພາບອາກາດແມ່ນໄລຍະຍາວ ແລະ ຂະໜາດໂລກ. ການລາຍງານທີ່ຖືກຕ້ອງມີອິດທິພົນບໍ່ພຽງແຕ່ຕໍ່ຄວາມເຂົ້າໃຈໃນປະຈຸບັນເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ຍັງຕໍ່ການຕັດສິນໃຈດ້ານນະໂຍບາຍໃນອະນາຄົດ. ຄວາມຈິງຕ້ອງມີການສະໜັບສະໜູນທີ່ດີ.
- **ບັນຫາມີຄວາມສັບສົນ:** ວິທະຍາສາດສະພາບອາກາດມີຄວາມສັບສົນ. ການລາຍງານທີ່ຖືກຕ້ອງ, ໂປ່ງໃສ, ແລະ ສົມດູນຊ່ວຍແບ່ງແຍກແນວຄວາມຄິດທີ່ສັບສົນທີ່ສາທາລະນະຊົນສາມາດເຂົ້າໃຈໄດ້.
- **ບັນຫາມີຄວາມຮີບດ່ວນ:** ໃນຂະນະທີ່ຜົນສະທ້ອນຂອງການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດກາຍເປັນທີ່ປະກົດຊັດເຈນ, ການຕອບສະໜອງທີ່ເຂັ້ມແຂງແມ່ນຮີບດ່ວນ. ການລາຍງານທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ ຫຼື ບໍ່ສົມດູນສາມາດເຮັດໃຫ້ການປະຕິບັດຊັກຊ້າ.

1. ເປັນຫຍັງຄວາມຖືກຕ້ອງຈຶ່ງມີຄວາມຈໍາເປັນ?

- ຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງສາມາດເຮັດໃຫ້ສາທາລະນະຊົນສັບສົນກ່ຽວກັບຄວາມຮ້າຍແຮງຂອງການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ, ທໍາຮ້າຍຄວາມພະຍາຍາມໃນການຕ້ານມັນ ແລະ ທໍາລາຍຄວາມໜ້າເຊື່ອຖືຂອງນັກຂ່າວສິ່ງແວດລ້ອມ.
- ຕົວຢ່າງ: ການລາຍງານຂໍ້ມູນທີ່ຜິດກ່ຽວກັບລະດັບນໍ້າທະເລທີ່ສູງຂຶ້ນ ຫຼື ການປ່ອຍອາຍແກັສເຮືອນແກ້ວສາມາດບົດເບືອນຄວາມເຂົ້າໃຈຂອງສາທາລະນະຊົນ ແລະ ເຮັດໃຫ້ການປະຕິບັດນະໂຍບາຍທີ່ຈໍາເປັນຊັກຊ້າ.

2. ເປັນຫຍັງຄວາມໂປ່ງໃສຈຶ່ງມີຄວາມຈຳເປັນ?

- ມັນຮັບປະກັນວ່ານັກຂ່າວບອກວິທີທີ່ພວກເຂົາເກັບກຳຂໍ້ມູນຂອງເຂົາເຈົ້າ ແລະ ຈາກໃຜ. ນີ້ສ້າງຄວາມໄວ້ວາງໃຈກັບຜູ້ຊົມ, ໂດຍສະເພາະກ່ຽວກັບບັນຫາທີ່ຂັດແຍ້ງກັນເຊັ່ນ: ການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ, ບ່ອນທີ່ຄວາມສົງໄສ ແລະ ຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງແມ່ນທົ່ວໄປ.
- ຖ້າແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ, ວິທີການຄົ້ນຄວ້າ, ຫຼື ການເຊື່ອມໂຍງບໍ່ໄດ້ຖືກເປີດເຜີຍ, ຜູ້ຊົມອາດຈະສົງໄສວ່າການລາຍງານແມ່ນເຊື່ອຖືໄດ້.
- ຕົວຢ່າງ: ການອ້າງອີງການສຶກສາທາງວິທະຍາສາດຢ່າງຈະແຈ້ງ, ອີງການຈັດຕັ້ງ ຫຼື ຄຸນວຸດທິຂອງຜູ້ຊ່ຽວຊານ ແລະ ການອະທິບາຍຄວາມບໍ່ແນ່ນອນຢ່າງເປີດເຜີຍຊ່ວຍຮັກສາຄວາມໝັ້ນເຊື່ອຖື.

3. ເປັນຫຍັງຄວາມສົມດູນຈຶ່ງມີຄວາມຈຳເປັນ?

- ຄວາມສົມດູນເຮັດໃຫ້ແນ່ໃຈວ່າທັດສະນະຕ່າງໆຖືກນຳສະເໜີ, ໂດຍສະເພາະເມື່ອເບິ່ງມີຕິທາງສັງຄົມ, ເສດຖະກິດ ແລະ ການເມືອງ. ຢ່າງໃດກໍຕາມ, ຄວາມສົມດູນບໍ່ໄດ້ໝາຍຄວາມວ່າໃຫ້ນ້ຳໜັກເທົ່າທຽມກັນກັບທັດສະນະທີ່ຖືກຫັກລ້າງທາງວິທະຍາສາດ, ເຊັ່ນ: ການປະຕິເສດການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດ. ນັ້ນເອີ້ນວ່າຄວາມສົມດູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ ແລະ ເຮັດໃຫ້ສາທາລະນະຊົນເຂົ້າໃຈຜິດ.
- **ຕົວຢ່າງ:** ນັກຂ່າວຕ້ອງຮັບປະກັນວ່າທັດສະນະທີ່ອີງໃສ່ວິທະຍາສາດກ່ຽວກັບການປ່ຽນແປງຂອງສະພາບອາກາດຖືກລາຍງານໃຫ້ເດັ່ນຊັດກວ່າທັດສະນະທີ່ບໍ່ແມ່ນກະແສຫຼັກທີ່ຂາດຫຼັກຖານ.

4. ການສື່ສານຄວາມສ່ຽງ ແລະ ຄວາມບໍ່ແນ່ນອນ:

- ບັນຫາສະພາບອາກາດ ແລະ ສິ່ງແວດລ້ອມມັກກ່ຽວຂ້ອງກັບຄວາມບໍ່ແນ່ນອນ ແລະ ການທຳນາຍອະນາຄົດ. ດີທີ່ສຸດແມ່ນໃຊ້ຄຳເຊັ່ນ "ຄວາມເປັນໄປໄດ້" ຫຼື "ຄວາມໝັ້ນຈະເປັນ" ເມື່ອປຶກສາຫາລືກ່ຽວກັບສະຖານະການສະພາບອາກາດໃນອະນາຄົດ ແລະ ໃຫ້ມີຄວາມໂປ່ງໃສກ່ຽວກັບຂອບເຂດຈຳກັດຂອງການທຳນາຍທາງວິທະຍາສາດ.

ການເລົ່າເລື່ອງ

ນີ້ແມ່ນຄໍາຖາມທີ່ນັກຂ່າວຄວນຖາມຕົນເອງເມື່ອພວກເຂົາກຳລັງຜະລິດເລື່ອງກ່ຽວກັບບັນຫາສີຂຽວ:

**ແມ່ນຫຍັງເຮັດໃຫ້ເລື່ອງສີຂຽວມີຄວາມໜ້າສົນໃຈ ແລະ ດຶງດູດ? ທ່ານນຳ
ສະເໜີຄວາມຈິງໃນແບບທີ່ເຮັດໃຫ້ຜູ້ຊົມໃສ່ໃຈໄດ້ແນວໃດ?**

Photo by Roman Kraft on Unsplash

ການໄດ້ຮັບຂໍ້ມູນວິທະຍາສາດແລະຄວາມຈິງທີ່ຖືກຕ້ອງແມ່ນສໍາຄັນຫຼາຍ, ແຕ່ນັ້ນອາດຈະບໍ່ເຊື່ອມຕໍ່ທາງດ້ານອາລົມ
ກັບຜູ້ຊົມຂອງທ່ານ. **ທ່ານຕ້ອງເລົ່າເລື່ອງ!**

ການເລົ່າເລື່ອງແມ່ນເຄື່ອງມືການສື່ສານທີ່ມີພະລັງທີ່ສຸດທີ່ທ່ານມີໃຫ້ໃຊ້ໄດ້. ຜູ້ຄົນໄດ້ສື່ສານຜ່ານເລື່ອງຕ່າງໆມາເປັນ
ເວລາຫຼາຍພັນປີແລ້ວ.

ແຕ່ເປັນຫຍັງຜູ້ຄົນຈຶ່ງມັກເລື່ອງທີ່ດີ?

ເລື່ອງຕ່າງໆຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ຄົນຈື່ໄດ້. ເມື່ອທ່ານມີຄວາມຈິງທີ່ທ່ານຕ້ອງການໃຫ້ຜູ້ຄົນຈື່, ມັນດີກວ່າທີ່ຈະລວມຄວາມຈິງ
ເຫຼົ່ານັ້ນເຂົ້າໄປໃນເລື່ອງທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບຜູ້ຄົນແລະຄວາມຫວັງ ແລະ ຄວາມຍ້ານກົວຂອງພວກເຂົາ, ການຕໍ່ສູ້ ແລະ
ຄວາມສໍາເລັດ.

ເລື່ອງຕ່າງໆຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ຄົນມີຄວາມເຊື່ອມໂຍງທາງອາລົມກັບບັນຫາຕ່າງໆ ການສຶກສາຕ່າງໆສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າ ຜູ້ບໍລິຈາກມັກຈະໃຫ້ເປັນສອງເທົ່າເມື່ອໄດ້ຮັບການນຳສະເໜີເລື່ອງກ່ຽວກັບບຸກຄົນທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບ ທຽບກັບການອ່ານຕົວເລກທີ່ເປັນນາມທຳຂະໜາດໃຫຍ່ຂອງຂອບເຂດລວມຂອງບັນຫາ.

ເລື່ອງໃດໃນເລື່ອງເຫຼົ່ານີ້ທີ່ໜ້າສົນໃຈກວ່າສຳລັບທ່ານ?

ເລື່ອງທີ #1

ລະດັບນ້ຳທະເລທີ່ສູງຂຶ້ນກຳລັງສົ່ງຜົນກະທົບຕໍ່ຟີລິບປິນ. ເມື່ອກ້ອນນ້ຳແຂງແລະແມ່ນ້ຳແຂງລະລາຍ, ລະດັບນ້ຳທະເລກຳລັງສູງຂຶ້ນ, ເຊິ່ງສົ່ງຜົນກະທົບຕໍ່ຊຸມຊົນໃກ້ກັບແຄມຝັ່ງ. ຟີລິບປິນໄດ້ເຫັນການເພີ່ມຂຶ້ນ 25% ຂອງຈຳນວນພາຍຸໄຕ້ຝຸ່ນທີ່ເຂົ້າປະເທດໃນແຕ່ລະປີ. ນັກວິທະຍາສາດ, ລວມທັງພະແນກອຸຕຸນິຍົມວິທະຍາຂອງມະຫາວິທະຍາໄລມະນິລາ, ເວົ້າວ່ານີ້ກ່ຽວຂ້ອງກັບການປ່ຽນແປງຂອງດິນຟ້າອາກາດ. ຖ້າທ່ານສືບຕໍ່, ປະມານການວາຊາວຟີລິບປິນ 500,000 ຄົນອາດຈະຕ້ອງຫຼົບໜີອອກຈາກບ້ານຂອງພວກເຂົາພາຍໃນປີ 2027.

ເລື່ອງທີ #2

ການເພີ່ມຂຶ້ນຂອງລະດັບນ້ຳທະເລທົ່ວໂລກໄດ້ຂັບລ່າໂຮເກຍ, ເດັກຍິງອາຍຸ 7 ປີທີ່ອາໄສຢູ່ໃນມະນິລາ, ແລະຄອບຄົວຂອງນາງອອກຈາກເຮືອນ. ໂຮເກຍອາໄສຢູ່ໃນຍ່ານບາເຊໂກທີ່ທຸກຍາກໃນໃຈກາງມະນິລາໃກ້ກັບແຄມຝັ່ງ. ນ້ຳໄດ້ສູ້ຕໍ່ສູງຂຶ້ນເຂົ້າໄປຫ້ອງນ້ອຍໆທີ່ນາງແບ່ງປັນກັບພໍ່ແມ່ໃນປີນີ້ ແລະທຸກຄັ້ງທີ່ມີພາຍຸໄຕ້ຝຸ່ນ, ເຮືອນຂອງນາງຖືກນ້ຳຖ້ວມ, ແລະຄອບຄົວຂອງນາງຕ້ອງຫຼົບໜີ. ໂດຍປົກກະຕິພວກເຂົາສາມາດກັບຄືນມາໄດ້, ແຕ່ນ້ຳບໍ່ໄດ້ລົດລົງໃນຄັ້ງນີ້. ປົກກະຕິ, ຈຳນວນພາຍຸໄຕ້ຝຸ່ນທີ່ເຂົ້າມະນິລາແມ່ນສູງສຸດໃນປະຫວັດສາດການບັນທຶກ, ເພີ່ມຂຶ້ນ 25% ຈາກປີກ່ອນໜ້າ, ເຊິ່ງນັກວິທະຍາສາດດ້ານດິນຟ້າອາກາດຈາກມະຫາວິທະຍາໄລມະນິລາເວົ້າວ່າກ່ຽວຂ້ອງກັບການປ່ຽນແປງຂອງດິນຟ້າອາກາດ. ການປ່ຽນແປງຂອງດິນຟ້າອາກາດບໍ່ໃຊ້ເລື່ອງນາມທຳອີກຕໍ່ໄປສຳລັບໂຮເກຍ. ມັນໄດ້ເອົາເຮືອນຂອງນາງໄປຈາກນາງ.

ທັງສອງບົດລາຍງານມີຂໍ້ມູນພື້ນຖານດຽວກັນ, ແຕ່ເລື່ອງທີ #2 ເລົ່າເລື່ອງຂອງເດັກຍິງນ້ອຍທີ່ກຳລັງສູນເສຍເຮືອນຂອງນາງຍ້ອນການປ່ຽນແປງຂອງດິນຟ້າອາກາດ. ມັນພາຜູ້ອ່ານໄປເກີນກວ່າບັນຊີລາຍການສະຖິຕິ ແລະສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າມະນຸດໄດ້ຮັບຜົນກະທົບແນວໃດ.

ການລາຍງານທີ່ເນັ້ນຄົນເປັນສູນກາງ

ເຮັດໃຫ້ເລື່ອງຂອງທ່ານມີຄວາມເປັນມະນຸດ

ຫຼາຍກວ່າສິ່ງອື່ນໃດ, ປະຊາຊົນໃສ່ໃຈກ່ຽວກັບສຸຂະພາບ, ຄວາມຮັ່ງມີ ແລະ ອະນາຄົດຂອງລູກຫຼານຂອງເຂົາເຈົ້າ. ສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ການປ່ຽນແປງຂອງດິນຟ້າອາກາດແມ່ນມີຄວາມກ່ຽວຂ້ອງກັບທັງສາມສິ່ງນີ້, ສະນັ້ນໃຫ້ພະຍາຍາມຄິດໃນແງ່ເຫຼົ່ານີ້ເມື່ອທ່ານກຳລັງວາງແຜນວ່າຈະບອກເລື່ອງຂອງທ່ານແນວໃດ.

ດັ່ງທີ່ຢູ່ໃນຕົວຢ່າງຂ້າງເທິງ, ເຮັດໃຫ້ສິ່ງທີ່ເປັນນາມທຳມິຄວາມເປັນຈິງ. ການໃສ່ປ້າຍລາຄາ ຫຼື ຜົນສະທ້ອນໃນໂລກແທ້ຈິງຕໍ່ການກະທຳ ຫຼື ຄວາມບໍ່ກະທຳຈະຊ່ວຍໄດ້, ໂດຍສະເພາະຖ້າທ່ານເຮັດໃນເງື່ອນໄຂທີ່ຄົນເຂົ້າໃຈໄດ້ງ່າຍ (ເຊັ່ນ: ເຮືອນຂອງເຂົາເຈົ້າ, ການດຳລົງຊີວິດ ຫຼື ລາຄາອາຫານ).

ເນັ້ນຕົວລະຄອນຫຼັກ

ເນັ້ນສິ່ງມີຊີວິດທີ່ກ່ຽວຂ້ອງໃນການກະທຳ, ເຊັ່ນ Rokia ໃນຕົວຢ່າງຂ້າງເທິງ. ຫຼື ຊາວນາທີ່ສູນເສຍພືດຜົນຍ້ອນນ້ຳຖ້ວມ.

ທຸກເລື່ອງລ້ວນມີຕົວລະຄອນຢ່າງໜ້ອຍໜຶ່ງຄົນ. ບາງທີມັນອາດຈະເປັນສັດກໍ່ໄດ້. ເລື່ອງທີ່ໜ້າຈິດຈຳສ່ວນໃຫຍ່ຕິດຢູ່ໃນຈິດໃຈຂອງເຮົາຍ້ອນຕົວລະຄອນທີ່ກ່ຽວຂ້ອງ.

ຕົວລະຄອນແມ່ນສຳຄັນຕໍ່ການເລົ່າເລື່ອງເພາະວ່າພວກເຂົາເປັນຈຸດເຊື່ອມຕໍ່ລະຫວ່າງຜູ້ເລົ່າເລື່ອງ ແລະ ຜູ້ຊົມ. ຜູ້ຊົມສາມາດສຳພັນກັບຕົວລະຄອນໄດ້ຫຼາຍເທົ່າໃດ, ພວກເຂົາຈະເຫັນຕົນເອງຢູ່ໃນສະຖານະການຂອງບຸກຄົນນັ້ນ ແລະ ເຂົ້າໃຈກັບປະສົບການ ຫຼື ບັນຫາຫຼາຍເທົ່ານັ້ນ.

ຕົວຢ່າງ: UNHCR ກ່າວວ່າປະຊາຊົນ 20 ລ້ານຄົນຖືກພັດປະນັດຍ້ອນການປ່ຽນແປງດິນຟ້າອາກາດຕໍ່ປີ. ນີ້ແມ່ນສຳຄັນ, ແຕ່ເລື່ອງຂອງສະຖິຕິຂະໜາດໃຫຍ່ສາມາດເປັນເລື່ອງທີ່ຫຼາຍເກີນໄປ ແລະ ເປັນນາມທຳ. ມັນດີກວ່າທີ່ຈະ:

- ບອກເລື່ອງຂອງຄອບຄົວໜຶ່ງ
- ບອກວ່າມັນສິ່ງຜົນກະທົບຕໍ່ພວກເຂົາສ່ວນຕົວແນວໃດ
- ໄດ້ຄຳເວົ້າຈາກພວກເຂົາທີ່ບອກວ່າພວກເຂົາຮູ້ສຶກແນວໃດ (ຜົນກະທົບທາງຈິດໃຈ)
- ເພີ່ມຂໍ້ມູນ ແລະ ຜູ້ຊ່ຽວຊານເພື່ອອະທິບາຍເຫດຜົນຂອງບັນຫາຂອງພວກເຂົາ (ຂໍ້ມູນ ແລະ ຫຼັກຖານ)
- ສະແດງຄ່າໃຊ້ຈ່າຍທາງມະນຸດ.

ສາມບົດຮຽນຈາກການເລົ່າເລື່ອງ

1. ການເລົ່າເລື່ອງຊ່ວຍໃຫ້ປະຊາຊົນມີຄວາມຮູ້ສຶກທາງອາລົມກ່ຽວກັບສິ່ງທີ່ທ່ານກຳລັງລາຍງານ
2. ການເລົ່າເລື່ອງແມ່ນບໍ່ແມ່ນນິຍາຍ. ທ່ານບໍ່ໄດ້ແຕ່ງເລື່ອງ. ເລື່ອງຕ້ອງເປັນຂອງແທ້ ແລະ ສະໜັບສະໜູນໂດຍຂໍ້ມູນ ແລະ ຂໍ້ມູນທາງດ້ານເຕັກນິກ.
3. ການເລົ່າເລື່ອງແມ່ນເຕັກນິກທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບຕົວລະຄອນ, ການພັນລະນາສະຖານທີ່ດ້ວຍລາຍລະອຽດ, ການພັນລະນາການກະທຳ ຫຼື ຄວາມຂັດແຍ້ງ ແລະ ສຳຜັດອາລົມ.

ຈາກທ້ອງຖິ່ນສູ່ໂລກ ແລະ ຈາກໂລກສູ່ທ້ອງຖິ່ນ

ພະຍາຍາມເຊື່ອມຕໍ່ບັນຫາທ້ອງຖິ່ນກັບບັນຫາທົ່ວໂລກ, ແລະ ບັນຫາທົ່ວໂລກກັບປະສົບການທ້ອງຖິ່ນ. ນີ້ເຮັດໃຫ້ຫົວຂໍ້ໃຫຍ່ ແລະ ສັບຊ້ອນງ່າຍຕໍ່ການເຂົ້າໃຈ ແລະ ກ່ຽວຂ້ອງກັບຊີວິດປະຈຳວັນຂອງປະຊາຊົນຫຼາຍຂຶ້ນ.

ຕົວຢ່າງ, ການອະທິບາຍວ່າການປ່ຽນແປງດິນຟ້າອາກາດທົ່ວໂລກມີຜົນກະທົບຕໍ່ໄພແຫ້ງແລ້ງ ຫຼື ໄພນ້ຳຖ້ວມທ້ອງຖິ່ນແນວໃດ ຊ່ວຍໃຫ້ປະຊາຊົນເຫັນວ່າບັນຫາຂະໜາດໃຫຍ່ເຫຼົ່ານີ້ມີຜົນກະທົບໂດຍກົງຕໍ່ຊຸມຊົນຂອງພວກເຂົາ. ການ

ເຊື່ອມຕໍ່ເຮັດໃຫ້ບັນຫາມີຄວາມເປັນຈິງ ແລະ ຮີບດ່ວນຫຼາຍຂຶ້ນ, ຊຸກຍູ້ໃຫ້ປະຊາຊົນສົນໃຈ ແລະ ກະທຳຕໍ່ສິ່ງແວດລ້ອມໃນພື້ນທີ່ຂອງຕົນເອງ.

ການເຊື່ອມຕໍ່ເຫດການທ້ອງຖິ່ນກັບທ່າອ່ຽງທົ່ວໂລກໃຫ້ຄວາມຄິດທີ່ຊັດເຈນກວ່າວ່າສະຖານະການຂອງພວກເຂົາພໍດີກັບບັນຫາທົ່ວໂລກແນວໃດ.

- ນີ້ມີຄວາມກ່ຽວຂ້ອງກັບເຫດການທີ່ຄ້າຍຄືກັນໃນພາກພື້ນແນວໃດ?
- ມັນເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງທ່າອ່ຽງທົ່ວໂລກບໍ?
- ສາເຫດ/ຜົນກະທົບນອກເໜືອຈາກພື້ນທີ່ທ້ອງຖິ່ນແມ່ນຫຍັງ?

ຕົວຢ່າງ, ລາຍງານກ່ຽວກັບການທຳລາຍປ່າໄມ້ໃນລາວສາມາດສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າມັນປະກອບສ່ວນຕໍ່ບັນຫາໃຫຍ່ກວ່າແນວໃດ ເຊັ່ນ ໂລກຮ້ອນ ຫຼື ການສູນເສຍຄວາມຫຼາກຫຼາຍຊີວະພາບທົ່ວໂລກ. ນີ້ຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ອ່ານເຂົ້າໃຈວ່າສິ່ງແວດລ້ອມທ້ອງຖິ່ນຂອງພວກເຂົາເປັນສ່ວນໜຶ່ງຂອງລະບົບທີ່ໃຫຍ່ກວ່າ, ແລະ ສິ່ງທີ່ເກີດຂຶ້ນໃນສະຖານທີ່ໜຶ່ງສາມາດສົ່ງຜົນກະທົບຕໍ່ສ່ວນອື່ນຂອງໂລກ.

ການເຮັດການເຊື່ອມຕໍ່ເຫຼົ່ານີ້ສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າການແກ້ໄຂບັນຫາສິ່ງແວດລ້ອມຕ້ອງການທັງການກະທຳທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ການຮ່ວມມືທົ່ວໂລກ. ມັນເນັ້ນໃຫ້ເຫັນວ່າຄວາມພະຍາຍາມທ້ອງຖິ່ນ, ເຊັ່ນ ໂຄງການອະນຸລັກຂອງຊຸມຊົນ, ສາມາດສ້າງຄວາມແຕກຕ່າງໃນລະດັບໃຫຍ່ກວ່າ ແລະ ສ້າງແຮງບັນດານໃຈໃຫ້ຊຸມຊົນອື່ນເຮັດສິ່ງທີ່ຄ້າຍຄືກັນ.

ລວມສຽງທີ່ຫຼາກຫຼາຍ

ເລື້ອຍໆ, ບັນຫາສີຂຽວພຽງແຕ່ລວມສຽງຂອງຜູ້ຊ່ຽວຊານ ແລະ ຜູ້ກຳນົດນະໂຍບາຍເທົ່ານັ້ນ. ແຕ່ມັນສຳຄັນທີ່ຈະລວມທັດສະນະທີ່ກວ້າງຂວາງຫຼາຍຂຶ້ນເພື່ອສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າຊຸມຊົນ ແລະ ປະຊາກອນທີ່ແຕກຕ່າງກັນໄດ້ຮັບຜົນກະທົບແຕກຕ່າງກັນແນວໃດ.

ຕົວຢ່າງ, ກຸ່ມຊາຍຂອບເຂັ້ມ ປະຊາກອນພື້ນເມືອງ, ກຸ່ມຊົນເຜົ່າ, ຊຸມຊົນລາຍໄດ້ຕ່ຳ ແລະ ແມ່ຍິງມັກຈະປະສົບກັບຄວາມເສຍຫາຍຈາກສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ຜົນກະທົບຈາກການປ່ຽນແປງດິນຟ້າອາກາດຫຼາຍທີ່ສຸດ. ເຖິງແມ່ນວ່າພວກເຂົາປະກອບສ່ວນໜ້ອຍທີ່ສຸດຕໍ່ບັນຫາເຫຼົ່ານີ້.

ໂດຍການລວມທັດສະນະຂອງພວກເຂົາ, ນັກຂ່າວສາມາດສະໜອງພາບທີ່ເຕັມ ແລະ ຖືກຕ້ອງກວ່າວ່າການປ່ຽນແປງດິນຟ້າອາກາດມີຜົນກະທົບຕໍ່ປະຊາຊົນໃນລາວແນວໃດ.

ສຽງທີ່ຫຼາກຫຼາຍຍັງສະເໜີຄວາມຮູ້ທ້ອງຖິ່ນທີ່ມີຄຸນຄ່າ ແລະ ແມ່ນແຕ່ວິທີແກ້ໄຂທີ່ອາດຈະຖືກມອງຂ້າມ.

ຕົວຢ່າງ, ຊຸມຊົນຊົນເຜົ່າໃນຊົນນະບົດອາດມີຄວາມຮູ້ແບບດັ້ງເດີມກ່ຽວກັບການຄຸ້ມຄອງຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ ແລະ ການປັບຕົວກັບການປ່ຽນແປງສິ່ງແວດລ້ອມ. ທັດສະນະເຫຼົ່ານີ້ສາມາດນຳສະເໜີວິທີຄິດ ແລະ ແກ້ໄຂບັນຫາສິ່ງແວດລ້ອມທີ່ເປັນທາງເລືອກ ແລະ ຍືນຍົງກວ່າ. ມັນອະນຸຍາດໃຫ້ນັກຂ່າວບໍ່ພຽງແຕ່ບັນທຶກບັນຫາ ແຕ່ຍັງແບ່ງບັນວິທີແກ້ໄຂທີ່ສ້າງສັນທີ່ມີຮາກຖານຈາກການປະຕິບັດທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ດັ້ງເດີມ.

ເຫດຜົນອີກອັນໜຶ່ງສໍາລັບການລວມສຽງທີ່ຫຼາກຫຼາຍຫຼາຍຂຶ້ນແມ່ນເພື່ອເຮັດໃຫ້ການລາຍງານມີຄວາມດຶງດູດຫຼາຍຂຶ້ນ ຕໍ່ສາທາລະນະ. ເມື່ອຜູ້ອ່ານ ຫຼື ຜູ້ຊົມເຫັນເລື່ອງທີ່ສະທ້ອນປະສົບການ ແລະ ສິ່ງທ້າທາຍຂອງພວກເຂົາເອງ – ເມື່ອ ພວກເຂົາເຫັນຄົນທີ່ຄ້າຍຄືກັບພວກເຂົາ – ພວກເຂົາມີທ່າອ່ຽງທີ່ຈະຮູ້ສຶກເຊື່ອມຕໍ່ກັບບັນຫາ ແລະ ກະທຳຫຼາຍຂຶ້ນ.

ແນ່ນອນ, ນັກການເມືອງທີ່ເຮັດການຕັດສິນໃຈນະໂຍບາຍ ແລະ ຜູ້ຊ່ຽວຊານທີ່ໃຫ້ຂໍ້ມູນທີ່ແຂງ ແລະ ຄວາມຮູ້ທາງ ດ້ານເຕັກນິກແມ່ນສໍາຄັນ, ແຕ່ຢ່າລືມທີ່ຈະລວມ ແລະ ລວມສຽງຂອງ:

- ຄົນຈາກພາກພື້ນທີ່ແຕກຕ່າງກັນ
- ຄົນທີ່ມີເພດທີ່ແຕກຕ່າງກັນ
- ຄົນຈາກຊຸມຊົນທີ່ມີຄວາມສ່ຽງ
- ຄົນທີ່ມີພື້ນຖານເສດຖະກິດສັງຄົມທີ່ແຕກຕ່າງກັນ
- ຄົນຈາກກຸ່ມຊົນເຜົ່າທີ່ແຕກຕ່າງກັນ
- ຄົນທີ່ມີອາຍຸແຕກຕ່າງກັນ
- ຄົນທີ່ມີວຽກ ແລະ ອາຊີບທີ່ແຕກຕ່າງກັນ

ການລາຍງານກ່ຽວກັບຊຸມຊົນທີ່ມີຄວາມສ່ຽງ ແລະ ຊາຍຂອບ

ດັ່ງທີ່ໄດ້ກ່າວຂ້າງເທິງ, ນັກຂ່າວບັນຫາສີຂຽວຄວນສືບທອນກັບຄືນທີ່ຫຼາກຫຼາຍ, ບໍ່ພຽງແຕ່ຊາວເມືອງ ແລະ ຜູ້ ຊ່ຽວຊານເທົ່ານັ້ນ. ເນື່ອງຈາກຊຸມຊົນທີ່ມີຄວາມສ່ຽງ ແລະ ຊາຍຂອບມັກເປັນຜູ້ທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບທາງລົບຫຼາຍທີ່ສຸດ ຈາກການປ່ຽນແປງດິນຟ້າອາກາດ – ມັກຈະເປັນເພາະວ່າພວກເຂົາຂາດຄວາມສາມາດໃນການດູດຊັບຜົນກະທົບຈາກ ດິນຟ້າອາກາດ ແລະ ສິ່ງແວດລ້ອມ – ມັນຈຶ່ງສໍາຄັນທີ່ຈະໄດ້ຮັບທັດສະນະຂອງພວກເຂົາ. ແຕ່ນັກຂ່າວຕ້ອງຈົດຈໍາສອງ ສາມສິ່ງ:

1. ຫຼີກເວັ້ນແບບແຜນ ແລະ ການເຮັດໃຫ້ເປັນຜູ້ເຄາະຮ້າຍ: ຊຸມຊົນທີ່ມີຄວາມສ່ຽງມັກຖືກສະແດງວ່າເປັນຜູ້ ເຄາະຮ້າຍທີ່ບໍ່ມີຫຍັງຊ່ວຍ, ເຊິ່ງສາມາດເສີມສ້າງແບບແຜນທາງລົບ. ນັກຂ່າວບໍ່ຄວນຢ້ານກົວເລື່ອງຂອງ ຄວາມລຳບາກ ແລະ ທຸກທໍລະມານ. ແຕ່ທ່ານຍັງສາມາດສະແດງຄວາມຍືດຍຸ່ນ, ການປັບຕົວ ແລະ ຄວາມ ພະຍາຍາມຂອງຊຸມຊົນເຫຼົ່ານີ້ເພື່ອແກ້ໄຂສິ່ງທ້າທາຍທາງດ້ານສີຂຽວ. ພວກເຂົາກໍາລັງລອງວິທີແກ້ໄຂໃໝ່ສໍາ ລັບບັນຫາບໍ? ເນັ້ນພວກເຂົາ.

2. ຄວາມອ່ອນໄຫວທາງວັດທະນະທຳ ແລະ ຄວາມເຂົ້າໃຈ: ຊຸມຊົນສາມາດມີຄຸນຄ່າທາງວັດທະນະທຳ ແລະ ປະເພນີທີ່ເປັນເອກະລັກທີ່ມີອິດທິພົນຕໍ່ວິທີທີ່ພວກເຂົາກ່ຽວຂ້ອງກັບສິ່ງແວດລ້ອມ. ພະຍາຍາມ ເຂົ້າໃຈຄວາມເຊື່ອ, ການປະຕິບັດ ແລະ ທັດສະນະຂອງພວກເຂົາ.

3. ຂໍ້ຄວາມຍືນຍອມ, ປະຕິບັດດ້ວຍຄວາມນັບຖື: ຊຸມຊົນທີ່ມີຄວາມສ່ຽງອາດລັງເລທີ່ຈະແບ່ງປັນ ເລື່ອງລາວຂອງເຂົາເຈົ້າ ເນື່ອງຈາກການບິດເບືອນ ຫຼື ການຊຸດຮີດໃນອະດີດ. ຂໍ້ຄວາມຍືນຍອມໂດຍການໃຫ້ ຂໍ້ມູນຢ່າງຊັດເຈນກ່ອນທີ່ຈະດໍາເນີນການສໍາພາດ ຫຼື ຖ່າຍຮູບ.

4. ເຂົ້າໃຈຜົນກະທົບຕໍ່ການດຳລົງຊີວິດ: ສິ່ງທ້າທາຍດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມມັກສົ່ງຜົນກະທົບທາງລົບຕໍ່ການດຳລົງຊີວິດ ແລະ ນຳໄປສູ່ການຍົກຍ້າຍຖິ່ນຖານ ແລະ ຄວາມບໍ່ໝັ້ນຄົງດ້ານສະບຽງອາຫານ. ເມື່ອລາຍງານ, ໃຫ້ເຊື່ອມໂຍງຜົນກະທົບດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສະພາບອາກາດເຂົ້າກັບບັດໃຈທີ່ກວ້າງຂວາງກວ່າເຊັ່ນ: ກະສິກຳ.

5. ຮ່ວມມືກັບນັກຂ່າວທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ອົງການຈັດຕັ້ງ: ນັກຂ່າວທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ອົງການຈັດຕັ້ງທີ່ບໍ່ຫວັງຜົນກຳໄລມັກມີຄວາມຮູ້ຫຼາຍກ່ຽວກັບບັນຫາທີ່ສົ່ງຜົນກະທົບຕໍ່ຊຸມຊົນຂອງເຂົາເຈົ້າ, ແລະ ເຂົາເຈົ້າໄດ້ສ້າງຄວາມໄວ້ວາງໃຈກັບກຸ່ມຄົນທ້ອງຖິ່ນ. ຮ່ວມມືກັບນັກຂ່າວທ້ອງຖິ່ນ ຫຼື ອົງການຈັດຕັ້ງທີ່ບໍ່ຫວັງຜົນກຳໄລ ເພື່ອຈັດການກັບບັນຫາທີ່ລະອຽດອ່ອນ ແລະ ສະໜອງຄວາມເຂົ້າໃຈທີ່ດີກວ່າກ່ຽວກັບສິ່ງທ້າທາຍທ້ອງຖິ່ນ.

ການແກ້ໄຂບັນຫາການປະຕິເສດ ແລະ ການບິດເບືອນຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບສະພາບອາກາດ/ສິ່ງແວດລ້ອມ

Photo by Hartono Creative Studio on Unsplash

ນັກວິທະຍາສາດສ່ວນໃຫຍ່ຂອງໂລກຍອມຮັບວ່າການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດແມ່ນເປັນຄວາມຈິງ, ແລະ ການເສື່ອມໂຊມຂອງສິ່ງແວດລ້ອມສືບຕໍ່ມີຜົນກະທົບທາງລົບຢ່າງໃຫຍ່ຫຼວງຫົວໂລກ, ແຕ່ການປະຕິເສດ, ການບິດເບືອນ ແລະ ຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງກ່ຽວກັບຄວາມຈິງທາງວິທະຍາສາດທີ່ໄດ້ຮັບການຢືນຢັນແລ້ວ ຍັງຄົງທ່ວມທັນອິນເຕີເນັດ ແລະ ພູມສັນຖານສົມວນຊົນ.

- ອົງການສະຫະປະຊາຊາດໄດ້ສຳຫຼວດຫົກປະເທດໃນປີ 2023 ແລະ ພົບວ່າ 20% ຂອງປະຊາຊົນໃນປະເທດເຫຼົ່ານັ້ນບໍ່ເຊື່ອວ່າການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດເກີດຈາກມະນຸດ.
- ໃນສະຫະລັດອາເມລິກາ, 23% ເຊື່ອວ່າການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດແມ່ນການຫຼອກລວງ.

ນີ້ແມ່ນຫົກວິທີທີ່ນັກຂ່າວສາມາດແກ້ໄຂບັນຫານີ້:

1. ອົງໃສ່ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້ ແລະ ອົງໃສ່ວິທະຍາສາດສະເໝີ

2. ຫຼີກເວັ້ນຄວາມສົມດຸນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງ: ຢ່າໃຫ້ນ້ຳໜັກເທົ່າທຽມກັນກັບການໂຕ້ແຍ້ງທີ່ປະຕິເສດການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດຄຽງຄູ່ກັບຄວາມຈິງທີ່ໄດ້ຮັບການສະໜັບສະໜູນທາງວິທະຍາສາດ. ເຮັດໃຫ້ຊັດເຈນວ່າການປະຕິເສດການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດບໍ່ໄດ້ຮັບການສະໜັບສະໜູນໂດຍຫຼັກຖານວິທະຍາສາດທີ່ເຊື່ອຖືໄດ້. ການນຳສະເໜີສອງດ້ານວ່າມີຄວາມຖືກຕ້ອງເທົ່າທຽມກັນຈະເຮັດໃຫ້ຜູ້ຊົມສັບສົນ.

3. ສື່ສານຢ່າງຊັດເຈນ ແລະ ງ່າຍດາຍ: ໃຊ້ພາສາທີ່ຊັດເຈນ ແລະ ກົງໄປກົງມາ ເພື່ອອະທິບາຍວິທະຍາສາດສະພາບອາກາດ, ໂດຍເນັ້ນໃສ່ຕົວຢ່າງທີ່ເຂົ້າໃຈໄດ້. ຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງຈະຂະຫຍາຍຕົວໃນຄວາມສັບສົນ ແລະ ຄວາມສັບສົນ.

4. ຕິດຕາມຜົນການຄົ້ນພົບກ່ຽວກັບສະພາບອາກາດ ແລະ ສິ່ງແວດລ້ອມ: ຖ້າທ່ານມີຂໍ້ມູນ, ທ່ານສາມາດຕ້ານຂໍ້ມູນທີ່ບໍ່ຖືກຕ້ອງໄດ້ຢ່າງເວລາດ້ວຍຫຼັກຖານ ແລະ ຄວາມຄິດເຫັນຂອງຜູ້ຊ່ຽວຊານຫຼ້າສຸດ.

5. ພິຈາລະນາເຫດຜົນທີ່ຢູ່ເບື້ອງຫຼັງການປະຕິເສດ: ຄວາມສົງໄສບາງຄັ້ງມີຮາກຖານມາຈາກຄວາມຢ້ານກົວ, ຄວາມກັງວົນທາງເສດຖະກິດ ຫຼື ຄວາມເຊື່ອທາງການເມືອງ. ຮັບຮູ້ຄວາມກັງວົນເຫຼົ່ານີ້ ແລະ ມີຄວາມເຫັນອີກເຫັນໃຈ ໃນຂະນະທີ່ຍັງຄົງເນັ້ນໃສ່ຄວາມຈິງ.

6. ໃຊ້ຕົວຢ່າງທ້ອງຖິ່ນ: ເນັ້ນໜັກເຖິງຜົນກະທົບທ້ອງຖິ່ນຂອງການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດ ແລະ ນຳສະເໜີສຽງຈາກຜູ້ຄົນທີ່ປະສົບກັບຜົນກະທົບໂດຍກົງ (ຕົວຢ່າງ: ຊາວນາທີ່ປະສົບກັບໄພແຫ້ງແລ້ງ ຫຼື ຊຸມຊົນທີ່ປະສົບກັບໄພນ້ຳຖ້ວມ).

ການລ້າງສີຂຽວ (Greenwashing)

ຄຳວ່າ "ການລ້າງສີຂຽວ" ໝາຍເຖິງບໍລິສັດ ແລະ ອົງການຈັດຕັ້ງທີ່ສົ່ງເສີມຕົນເອງວ່າເປັນມິດກັບສິ່ງແວດລ້ອມ – ຫຼື ກຳລັງດຳເນີນການເພື່ອປັບປຸງສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ຫຼຸດຜ່ອນຜົນກະທົບຕໍ່ສິ່ງແວດລ້ອມ – ແຕ່ຄວາມຈິງແລ້ວບໍ່ໄດ້ເຮັດຫຍັງເລີຍເພື່ອປ່ຽນແປງການປະຕິບັດ ຫຼື ຜົນກະທົບຕໍ່ສິ່ງແວດລ້ອມຂອງເຂົາເຈົ້າ. ມັນເປັນຄວາມພະຍາຍາມເພື່ອຫຼອກລວງສາທາລະນະຊົນ ແລະ ເຮັດໃຫ້ຕົນເອງເບິ່ງຄືວ່າມີຄວາມຮັບຜິດຊອບ. ແຕ່ສ່ວນໃຫຍ່ແລ້ວແມ່ນການປະຊາສຳພັນ ແລະ ການຕະຫຼາດທີ່ຫຼອກລວງເທົ່ານັ້ນ.

ນັກຂ່າວຄວນຕິດຕາມຫາການລ້າງສີຂຽວ ແລະ ເປີດເຜີຍມັນໃຫ້ເຫັນຕາມຄວາມເປັນຈິງ.

ນັກຂ່າວສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສະພາບອາກາດມັກພົບກັບການລ້າງສີຂຽວ, ບ່ອນທີ່ບໍລິສັດ ຫຼື ອົງການຈັດຕັ້ງສົ່ງເສີມຕົນເອງຢ່າງບໍ່ຖືກຕ້ອງວ່າເປັນມິດກັບສິ່ງແວດລ້ອມ ເພື່ອປັບປຸງພາບລັກສະນະຂອງເຂົາເຈົ້າໂດຍບໍ່ມີການປ່ຽນແປງທີ່ສຳຄັນ. ນີ້ແມ່ນຍຸດທະສາດທີ່ນັກຂ່າວສາມາດໃຊ້ເພື່ອຈັດການກັບການລ້າງສີຂຽວຢ່າງມີປະສິດທິພາບ:

1. ສືບສວນການອ້າງວ່າເປັນ "ສີຂຽວ" ຢ່າງລະອຽດ

ຢ່າຮັບເອົາການອ້າງສິ່ງແວດລ້ອມຕາມມູນຄ່າຕົວຈິງ. ສືບສວນການປະຕິບັດ, ນະໂຍບາຍ ແລະ ປະຫວັດການເຮັດວຽກຂອງບໍລິສັດເພື່ອເບິ່ງວ່າການກະທຳຂອງເຂົາເຈົ້າສອດຄ່ອງກັບການອ້າງການຕະຫຼາດສີຂຽວຂອງເຂົາເຈົ້າບໍ່. ຂໍ້ຫຼັກຖານ ແລະ ຂໍ້ມູນທີ່ສະໜັບສະໜູນການອ້າງຂອງບໍລິສັດ. ກວດສອບຂໍ້ມູນນີ້ກັບແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເປັນເອກະລາດ ແລະ ປຶກສາຜູ້ຊ່ຽວຊານ.

2. ເບິ່ງເກີນກວ່າເອກະສານປະຊາສຳພັນ

ການລ້າງສີຂຽວມັກອີງໃສ່ແຄມເປນທີ່ຂັບເຄື່ອນໂດຍການປະຊາສຳພັນທີ່ເນັ້ນໃສ່ດ້ານໜຶ່ງທີ່ເປັນມິດກັບສິ່ງແວດລ້ອມຂະໜາດນ້ອຍ ໃນຂະນະທີ່ບໍ່ສົນໃຈການປະຕິບັດທີ່ເປັນອັນຕະລາຍທີ່ໃຫຍ່ກວ່າ. ເບິ່ງເກີນກວ່າຂ່າວປະຊາສຳພັນ ແລະ ໂຄສະນາ ໂດຍການສຳພາດຜູ້ຊ່ຽວຊານດ້ານສິ່ງແວດລ້ອມ, ຊຸມຊົນທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ພະນັກງານ.

3. ເນັ້ນໃສ່ຜົນກະທົບທີ່ແທ້ຈິງ, ບໍ່ແມ່ນຄຳສັນຍາ

ບໍລິສັດມັກເຮັດຄຳສັນຍາກ່ຽວກັບການຫຼຸດຜ່ອນການປ່ອຍມົນລະພິດໃນອະນາຄົດ ຫຼື ກາຍເປັນຄາບອນເປັນກາງໃນປີທີ່ແນ່ນອນ. ຂໍລາຍລະອຽດກ່ຽວກັບການກະທຳໃດທີ່ກຳລັງດຳເນີນຢູ່ໃນປະຈຸບັນ, ແທນທີ່ຈະເປັນພຽງເປົ້າໝາຍໃນອະນາຄົດ. ກຳລັງດຳເນີນການກ້າວໄດ້ທີ່ເປັນລະບົບແທ້ຈິງ? ຫຼື ເປັນພຽງການເວົ້າເທົ່ານັ້ນ?

4. ສຶກສາອົບຮົມຜູ້ຊົມກ່ຽວກັບກິນລະຍຸດການລ້າງສີຂຽວ

ຊ່ວຍໃຫ້ສາທາລະນະຮັບຮູ້ກິນລະຍຸດການລ້າງສີຂຽວເຊັ່ນ: ຄຳສັບທີ່ບໍ່ຊັດເຈນ ("ເປັນມິດກັບສິ່ງແວດລ້ອມ," "ຍືນຍົງ," "ທຳມະຊາດ") ແລະ ພາບທີ່ເຮັດໃຫ້ເຂົ້າໃຈຜິດ (ພາບສີຂຽວ, ການສ້າງຍີ່ຫໍ້ທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບທຳມະຊາດ). ຂຽນກ່ຽວກັບກໍລະນີການລ້າງສີຂຽວໃນອະດີດ ແລະ ວິທີທີ່ບໍລິສັດບໍ່ໄດ້ເຮັດຕາມສິ່ງທີ່ເຂົາເຈົ້າເວົ້າຈິງໆ.

ການລາຍງານທີ່ສ້າງສັນ/ມຸ່ງເນັ້ນການແກ້ໄຂ

ທ່ານເຄີຍໄດ້ຍິນຄຳວ່າ ຄວາມເມື່ອຍລ້າຕໍ່ຂ່າວບໍ່? ຫຼື ການຫຼີກລ່ຽງຂ່າວບໍ່? ມັນໝາຍເຖິງຄືນທີ່ຫຼີກລ່ຽງການອ່ານ, ຟັງ ຫຼື ເບິ່ງຂ່າວຢ່າງຈິງໃຈ ເພາະວ່າມັນເຮັດໃຫ້ເຂົາເຈົ້າເສົ້າໃຈ, ໃຈຮ້າຍ ຫຼື ຮູ້ສຶກບໍ່ມີຄວາມຫວັງ.

ສັດສ່ວນປະຊາກອນຈຳນວນເທົ່າໃດທີ່ບໍ່ໄດ້ຕິດຕາມຂ່າວ
ເປັນປົກກະຕິ ຫຼື ເປັນບາງຄັ້ງຄາວ?

36%

Up from 29% in 2017

ນີ້ແມ່ນອີງຕາມການສຶກສາປີ 2023 ຂອງອົງການຂ່າວ Reuters ທີ່ໄດ້ສຳຫຼວດປະມານ 45 ປະເທດທົ່ວໂລກ. ປະຊາຊົນລາຍງານວ່າຂ່າວ: ເຮັດໃຫ້ອາລົມຂອງເຂົາເຈົ້າຮ້າຍລົງ ເຂົາເຈົ້າເຫນື່ອຍລ້າກັບປະລິມານຂ່າວ ມັນນຳໄປສູ່ການໂຕ້ຖຽງກັບຜູ້ຄົນ ບໍ່ມີຫຍັງທີ່ເຂົາເຈົ້າສາມາດເຮັດໄດ້ກ່ຽວກັບສະຖານະການທີ່ບໍ່ດີທີ່ລາຍງານ

ແລະການລາຍງານຫຼາຍຢ່າງກ່ຽວກັບສິ່ງແວດລ້ອມແລະສະພາບອາກາດບໍ່ໄດ້ເຮັດໃຫ້ປະຊາຊົນມີຄວາມຮູ້ສຶກມີຄວາມຫວັງ. ໃນຄວາມເປັນຈິງ, ສ່ວນໃຫຍ່ແມ່ນຄວາມຊຸດໂຊມແລະຄວາມມືດມົວ. ບັນຫາເຫຼົ່ານີ້ມັກຖືກນຳສະເໜີໃນຮູບແບບຮ້າຍແຮງທີ່ເຮັດໃຫ້ປະຊາຊົນຮູ້ສຶກຊຶມເສົ້າແລະຢ້ານກົວຢ່າງຮຸນແຮງ.

ການສຶກສາພົບວ່າການລາຍງານແບບຊຸດໂຊມ, ເຕືອນໄພຫຼາຍເກີນໄປເຮັດໃຫ້ເກີດສິ່ງຕໍ່ໄປນີ້:

- ມັນກະຕຸ້ນການມີສ່ວນຮ່ວມຫຼາຍຂຶ້ນໃນສື່ສັງຄົມ.
- ແຕ່ມັນກະຕຸ້ນການດຳເນີນການດ້ານສະພາບອາກາດໜ້ອຍທີ່ສຸດ.
- ມັນບໍ່ໄດ້ປ່ຽນຄວາມເຊື່ອ.
- ມັນສາມາດກັບຄືນມາ, ເຮັດໃຫ້ປະຊາຊົນດຳເນີນການໜ້ອຍລົງຢ່າງຫຼວງຫຼາຍ.

ການລາຍງານຂ່າວແບບສ້າງສັນແລະແນວທາງແກ້ໄຂພະຍາຍາມປ່ຽນແປງນັ້ນໂດຍການສະເໜີດ້ານອື່ນຂອງຂ່າວບໍ່ດີທີ່ເດັ່ນຊັດຫຼາຍໃນການລາຍງານຂອງສື່ແບບດັ້ງເດີມ.

ການລາຍງານຂ່າວແບບສ້າງສັນແມ່ນການປ່ຽນແປງຈາກການລາຍງານພຽງແຕ່ຄວາມຂັດແຍ້ງ ແລະບັນຫາໄປສູ່ການແກ້ໄຂທັງຄວາມທ້າທາຍແລະວິທີການກ້າວໄປຂ້າງໜ້າ.

ຕົວຢ່າງ: ນີ້ແມ່ນຫົວຂໍ້ຂ່າວແບບດັ້ງເດີມກ່ຽວກັບ COVID-19

ຄວາມຮູ້ສຶກໂດຍລວມແມ່ນ **ຄວາມລົບ, ຄວາມຢ້ານກົວ ແລະ ໄພພິບັດ**. ຜູ້ທີ່ອ່ານສິ່ງນີ້ຈະຈົນຕະນາການເຖິງສະມາຊິກໃນຄອບຄົວຂອງເຂົາເຈົ້າຢູ່ໃນສະຖານທີ່ຈັດການງານສືບໃນສະຖານະການທີ່ສິ້ນຫວັງຫຼາຍ.

ຕົວຢ່າງ: ນີ້ແມ່ນວິທີການທີ່ **ສ້າງສັນ** ຫຼາຍກວ່າກ່ຽວກັບບັນຫາດຽວກັນ.

ທ່ານສາມາດສັງເກດເຫັນຄວາມແຕກຕ່າງບໍ່? ທີ່ນີ້ເລື່ອງໄດ້ຖືກສ້າງກອບໃໝ່ແລະມີຄວາມຫວັງຫຼາຍຂຶ້ນ, ສະແດງໃຫ້ເຫັນຄວາມເປັນໄປໄດ້, ສຸມໃສ່ວິທີທີ່ປະຊາຊົນແລະລັດຖະບານສາມາດຮ່ວມມືກັນເພື່ອປ້ອງກັນການຕິດເຊື້ອ. ມັນຍັງກ່າວເຖິງຄວາມຮ້າຍແຮງຂອງບັນຫາຢູ່ໃຕ້ຫົວຂໍ້ຂ່າວຫຼັກ, ດັ່ງນັ້ນຈຶ່ງບໍ່ໄດ້ຫຼີກລ້ຽງຂ່າວຮ້າຍ. ແຕ່ມັນກໍາລັງບອກວ່າມີບາງສິ່ງບາງຢ່າງທີ່ສາມາດເຮັດໄດ້ກ່ຽວກັບມັນ. ພວກເຮົາສາມາດກ້າວໄປຂ້າງໜ້າໄດ້ – ພວກເຮົາບໍ່ໄດ້ຖືກກຳນົດໃຫ້ຕາຍທັງໝົດ.

ວິທີການນີ້, ການເບິ່ງວິທີການກ້າວໄປຂ້າງໜ້າແລະວິທີແກ້ໄຂທີ່ເປັນໄປໄດ້ຕໍ່ກັບບັນຫາຕ່າງໆ, ສາມາດເປັນສ່ວນສຳຄັນຂອງການລາຍງານຂ່າວແລະດົນໃຈປະຊາຊົນໃຫ້ລົງມືປະຕິບັດ, ສະແດງໃຫ້ເຫັນສິ່ງທີ່ຄົນອື່ນກໍາລັງເຮັດ, ແລະສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າໂລກບໍ່ແມ່ນພຽງແຕ່ສະຖານທີ່ມືດມົນແລະຫມອງຄະນະນອງເທົ່ານັ້ນ. ມີສະຖານະການແລະເຫດການທີ່ບໍ່ດີ, ແມ່ນແລ້ວ, ແຕ່ຍັງມີລັກສະນະທີ່ດີ, ໃນທາງບວກແລະແນວຄວາມຄິດນະວັດຕະກຳເພື່ອກ້າວຜ່ານສິ່ງທ້າທາຍທີ່ພວກເຮົາປະເຊີນຢູ່.

ນັກຂ່າວແບບສ້າງສັນ/ແກ້ໄຂບັນຫາ

ບໍ່ແມ່ນ | ແມ່ນ

ບໍ່ແມ່ນ:

- ການປະດິດສ້າງນັກຂ່າວໃໝ່
- ບໍ່ມີການວິພາກວິຈານຫຼືຄິດແບບງ່າຍໆ
- ຂ່າວທີ່ງ່າຍດາຍ, ອ່ອນໆ ຫຼືມີຄວາມສຸກ
- ການສົ່ງເສີມ
- ການເຄື່ອນໄຫວເພື່ອເປົ້າໝາຍ
- ການເຮັດໃຫ້ບັນຫາຫຼືວິທີແກ້ໄຂທີ່ສັບສົນງ່າຍເກີນໄປ

ແມ່ນ:

- ນັກຂ່າວທີ່ເຂັ້ມງວດ
- ວິພາກວິຈານ, ເປັນກາງແລະສົມດຸນ
- ອີງໃສ່ຄວາມຈິງແລະບໍ່ລຳອຽງ
- ກ່ຽວຂ້ອງກັບບັນຫາທີ່ສຳຄັນ
- ເຊື່ອມຕໍ່, ບໍ່ແບ່ງແຍກ

- ເບິ່ງໄປຂ້າງໜ້າແລະມຸ່ງໄປສູ່ອະນາຄົດ
- ມີລາຍລະອຽດແລະເນື້ອໃນບໍລິບົດ
- ນັກຂ່າວທີ່ດີ

ນັກຂ່າວທີ່ເນັ້ນໃສ່ວິທີແກ້ໄຂ

ນັກຂ່າວແບບວິທີແກ້ໄຂແມ່ນສ່ວນໜຶ່ງຂອງນັກຂ່າວແບບສ້າງສັນທີ່ສຸມໃສ່ການລາຍງານກ່ຽວກັບການຕອບສະໜອງແລະວິທີແກ້ໄຂບັນຫາຕ່າງໆ. ມັນກ່ຽວຂ້ອງກັບການສືບສວນວ່າບຸກຄົນ, ອົງກອນ ແລະຊຸມຊົນກຳລັງແກ້ໄຂບັນຫາທາງສັງຄົມ, ສິ່ງແວດລ້ອມ, ສະພາບອາກາດຫຼືບັນຫາອື່ນໆແນວໃດແລະວ່າຄວາມພະຍາຍາມຂອງເຂົາເຈົ້າມີປະສິດທິພາບບໍ່.

ຈຸດປະສົງແມ່ນເພື່ອສະໜອງການລາຍງານທີ່ເລິກເຊິ່ງ, ອີງໃສ່ຫຼັກຖານກ່ຽວກັບວິທີແກ້ໄຂທີ່:

- ດົນໃຈໃຫ້ມີການປ່ຽນແປງໃນທາງບວກ
- ແຈ້ງຂໍ້ມູນໃຫ້ສາທາລະນະຊົນ
- ສະເໜີຕົວຢ່າງທີ່ສາມາດນຳໃຊ້ໃນພາກພື້ນອື່ນໆ
- ຮັກສາມາດຕະຖານນັກຂ່າວໂດຍການປະເມີນຜົນໄດ້ຮັບແລະຂໍ້ຈຳກັດຂອງວິທີແກ້ໄຂເນັ້ນໃສ່ຄວາມຄືບໜ້າແລະທາງທີ່ເປັນໄປໄດ້ຕໍ່ການປັບປຸງ

ແຕ່ຈິ່ງລະວັງ, ບາງຄົນອ້າງວ່າເລື່ອງວິທີແກ້ໄຂແມ່ນການປິວະຈົນສຳພັນຫຼືການເຄື່ອນໄຫວເພື່ອເປົ້າໝາຍແລະບໍ່ແມ່ນນັກຂ່າວ "ແທ້ຈິງ". ຖ້າທ່ານລວມເອົາສິ່ງປະກອບນີ້ໃນເລື່ອງວິທີແກ້ໄຂຂອງທ່ານ, ທ່ານສາມາດຫຼີກລ້ຽງການວິຈານນີ້ໄດ້.

4 ອົງປະກອບສຳຄັນ:

1. ບັນຫາ/ການຕອບສະໜອງ: ລວມຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບບັນຫາແລະວິທີການແກ້ໄຂ (ບາງສ່ວນຂອງ) ມັນ.
2. ຫຼັກຖານ: ລວມຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບປະສິດທິພາບ. ມັນໃຊ້ໄດ້ຜົນບໍ່ ຫຼືບໍ່ໄດ້ຜົນ? ທ່ານຮູ້ໄດ້ແນວໃດ?
3. ຄວາມເຂົ້າໃຈ: ວິທີແກ້ໄຂເຮັດວຽກແນວໃດ? ມັນສາມາດຂະຫຍາຍໃຫ້ກວ້າງຂຶ້ນໄດ້ບໍ່? ປະຊາຊົນໃນບ່ອນອື່ນອາດສາມາດເຮັດສິ່ງທີ່ຄ້າຍຄືກັນໄດ້.
4. ຂໍ້ຈຳກັດ: ບໍ່ມີວິທີແກ້ໄຂໃດທີ່ສົມບູນແບບ. ລົມກ່ຽວກັບຂໍ້ຈຳກັດ. (ນີ້ສຳຄັນຫຼາຍເພື່ອຫຼີກລ້ຽງການກ່າວຫາວ່າເປັນເລື່ອງການປິວະຈົນສຳພັນ.)

ຕົວຢ່າງ:

ປ່າຊາຍເລນທີ່ມີສຸຂະພາບດີສ້າງຊຸມຊົນທີ່ທົນທານໃນປາລາວານຂອງຟີລິບປິນ

ໃນຕົ້ນສະຕະວັດທີ 20, ປ່າຊາຍເລນສ່ວນຫຼາຍຂອງພາກພື້ນໄດ້ຖືກຕັດໄມ້ຫຼືເສື່ອມໂຊມ, ນຳໄປສູ່ການຫຼຸດລົງຂອງການຈັບປາ. ແນວໃດກໍຕາມ, ໃນປັດຈຸບັນ, ຂອບໃຈຕໍ່ການລິເລີ່ມການເຜີຍແຜ່ທີ່ດຳເນີນຢູ່, ການຮ່ວມມືຂອງຊຸມຊົນແລະລະບົບຄວາມເຊື່ອຂອງຊົນເຜົ່າພື້ນເມືອງ, ຄວາມສຳຄັນຂອງການອະນຸລັກປ່າຊາຍເລນໄດ້ຮັບການຮັບຮູ້ຢ່າງກວ້າງຂວາງແລະປ່າຊາຍຝັ່ງແລະການປະມົງຂອງພາກພື້ນກຳລັງກັບພື້ນດິວ.

<https://news.mongabay.com/2022/08/healthy-mangroves-build-a-resilient-community-in-the-philippines-palawan/>

ການເຮັດຄວາມສະອາດຫ້ອງຄົວຂອງກຳປູເຈຍສາມາດຫຼຸດຜ່ອນການທຳລາຍປ່າໄມ້, ການປ່ຽນແປງສະພາບອາກາດ ອົງກອນພັດທະນາແບບບໍ່ຫວັງຜົນກຳໄລແລະບໍລິສັດທີ່ວ່າກຳປູເຈຍກຳລັງດຳເນີນການຕອບສະໜອງຕໍ່ການນຳໃຊ້ຖ່ານໄມ້ແລະຊີວະມວນຈາກປ່າຈຳນວນຫຼວງຫຼາຍໃນຫ້ອງຄົວຂອງຄົວເຮືອນແລະຮ້ານອາຫານທົ່ວປະເທດ. ການປ່ຽນ

ຈາກແຫຼ່ງເຊື້ອໄຟທີ່ເຮັດໃຫ້ມົນເບື້ອນເຫຼົ່ານີ້ໄປສູ່ທາງເລືອກພະລັງງານທີ່ສະອາດກວ່າກຳລັງຖືກກະຕຸ້ນໂດຍຄວາມກັງວົນດ້ານສຸຂະພາບແລະສິ່ງແວດລ້ອມ.

<https://news.mongabay.com/2021/06/cleaning-up-cambodias-kitchens-could-curb-deforestation-climate-change/>

ວິໄຊຊະສີກຳປ່າໄມ້ສະເໜີໃຫ້ຊາວສວນຢາງໄທມີເສັ້ນທາງໄປສູ່ຜົນກຳໄລແລະຄວາມຍືນຍົງ ຊາວສວນຢາງໃນປະເທດໄທກຳລັງນຳໃຊ້ວິໄຊຊະສີກຳປ່າໄມ້ຫຼາຍຂຶ້ນເປັນວິທີທີ່ເປັນມິດກັບສະພາບອາກາດແລະຍືນຍົງກວ່າໃນການປູກຝັງສິນຄ້ານີ້, ເຊິ່ງຈັດອັນດັບຢູ່ໃນບັນດາຕົວຂັບເຄື່ອນທີ່ໃຫຍ່ທີ່ສຸດຂອງໂລກໃນການທຳລາຍປ່າເຂດຮ້ອນ. ອົງກອນລັດຖະບານ, ກຸ່ມການຄ້າແລະສ່ວນສຳຄັນຂອງຫວຽດໄລການສະໜອງຢາງກຳລັງສະໜັບສະໜູນວິໄຊຊະສີກຳປ່າໄມ້ເປັນທາງເລືອກແທນການປູກພືດດ່ຽວໂດຍການສະໜອງການຝຶກອົບຮົມແລະລາຄາພິເສດ, ເຖິງແມ່ນວ່າຜູ້ຊ່ຽວຊານເວົ້າວ່າການສະໜັບສະໜູນເພີ່ມເຕີມເຊັ່ນການປ່ຽນແປງນະໂຍບາຍແມ່ນຈຳເປັນ.

<https://news.mongabay.com/2024/07/agroforestry-offers-thai-rubber-farmers-a-pathway-to-profit-and-sustainability/>

ບົດທີ 4

ການສົ່ງເສີມຄວາມສະເໝີພາບດ້ານເພດແລະຊົນເຜົ່າ

ຄວາມສະເໝີພາບດ້ານເພດແລະຊົນເຜົ່າໝາຍຄວາມວ່າຜູ້ຄົນທຸກເພດແລະພື້ນຖານຊົນເຜົ່າມີສິດ, ໂອກາດແລະການປະຕິບັດຕໍ່ທີ່ເທົ່າທຽມກັນໃນສັງຄົມ, ໂດຍບໍ່ມີການຈຳແນກຫຼືຄວາມລຳອຽງໂດຍອີງໃສ່ເພດຫຼືຊົນເຜົ່າຂອງພວກເຂົາ. ນັ້ນລວມເຖິງການເຂົ້າເຖິງການສຶກສາ, ການຈ້າງງານ, ການດູແລສຸຂະພາບແລະການມີສ່ວນຮ່ວມທາງດ້ານການເມືອງຢ່າງເທົ່າທຽມກັນແລະຍຸຕິທຳ. ຄວາມສະເໝີພາບດ້ານເພດແລະຊົນເຜົ່າຍັງສົ່ງເສີມຄວາມເຄົາລົບຕໍ່ຄວາມແຕກຕ່າງທາງວັດທະນະທຳແລະໃຫ້ຄຸນຄ່າຕໍ່ຄວາມຫຼາກຫຼາຍ.

Photo by Sandy Millar on Unsplash

ການປຸງທຽບ ເພດ ແລະ ບົດບາດຍິງ-ຊາຍ

ໃນຂະນະທີ່ເພດເປັນເລື່ອງຂອງຊີວະວິທະຍາ ແລະ ກ່ຽວຂ້ອງກັບໂຄໂມໂຊມ, ອະໄວຍະວະສືບພັນ, ອະໄວຍະວະເພດ ແລະ ຮໍໂມນ, ເພດສະພາບແມ່ນປະກົດການທີ່ກຳນົດໂດຍວັດທະນະທຳ.

ດ້ານວັດທະນະທຳນີ້ແມ່ນມີລັກສະນະພິເສດຕົວຢ່າງດັ້ງເດີມຂອງບົດບາດ ແລະ ຄຸນລັກສະນະທີ່ແຕກຕ່າງກັນທີ່"ມອບໝາຍ" ໃຫ້ກັບເພດຊາຍ ແລະ ເພດຍິງ.

ເພດຍິງ	ເພດຊາຍ
ບົດບາດ ແລະ ຄວາມຮັບຜິດຊອບ: ການດູແລ, ການສອນ, ວຽກງານບໍລິການ	ບົດບາດ ແລະ ຄວາມຮັບຜິດຊອບ: ການກໍ່ສ້າງ, ການປ້ອງກັນປະເທດ, ທຸລະກິດ, ການເງິນ
ຄຸນລັກສະນະ: ອ່ອນແອ, ອາລົມອ່ອນໄຫວ	ຄຸນລັກສະນະ: ກ້າສ່ຽງ, ຮຸກຮານ
ສິດທິ: ການດູແລສຸຂະພາບທີ່ດ້ອຍກວ່າຜູ້ຊາຍ, ຄ່າຈ້າງຕ່ຳກວ່າ, ການພິ່ນພາດ້ານການເງິນ	ສິດທິ: ການເຂົ້າຮ່ວມແຮງງານສູງກວ່າ, ເອກະລາດທາງການເງິນ, ບົດບາດໃນການເປັນຜູ້ນຳ

ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ: ອີງໃສ່ *Lancet Series on Gender Quality, Norms and Health*. ບົດຄວາມທີ 1, 2019

ແນວໃດກໍຕາມ, ຄຳນິຍາມ ແລະ ບົດບາດທີ່ເຄັ່ງຄັດເຫຼົ່ານີ້ໄດ້ເລີ່ມແຕກສະຫລາຍລົງໃນຫຼາຍບ່ອນ ແລະ "ກຳແພງ" ດັ້ງເດີມລະຫວ່າງບົດບາດວັດທະນະທຳຂອງເພດຊາຍ ແລະ ເພດຍິງໄດ້ກາຍເປັນຮູບປະທຳຫຼາຍຂຶ້ນ, ເຖິງແມ່ນວ່າແນວຄວາມຄິດດັ້ງເດີມຍັງແຂງແຮງຫຼາຍໃນຫຼາຍບ່ອນ.

ເປົ້າໝາຍຂອງຄວາມສະເໝີພາບທາງເພດສະພາບແມ່ນເພື່ອທ້າທາຍບັນທັດຖານທາງວັດທະນະທຳທີ່ຈຳກັດເຫຼົ່ານີ້ກ່ຽວກັບເພດ ແລະ ອະນຸຍາດໃຫ້ບຸກຄົນທຸກຄົນ, ໂດຍບໍ່ຄຳນຶງເຖິງອັດຕະລັກເພດສະພາບຂອງເຂົາເຈົ້າ, ມີໂອກາດທີ່ເທົ່າທຽມກັນສຳລັບການບັນລຸຜົນສຳເລັດທາງສ່ວນຕົວ ແລະ ວິຊາຊີບ, ໂດຍບໍ່ມີການຈຳແນກ ຫຼື ອະຄະຕິ.

ຄວາມສະເໝີພາບ ແລະ ຄວາມເປັນນັກຂ່າວ

ໃນການລາຍງານຂ່າວ, ຄວາມສະເໝີພາບທາງເພດສະພາບ ແລະ ຊົນເຜົ່າ ໝາຍເຖິງການໃຫ້ຄວາມຄຸ້ມຄອງທີ່ຍຸດຕິທຳ ແລະ ດຸ່ນດ່ຽງແກ່ທຸກຊຸມຊົນ. ເມື່ອນັກຂ່າວເຂົ້າໃຈສິ່ງທ້າທາຍທີ່ເປັນເອກະລັກທີ່ແມ່ຍິງ, ຊົນກຸ່ມນ້ອຍ ແລະ ກຸ່ມຄົນອື່ນໆທີ່ຂາດການເປັນຕົວແທນປະເຊີນໜ້າ, ພວກເຂົາສາມາດລາຍງານກ່ຽວກັບບັນຫາເຫຼົ່ານີ້ດ້ວຍຄວາມເລິກ ແລະ ຄວາມອ່ອນໄຫວຫຼາຍຂຶ້ນ.

ນີ້ແມ່ນສຳຄັນໂດຍສະເພາະເມື່ອລາຍງານຂ່າວກ່ຽວກັບສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ການປ່ຽນແປງຂອງດິນຟ້າອາກາດ. ມັນມັກເປັນກຸ່ມຄົນເຫຼົ່ານີ້ທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບຫຼາຍທີ່ສຸດຈາກຜົນສະທ້ອນທາງລົບຂອງຄວາມເສື່ອມໂຊມຂອງສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ດິນຟ້າອາກາດທີ່ກຳລັງປ່ຽນແປງ ແລະ, ໃນເວລາດຽວກັນ, ມີການຈັດແຕ່ງມູນນ້ອຍທີ່ສຸດທີ່ຈະປັບຕົວເນື່ອງຈາກຊັບພະຍາກອນທີ່ຈຳກັດ, ການຂາດຄວາມຮູ້ ແລະ ໂຄງສ້າງພື້ນຖານທີ່ບໍ່ດີ.

ນັກຂ່າວທີ່ຄຳນຶງເຖິງຄວາມສະເໝີພາບທາງເພດສະພາບ ແລະ ຊົນເຜົ່າຊ່ວຍສ້າງຄວາມຮັບຮູ້ກ່ຽວກັບສິ່ງທ້າທາຍເຫຼົ່ານີ້ ແລະ ປະກອບສ່ວນໃຫ້ປະຊາຊົນມີຂໍ້ມູນຫຼາຍຂຶ້ນ ແລະ ມີຄວາມເຫັນອີກເຫັນໃຈ.

ໃນຫ້ອງຂ່າວ, ຄວາມສະເໝີພາບທາງເພດສະພາບ ແລະ ຊົນເຜົ່າມີຄວາມສໍາຄັນໃນຄວາມເປັນນັກຂ່າວເພາະວ່າພວກເຂົາຮັບປະກັນວ່າຂ່າວສານ ແລະ ເລື່ອງຕ່າງໆສະທ້ອນເຖິງທັດສະນະ ແລະ ປະສົບການທີ່ຫຼາກຫຼາຍ. ເມື່ອນັກລາຍງານຂ່າວ ແລະ ບັນນາທິການມາຈາກພື້ນຖານທີ່ຫຼາກຫຼາຍ, ພວກເຂົາມີ**ທ່າອ່ຽງ**ທີ່ຈະລາຍງານບັນຫາທີ່ສໍາຄັນຕໍ່ກຸ່ມຄົນທີ່ແຕກຕ່າງກັນ. ນີ້ນໍາໄປສູ່ການລາຍງານທີ່ລວມເອົາທຸກຄົນ, ບ່ອນທີ່ສຽງຂອງທຸກຄົນໄດ້ຮັບການຟັງ, ແລະ ເລື່ອງທີ່ອາດຖືກລະເລີຍໄປແມ່ນໄດ້ຮັບການເອົາໃຈໃສ່. ຄວາມຫຼາກຫຼາຍທາງເພດສະພາບ ແລະ ຊົນເຜົ່າໃນຫ້ອງຂ່າວຊ່ວຍຫຼີກເວັ້ນອະຄະຕິ ແລະ ຮັບປະກັນວ່າຂ່າວແມ່ນເປັນຕົວແທນຂອງໂລກທີ່ແທ້ຈິງຫຼາຍຂຶ້ນ.

ນັກຂ່າວສາມາດສົ່ງເສີມຄວາມສະເໝີພາບທາງເພດສະພາບ ແລະ ຊົນເຜົ່າໃນວຽກງານຂອງເຂົາເຈົ້າໄດ້ແນວໃດ?

ນັກຂ່າວສາມາດສົ່ງເສີມຄວາມສະເໝີພາບທາງເພດສະພາບ ແລະ ຊົນເຜົ່າໃນການລາຍງານຂອງເຂົາເຈົ້າໂດຍການປະຕິບັດຕາມການປະຕິບັດທີ່ສໍາຄັນເຫຼົ່ານີ້:

1. **ຊອກຫາແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ຫຼາກຫຼາຍ:** ຮັບປະກັນວ່າເລື່ອງຕ່າງໆປະກອບມີສຽງຈາກເພດສະພາບ, ຊົນເຜົ່າ ແລະ ພື້ນຖານທີ່ຫຼາກຫຼາຍ. ເມື່ອລາຍງານຫົວຂໍ້ໃດໜຶ່ງ, ຫຼີກເວັ້ນການອ້າງອີງ ຫຼື ນໍາສະເໜີພຽງແຕ່ຄົນຈາກກຸ່ມທີ່ມີຊື່ສຽງ ຫຼື ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເປັນທີ່ຮູ້ຈັກປົກກະຕິ – ປົກກະຕິແລ້ວແມ່ນເພດຊາຍ.
2. **ຫຼີກເວັ້ນການພິມເພີຍ ແລະ ອະຄະຕິ:** ພິຈາລະນາວິທີທີ່ກຸ່ມໃດໜຶ່ງຖືກເປັນຕົວແທນ ແລະ ຢ່າໃຊ້ຄໍາເວົ້າທີ່ເປັນການສະແດງອອກຂອງການພິມເພີຍທີ່ເປັນອັນຕະລາຍ ຫຼື ການໃຊ້ພາສາທີ່ເສີມສ້າງອະຄະຕິ. ນັກລາຍງານຂ່າວຕ້ອງການສົ່ງເສີມຄວາມເຂົ້າໃຈ ແລະ ຄວາມເຄົາລົບ.
3. **ລາຍງານເລື່ອງທີ່ສໍາຄັນຕໍ່ກຸ່ມຊາຍຂອບ:** ຊອກຫາເລື່ອງທີ່ສົ່ງຜົນກະທົບຕໍ່ຊຸມຊົນທີ່ຂາດການເປັນຕົວແທນ ຫຼື ຊຸມຊົນຊາຍຂອບ, ໂດຍສຸມໃສ່ປະສົບການທີ່ເປັນເອກະລັກຂອງເຂົາເຈົ້າກັບບັນຫາສິ່ງແວດລ້ອມ. ຕົວຢ່າງ: ນໍ້າຖ້ວມ ແລະ ໄພແຫ້ງແລ້ງໃນເຂດຫ່າງໄກສອກຫຼີກທີ່ກຸ່ມຊົນເຜົ່າອາໄສຢູ່.
4. **ໃຊ້ພາສາທີ່ລວມເອົາທຸກຄົນ:** ພະຍາຍາມໃຊ້ພາສາທີ່ເຄົາລົບ, ບໍ່ກໍານົດເພດສະພາບ ແລະ ລວມເອົາທຸກຊົນເຜົ່າສະເໝີ. ຫຼີກເວັ້ນຄໍາສັບທີ່ອາດຈະຍົກເວັ້ນ ຫຼື ເຮັດໃຫ້ກຸ່ມໃດໜຶ່ງຮູ້ສຶກໂມໂຫ. ບໍ່ຄວນມີໃຜຮູ້ສຶກຖືກຍົກເວັ້ນເພາະເພດສະພາບ ຫຼື ຊົນເຜົ່າຂອງເຂົາເຈົ້າ.
5. **ຮ່ວມມືກັບເພື່ອນຮ່ວມງານທີ່ຫຼາກຫຼາຍ:** ເຮັດວຽກກັບນັກລາຍງານຂ່າວ, ບັນນາທິການ ແລະ ຜູ້ຜະລິດຈາກພື້ນຖານທີ່ຫຼາກຫຼາຍເພື່ອໄດ້ຮັບທັດສະນະ ແລະ ຄວາມເຂົ້າໃຈທີ່ແຕກຕ່າງກັນກ່ຽວກັບເລື່ອງຕ່າງໆ. ພວກເຂົາສາມາດມີຄວາມເຂົ້າໃຈອີງໃສ່ປະສົບການທີ່ເປັນເອກະລັກຂອງເຂົາເຈົ້າທີ່ທ່ານສາມາດຮຽນຮູ້ໄດ້.

ຊ່ອງຫວ່າງບົດບາດຍິງຊາຍ

ຄວາມຈິງແລ້ວ, ຜູ້ຊ່ຽວຊານ ແລະ ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນສ່ວນໃຫຍ່ໃນສື່ແມ່ນເພດຊາຍ. ອີງຕາມ Global Media Monitoring Project, ມີພຽງ 24% ຂອງແຫຼ່ງຂໍ້ມູນຂ່າວເປັນແມ່ຍິງຕາມບົດລາຍງານທີ່ສົມບູນແບບຫຼ້າສຸດ.

ແມ່ຍິງມັກຖືກຮ້ອງຂໍໃຫ້ສະໜອງຄວາມຄິດເຫັນສ່ວນຕົວ ຫຼື ໃຫ້ຄຳເຫັນກ່ຽວກັບຫົວຂໍ້ເຊັ່ນ: ສຸຂະພາບ ແລະ ການສຶກສາ, ເຊິ່ງໄດ້ຮັບການລາຍງານຂ່າວໂດຍລວມໜ້ອຍກວ່າເມື່ອທຽບກັບການເມືອງ ຫຼື ເສດຖະກິດ. ໃນຂົງເຂດເຫຼົ່ານັ້ນ, ສຽງຂອງແມ່ຍິງແມ່ນຫາຍາກ. ເຫດຜົນຂອງຄວາມແຕກຕ່າງນີ້ປະກອບມີ: ອະຄະຕິທີ່ບໍ່ຮູ້ຕົວ, ການຂາດການຝຶກອົບຮົມດ້ານສື່ມວນຊົນສໍາລັບແມ່ຍິງ ແລະ ບັນຫາໂຄງສ້າງໃນອຸດສາຫະກຳທີ່ເພດຊາຍຄອບງໍາຕໍາແໜ່ງຜູ້ນຳ.

ນັກຂ່າວສາມາດປັບປຸງສະຖານະການໄດ້ແນວໃດ?

ນັກຂ່າວສາມາດເຮັດວຽກຢ່າງຫ້າວຫັນເພື່ອລວມເອົາສຽງຂອງແມ່ຍິງຫຼາຍຂຶ້ນໃນເລື່ອງຂອງເຂົາເຈົ້າໂດຍໃຊ້ຍຸດທະສາດຫຼາຍຢ່າງ:

1. **ຊອກຫາຜູ້ຊ່ຽວຊານທີ່ເປັນແມ່ຍິງ:** ພະຍາຍາມຊອກຫາຜູ້ຊ່ຽວຊານທີ່ເປັນແມ່ຍິງໃນຂົງເຂດທີ່ກ່ຽວຂ້ອງ, ໂດຍສະເພາະໃນຂົງເຂດເຊັ່ນ: ການເມືອງ, ເສດຖະກິດ ຫຼື ວິທະຍາສາດ. ຢ່າຈຳກັດສຽງຂອງແມ່ຍິງໃນເລື່ອງພຽງແຕ່ "ບັນຫາຂອງແມ່ຍິງ" ແບບດັ້ງເດີມ (ເຊັ່ນ: ສຸຂະພາບ ຫຼື ເລື່ອງຄອບຄົວ).
2. **ສ້າງຄວາມສຳພັນກັບແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເປັນແມ່ຍິງ:** ພັດທະນາຄວາມສຳພັນຢ່າງຕໍ່ເນື່ອງກັບແຫຼ່ງຂໍ້ມູນທີ່ເປັນແມ່ຍິງ ແລະ ຄວາມໄວ້ວາງໃຈ ແລະ ຄວາມຄຸ້ນເຄີຍ.
3. **ຂໍໂຄສິກທີ່ເປັນແມ່ຍິງ:** ເມື່ອຕິດຕໍ່ອົງກອນຕ່າງໆ, ຂໍໂຄສິກ ຫຼື ຜູ້ຕາງໜ້າທີ່ເປັນແມ່ຍິງໂດຍສະເພາະຖ້າພວກເຂົາມີ. ຖາມວ່າມີແມ່ຍິງໃນບົດບາດຜູ້ນຳ ຫຼື ຜູ້ຊ່ຽວຊານດ້ານເນື້ອໃນທີ່ສາມາດປະກອບສ່ວນໄດ້ບໍ່.
4. **ຄຳນຶງເຖິງເພດສະພາບໃນການລາຍງານຂ່າວປະຈຳວັນ:** ກວດສອບລາຍຊື່ແຫຼ່ງຂໍ້ມູນຂອງທ່ານເມື່ອກຽມເລື່ອງ. ຖ້າມັນຖືກຄອບງໍາໂດຍສຽງຂອງເພດຊາຍ, ຊອກຫາທັດສະນະຂອງແມ່ຍິງເພື່ອດຸ່ນດ່ຽງການເລົ່າເລື່ອງ.
5. **ສະໜັບສະໜູນນະໂຍບາຍດ້ານຄວາມດຸ່ນດ່ຽງທາງເພດສະພາບ:** ຊຸກຍູ້ນະໂຍບາຍຂອງຫ້ອງຂ່າວທີ່ມີເປົ້າໝາຍເປັນຄວາມດຸ່ນດ່ຽງທາງເພດສະພາບໃນການລາຍງານຂ່າວ. ເຫຼົ່ານີ້ອາດປະກອບມີແນວທາງການບັນນາທິການທີ່ຮຽກຮ້ອງໃຫ້ນັກຂ່າວຮັບປະກັນວ່າແຫຼ່ງຂໍ້ມູນໃນເລື່ອງເປັນແມ່ຍິງເປັນເປີເຊັນໃດໜຶ່ງ.
6. **ຮ່ວມມືກັບອົງກອນທີ່ນຳພາໂດຍແມ່ຍິງ:** ຮູ້ຈັກອົງກອນແມ່ຍິງ, ກຸ່ມສິ່ງເສີມ ແລະ ສະມາຄົມວິຊາຊີບເພື່ອຊອກຫາຜູ້ຊ່ຽວຊານທີ່ເປັນແມ່ຍິງ ຫຼື ຂໍຂໍ້ມູນນຳກ່ຽວກັບເລື່ອງທີ່ທັດສະນະຂອງແມ່ຍິງເປັນໃຈກາງ.